

IN MATTHÆI EVANGELIUM

EXPOSITIO.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Liber generationis. Mos etenim est Scripturarum sacrarum disputationis volumini nomen imponere, sicut Genesis dicitur eo quod incipit de natura et conditione rerum disputare; et ideo Matthæus istud nomen indidit Evangelio suo, qui in principio genealogiam humanitatis Christi memoravit, licet in sequentibus doctrinæ et miraculorum fecerit mentionem.

Jesu Christi. Jesus enim proprium nomen est assumptæ carnis, quod Latine Salvator interpretatur: Christus nomen est dignitatis, quod Latine unctus dicitur. In veteri etenim lege sacerdotes et reges ungebantur, et iste merito unctus dicitur, qui verus sacerdos est, semetipsum offerens pro peccatis nostris, et rex omnium regum, in cujus nomine omne genua flectitur, et qui, Psalmista teste, oleo sancti Spiritus unctus est præ consortibus suis.

Filii David, filii Abraham. Quæritur cur David ante Abraham nominaverit, vel cur istos tantummodo tot patribus intermissis; sed, ut Hieronymus ait, ordo præposterus est, sed necessario commutatus, aliquin Abraham nominato, ac deinde David, necesse habuit Abraham iterum nominare, ut ejus filium David esse monstraret. Et notandum quod hos ideo nominavit quia his Christus fuit ex eorum semine nasci promissus. Abraham namque ita: *In semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ (Gen. xii)*, quod semen Christus est; David vero ita: *De fructu ventris tui ponam super sedem meam (Psal. cxxxi, 11)*.

Judas autem genuit Phares et Zara de Thamar. Quæritur cur Thamar et Raab alienigenas et peccatrices tantummodo nominaverit in genealogia Christi. Sed respondendum est ideo hoc fecisse evangelistam, ut ostenderet Christum non solum Judæorum sed et gentium salvatorem. Thamar interpretatur amaritudo sive palma, et significat Ecclesiam, quæ fuit amara in peccatis, sed obdulcata est propter gratiam Christi; cui etiam palmæ vocabulum convenire videtur, ob certaminum victoriam et coronam cælestium præmiorum. Raab interpretatur latitudo, quæ etiam Ecclesiam convenienter significare videtur, dilatata per totum mundum, sicut scriptum est: *Dilatata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extendere ne parcas (Isa. liv, 2)*. Rubi interpretatur videns, significat Ecclesiam puritate mentis Deum

PÆROL. XCII.

A cernentem; sive definiens, quia Ecclesia in fide Christi fortiter persistere statuit, ut Apostolus: *Certus sum, inquit, quod neque mors, neque vita, neque angelus, neque principatus, neque alia aliqua creatura poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro (Rom. viii, 38)*.

David autem rex genuit Salomonem, ex ea quæ fuit Uriæ. Quæritur cur nomen Uriæ poneret tacito nomine Beersabæ. Sed respondendum est quia Uriæ nomen quasi justus viri posuit: Beersabæ vero tacuit ob scelus immanissimum adulterii et homicidii quod perpetratum est propter eam.

Joram autem genuit Oziam. De Joram autem Ochoziam natum legimus, qui genuit Joas, cui successit filius ejus Amasias, et post hunc Azarias, qui et Ozias: sed propterea trium regum nomina in genealogia Salvatoris omituntur, quia Joram se miscuit impiissimæ genti Jezabel, et ut juxta prædicationem ejus tres tessaresce decades fierent.

Josias genuit Jechoniam, et fratres ejus in transmigratione Babylonis. Quod Hieronymus vitio scriptorum inter Græcos et Latinos confusum esse narravit, et patrem qui in Hebræo Joachim nominatus est, non in Chaldæam ductum, sed defunctum in terra sua, et filium Joachim de captivitate redientem, Salathiel genuisse perhibebat. Augustinus vero causa hoc mysterii factum esse narravit, ut Jechonias qui interpretatur præparatio Dei, bis numeratus est: in fine prioris, et in capite sequentis catalogi poneretur, lapidem angularem Christum designans, in quo præparavit Deus Pater duos populos quasi parietes in unam jungere domum.

Jacob autem genuit Joseph. Interrogari solet quomodo Matthæus Joseph Jacob patrem habere dixerit, Lucas vero Heli narraverit. Sed respondendum est quod isti Jacob et Heli fratres erant, habentes diversis temporibus ex diverso venientes genere, qui avi Joseph esse videntur, ex una eademque uxore Esai, nomine Mathan, qui per Salomonem genus ducit, filium habuit Jacob et Mathat, qui per Nathan genus ducit ex eadem tribu, sed non eodem genere, eo defuncto, filium accepit Heli: et sic Jacob et Heli diverso genere patrum fratres sunt uterini, quorum alter, id est Jacob, defuncti fratris Heli accipiens uxorem, genuit Joseph secundum naturam suam; secundum vero præceptum legis, fratris filium.

Virum Mariæ. Id est, ministrum Mariæ: non tibi

208

subeat nuptiarum æstimatio, sed quod in Scripturis sponsæ vocentur uxores memento.

De qua natus Jesus Christus. Pulchre posuit non de quibus, sed de qua, id est, sola virgine, sine virili semine. Omnes ergo generationes ab Abraham usque ad David, generationes quatuordecim: nam prima tessaresce decadis incipiens ab Abraham in David, terminatur secundum David, id est, juxta David a Salomone inchoans, in Jechonia priorum, hoc est patrem, qui Joachim apud Hebræos vocatur, desinit. Tertia a secundo Jechonia, id est, filio Joachim, qui Hebraice Jochin dicitur, initium sumens, usque ad Christum pertingit, ut ipse Christus connumeretur: iste vero numerus quaterdenarius ter positus, triplicem Israelitici populi historice demonstrat distinctionem, quarum prima sub patriarchis et sacerdotibus et iudicibus fuit ante reges; secunda sub regibus, et prophetis, et sacerdotibus; tertia sub ducibus, et prophetis, et sacerdotibus post reges. Nam mystice decem ad Decalogum, quatuor ad Evangelia, tria ad Trinitatis fidem respiciunt: quia per concordiam legis et Evangelii fides sanctæ Trinitatis prædicatur: quadragenarius vero numerus typum præsentis sæculi tenere videtur, dum anni quadripertitis vicibus currunt, et mundus quatuor partibus terminatur; quemadmodum denarius numerus quater ductus, efficit quadraginta, et bene binarius numerus additus est, quia duo Testamenta significat, per quæ Christus universam regit Ecclesiam: et quid sibi in bono placeat, quid in pravo displiceat, patefecit; seu duo præcepta charitatis numerus ipse demonstrat, in quibus tota lex pendet et prophetæ. Potest etiam aliter quadragenarius numerus intelligi: septies seni quadraginta duo faciunt; et quemadmodum Israeliticus populus de Ægyptiaca servitute liberatus, septies sena, id est quadraginta duo arctissimæ viæ in deserto metatus est castra; sed accepto duce Jesu, aperto mox Jordane promissas sedes victis hostibus adit: sic Dominus Jesus quadragesima secunda generatione, et quo mundus credente Abraham cæcitate tenebras discussit, in carne veniens ad participandum nobiscum mortalitatem descendit. Et per tot viros quasi ejusdem numeri mansiones ad intelligibilem Jordanem, id est, virginem Mariam sancti Spiritus gurgite plenam, duce Jesu Christo ventum sit: qui quasi hamus positus, tortuosum draconem aduncatum occidit. Matthæus ab Abraham incipiens usque ad Joseph descendendo, genealogiam Christi exposuit. Lucas vero a Christo incipiens, usque ad ipsum Dominum ascendendo, septuaginta septem generationes enumeravit. In descensione humilitas Christi designatur, qui, juxta Apostolum, semetipsum exinanivit, formam servi accipiens (Philip. II, 7): in ascensione exaltatio nostra designatur, quia ad hoc humilitatus est Christus, ut nos exaltaret. Porro numerus ille mysticus prorsus omnium remissionem significat peccatorum; unde in Evangelio dicitur: Non dico tibi usque septies, et reliqua (Math. VIII, 22).

Christi autem generatio sic erat. Superius jam no-

minatis progenitoribus, si istam sententiam ad priora vim addere; si vero ad sequentia, demonstrat quod isto modo incipiebat fieri.

Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph. Interrogari solet quare Christus ex virgine, et tamen desponsata, nasci voluisset. Sed respondendum est quod quatuor causis hoc ita gestum esse credimus: ut Maria in Ægypto fugiens, solatium ministerii haberet a Joseph, et ne quasi adultera lapidaretur, et Christus quasi fornicationis filius despiceretur, et ut genus Christi per Joseph ostenderet.

Qui fuit propinquus Mariæ. Quia non erat consuetudo historicis mulieres in genealogia numerare, et ut diabolus lateret nativitas ejus, æstimantem Christum de Joseph semine matrum; aliter enim in eum manus extendere non auderet.

Inventa est in utero habens de Spiritu sancto. A Joseph in utero eam habere dicit inventam; et licet quasi specialiter dicat de Spiritu sancto, tamen credere debemus quod hominem Jesum non solus Spiritus sanctus, sed tota Trinitas in utero Virginis formavit. Ideo namque specialiter quasi de Spiritu sancto dicit, quia illum Deus Trinitas formavit in Virgine; qui adventu suo donum Spiritus sancti in se credentibus large ministravit.

Joseph autem vir ejus cum esset justus, et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.

Ea quippe justitia ut misericorditer propinquæ consuleret justus erat, de qua Scriptura dixit: Misericordiam volo et non sacrificium (Math. XII, 7); non ea qua Scribæ et Pharisei elati, justos se quasi æmulatores legis æstimabant, cum crudeliter proximorum sanguinem effunderent, propter transgressionem legis, quam nequaquam ipsi observabant.

Ipse autem salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Illum, de quo dictum est in Evangelio, populum sine dubio: Quotquot autem receperunt eum, et reliqua (Joan. XI, 12): non illum, de quo dictum est: In propria venit, et sui eum non receperunt (Joan. I, 11).

Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Non, ut quidam male æstimant, Maria post Christum alios filios de Joseph peperit, qui fratres sunt Domini dicti; sed donec hoc loco pro infinito tempore ponitur, sicut in Psalmis dictum est: Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum (Psalm. CIX, 4). Et notandum quod omnes unigeniti primogeniti dici possunt. Porro omnes primogeniti non possunt, cum eos alii sequuntur; et recte primogenitus dictus est, quia ibi multis fratribus primus devicta morte surrexit, eisque resurgendi præbebat exemplum.

CAPUT II.

Cum natus esset Jesus in Bethlehem Juda. Ad distinctionem alterius Bethlehem, quæ est in tribu Zabulon, nominavit.

Ecce Magi ab Oriente, usque, Venimus adorare eum. Magi non propter magicam artem sic nominantur, sed propter aliquam philosophiam, in qua succe-

res Balaam esse creduntur, et propter prophetiam A
ejus incitati, visa nova stella natum regem querebant, qui confringere omnes duces alienigenarum prophetatus est ex divino eorum.

Et congregans omnes principes sacerdotum, usque, in Bethlehem Judæ. Quod magis tunc stella non apparuit, quia eos ante ducebat, ad Judæorum factum est damnationem, ut exquisiti ab Herode, locum nativitatis Christi exprimerent, ne ullam excusationem haberent ignorantia, post neglectam fidem: cum ante nativitatem ejus non solum quod nasci deberet, sed ubi nasciturus esset, demonstrarent. Mystice autem tres Magi tres partes mundi significant, Asiam, Africam, Europam, sive humanum genus, quod a tribus filiis Noe seminarium sumpsit.

Et ecce stella quam viderunt in oriente antecedebat B
eos, usque, dum veniens staret supra ubi erat puer. Porro hæc stella prophetiam significat, quæ ab initio promissæ benedictionis semini Abrahamæ quasi præteriens Christum venturum esse promisit, usque dum natum in plenitudine temporis ostendebat.

Videntes autem stellam, gavisus sunt gaudio magno valde. Id est, intelligentes finitam esse prophetiam inenarrabili gaudio gratulantur, qui de tribus partibus mundi ad fidem Christi conveniunt.

Et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre ejus. Id est, per fidem Ecclesiam ingredientem, Christum cum primitiva Ecclesia invenerunt, quæ ex Israelitico populo conversa est ad fidem ejus.

Et procedentes adoraverunt eum. Nequaquam adorarent, si eum Dominum non crederent. Mystice autem procedebant populi credentium, et adorabant vera fide et pura confessione.

Et apertis thesauris suis, et reliquis. In auro regalis dignitas ostenditur Christi; in thure, ejus verum sacerdotium; in myrrha, mortalitas carnis; aliter: in auro spiritualis sensus, in thure olfactus virtutum, in myrrha mortificatio corporis designatur, quæ quotidie omnia ab ista Ecclesia in tribus partibus mundi dispersa Domino offeruntur. Alii tres species philosophiæ in his muneribus intelligere volunt: physicam, ethicam, logicam, quas post fidem ad laudem Dei iste mundus obtulit, cum antea inani studio impendit. Alii in auro allegoriam, in myrrha historiam, in thure anagogen, dicunt insinuari.

Et responso accepto, usque, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Regio nostra est paradus, ad quam per obedientiam reverti debet genus humanam, quod inde per inobedientiam expulsum est. Herodes vero significat diabolum, ad quem redire post acceptam fidem prohibemur.

Ecce angelus Domini apparuit, usque, et recessit in Ægyptum. Joseph significat doctores, Maria Ecclesiam; Ægyptus vero, quæ tenebræ interpretatur, significat istam gentilitatem; et hæc figura Christi in Ægyptum significat transitum ejus cum Ecclesia sua de Israelitico populo per prædicatores ad gentes. Herodes vero significat odium Judæorum, qui novum Gh. isti dolere, et credentes in eum perdere

cupiebant: sive hæreticos, qui Christum alii in humanitate ejus, alii in divinitate, nec non et in membris suis occidere querebant: nox vero significat ignorantiam, qua Judæi in errore suo relictii sunt, quando apostoli lucem fidei gentibus intimabant.

Et erat ibi, usque, ex Ægypto vocavi filium meum. Obitus Herodis significat finem odii Judæorum, quando ante diem judicii Christus ad Judæos per doctores ultimi temporis revertetur; non quod gentilitatem relinquat, sed ut in utrisque regnet.

Tunc Herodes videns quomodo illusus esset a magis. Verisimile est quod postquam magi nihil revertentur Herodi, eum putasse illos fallacis stellæ visione deceptos, ad se, non invento rege nato, erubuisse revertere, et ita timore depulso, aliquod temporis quiescere de persequendo puero; sed post, rebus divulgatis quæ in templo factæ dictæque fuerant a Simeone et Anna, sensit se a Magis illusum, ac deinde ad necem Christi cupiens pervenire, non solum in Bethlehem, verum in omnibus circa finibus, sicut modum in nullo tenuit. Omnes a filio unius noctis usque ad filium duorum annorum occidit. Secundum tempus, quod exquisierat a Magis, tractans iniquus rex quod possibile esset regi Deo nascenti, cui famulabantur sidera cœli, in invalidiore ætate anni unius vel duorum puer apparere oculis hominum; et rursus et vollet parvitate corporis celare ætatem naturæ, utrum post annum nativitatis Domini an duos hanc necem conficeret, non apparet; nisi forte dicamus quod post annum evolutum, et quatuor dies sequentis anni infantes jasserit occidi, ubi dies passionis eorum a catholica veneratur Ecclesia.

Tunc adimpletum est, usque, noluit consolari, quia non sunt. Quæritur quomodo Rachel filios Judæ, id est Bethlehem, quasi suos ploret, quæ est mater filiorum Benjamin. Sed respondendum est, sive quod in Bethlehem sepulta sit, et inde matris nomen accepit, sive quod conjunctæ sunt tribus Juda et Benjamin per occasionem in Bethlehem finibus occidendorum puerorum ultra terminos Juda, etiam in Benjamin persecutionem deservisse. Rama enim nomen loci est juxta Gabaa, sed interpretatur excelsus, et significat quod lamentatio percussiois longe sit lateque dispersa. Secundum vero allegoriam Rachel,

D quæ ovis Dei, sive videns Deum interpretatur, significat Ecclesiam, quæ tota mentis intentione Deum videre cupit: et ipsa est ovis centesima, quam relictis nonaginta novem ovibus, id est ordinibus angelorum in cœlo, pastor bonus quærebat in terra. Interfectio parvulorum occisionem significat martyrum Christi, quoniam Ecclesia plorans non vult temporalem consolationem accipere, quia ad istud sæculum non sunt reversuri qui semel sunt cum Christo coronati: sive interfectores martyrum deplorat, quos primum in filius habere desiderabat. Et non sunt, id est, ad vitam destinati, sed ad æternam damnationem tendunt.

Defuncto autem Herode. Hic namque Joseph, Enoch et Elij, et prædicatores novissimi temporis

typum tenet, quia a Deo moniti, finito odio Judæorum, A post ingressum gentium ad fidem, Christum Judaico populo prædicabant.

Audiens autem quod Archelaus regnaret in Judæa, usque, quoniam Nazaræus vocabitur. Archelai regnum imperium Antichristi significat in sequacibus suis, quorum se consortio jungere timent veræ fidei prædicatores. Galilæa interpretatur transmigratio perpetrata. Nazareth vero virgultum sive flos : et significat Ecclesiam catholicam, in qua habitat Christus cum prædicatoribus suis, quæ ab infidelitate ad fidem, a vitiis ad virtutes transmigraverat : et quæ pullulat imperfectione operum, florescitque in virtutibus, per prophetas dicit plurali numero, quod fixum testimonium non posuit de Scripturis, nam Nazaræus potest dici sanctus Dei, quia omnes prophætæ sanctum Dei venturum nuntiabant. B

CAPUT III.

In diebus illis venit Joannes Baptista, usque, appropinquabit enim regnum cælorum. In deserto Judææ dicit, quia sicut illis ante prophetatum est, *Ecce relinquetur domus vestra deserta* : sic in diebus Joannis ex multa parte fuit Judæa deserta, qui revertentibus paulo ante Judæis de captivitate, quæ sub Zorobabel fuit, multi propter uxores et filios in captivitate acceptos, ad terram suam redire nolentes, in peregrinatione remanserunt. Mystice autem Joannes significat Salvatorem, qui prædicabat desertæ Judææ, id est, propter transgressionem legis a Deo derelictæ, regnum appropinquasse dicit : quod ille appropinquabat qui aditum cælestis regni hominibus reseravit : sive Ecclesiam futuram esse prædicabat, quæ sæpissime in Scripturis cælestis regni nomine notatur.

Hic est enim, de quo dictum est per Isaiam prophetam dicentem : Vox clamantis in deserto : Vox nominatus, quia verbum præcedebat ; clamantis, id est, Domini per ipsum loquentis, Parate viam Domini (Isa. XL, 3) ; ad hoc enim Vox verbum præibat, ut viam Domini ad cor nostrum per fidem prædicationis sterneret : rectas facite semitas ejus, ad se venienti Domino semitas facit, qui nullum ei obstaculum opponit quo iter festinantis impediatur.

Ipsæ autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum. Austeritatem vestium ostendebat, quia pœnitentiam prædicabat, eo quod pœnitentia sit in cilicio et cinere faciendâ.

Et zonam pelliceam circa lumbos ejus. Zona pellicea mortificationem carnis, et frenatam luxuriam ostendit fieri debere in pœnitentibus.

Esca autem ejus erat locusta et mel silvestre. Locusta modum digiti tenet, et est bona ad manducandum : habet alacrem volatum, sed cito deciduum ; hæc ostendit doctrinam Joannis bonam esse obedientibus, opereque eam perficientibus : sed cito veniente eminentiore doctrina Christi timendam. Porro mel silvestre folia sunt arboris miræ dulcedinis, quod doctrinæ Joannis nimiam suavitatem ostendit. Mystice autem Joannes significat Christum,

qui suscepit carnis vestimentum de Judæis, qui certitudine depravate legis et pondere peccatorum premebantur. Porro zona pellicea significat mortalitatem assumptæ carnis. Alio sensu, significat vestimentum Joannis de pilis camelorum quod Christus sibi induit Ecclesiam ex gentilitate conversam ad fidem ejus, quæ antea cultura idololorum et fœditate vitæ sequebatur. Zona pellicea significat mortificationem membrorum, quæ sunt super terram ; locustæ, quæ in maritimis solent manere locis, sed a vento raptæ, et in campum sparsæ, fructus devorant, significant credentes in Christum, qui de infidelitate rapti sancti Spiritus vento, in campum projiciuntur Scripturarum, et ibi depasto frumento sensuum et dulcedine allego- riarum, Judæis tantum stipulam carnalis observantiæ relinquunt.

Videns autem multos Pharisæorum et Sadducæorum, venientes, etc. Pharisei interpretantur divisi, eo quod singularem sibi præ cæteris scientiam legis et observantiam mandatorum Dei vindicabant. Sadducæi vero interpretantur justi, qui se ipsos justiores esse cæteris jactabant : nolentes accipere prophetias, neque angelorum officia, neque resurrectionem, nisi tantum quinque libros legis, quasi ab ipso Domino dictatos Moysi : istius hære- is quidam de Sadducæo auctor esse probatur, a quo derivationem nominis ducunt sequaces ejus.

Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere ab ira ventura ? Vipera enim mortiferum est animal : nam maritus per mortem seminare solet, demerso in guttur feminæ capite, a quo illa præciso, semen mortiferæ prolis accipit : sed instante partus tempore, comesta matris vulva erumpunt. Sic denique Pharisei et Sadducæi, quando perverso dogmate filios perditionis generabant, inprimis deceptionis semetipsos noxa perdebant.

Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ. Id est, juxta modum culpæ emendare studete, et ne velitis dicere : Patrem habemus Abraham, nolite de carnali prosapia patriarchæ gloriari : quia non qui filii carnis, hi filii sunt Dei, sed qui fide et operibus eum imitari student, hi æstimantur in semine.

Dico autem vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis, etc. Lapidis enim gentes appellat, qui insensibiles creaturas pro Creatore colebant, et qui absque pietate duritiam lapidum possidebant in corde, de quibus Deus spiritale semen Abrahæ excitavit per fidem.

Jam securis ad radicem arborum posita est. Id est, sententia judicis, qui, sicut ferrum quod secat per manubrium tenetur, ita Divinitas in judicio appa-rens, non ad ramos, sed ad radicem posita, facultatem pravis ultra peccandi abscidit.

Omnis ergo arbor, usque, et in ignem mittetur. Id est, omnis voluntas quæ modo fructum bonæ operationis negat, tunc in igne æternæ damnationis, justi Judicis sententiâ ex-isa, sentiet pœnam.

Ego baptizo vos in aqua, usque, Fortior me est. In pœnitentiam baptizare se dicit, qui potestatem non

habuit peccata dimittere : sed tamen profuit cum fide susceptum baptisma Joannis, qui sequenti baptismati Christi præparati accipientes.

Qui autem post me venturus est, fortior me est. Fortior est peccata dimittere, qui Deus est et homo, quem ego qui tantummodo sum simplex homo.

*Cujus ego non sum dignus calceamenta portare. Id est, cœlestem ejus nativitatem mihi usurpare, qui de virili semine natus sum. Alter evangelista dicit, Non sum dignus, ut solam corrigia calceamenti ejus. Mos erat apud Hebræos ut qui uxorem defuncti propinquus accipere voluisset, alteri jure propinquitatis cedenti, de uno pede calceamentum extrahere debuisset, ejusque domus discalceati domus vocari consuevit. Sed Joannes, quem Judæi Christum æstimabant, nec false sibi nomen sponsi, quod non erat, nec sponsam, quæ alteri debebatur, vindicabat, ne perderet quod erat. Aliter corrigia ligata mysterium est inenodabile nativitatis Christi, juxta illud propheticum : *Generationem ejus quis enarrabit (Isa. LIII, 8)?* cujus solutionis indignum se esse professus est.*

Ipsæ vos baptizabit in spiritu et igni. Id est, in gratia Spiritus sancti, et remissione peccatorum : sive ignem dicit tribulationem carnis, quia per contritionem carnis peccata post baptisma perpetrata veniuntur.

Cujus ventilabrum, usque, paleas autem comburet igni inexstinguibili. Manus potentiam significat Christi, in qua est ventilabrum, id est, discreti judicii, et permundat aream Ecclesiæ ; paleas autem comburet, id est, leves et instabiles in æternam damnationem mittet.

Tunc venit Jesus a Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo. Hic ostenditur tempus Joannis baptismi in tricesimo fuisse Salvatoris anno, unde nobis opportuna videtur ætas prædicandi, seu sacerdotium accipiendi : in ea David regnum suscepit, et Ezechiel dona prophetiæ promeruit. Interrogant aliqui cur Sator baptismi Joannis acciperet, qui omnino culpæ contagione carebat. Sed respondendum est, sive ut in se primum susceperet quidquid ad salutem humano generi daret, sive ut baptisma Joannis a Deo esse comprobaret, sive ut suscepta in se ad diluendas nostrorum scelerum sordes fluentia sanctificaret aquarum.

*Joannes autem prohibebat eum dicens : Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me ! Ad se eum venisse expavit, qui per sui Spiritus gratiam totius mundi peccatum tulit, et a quo ipse debuit ab originali peccati contagione mundari, qui a muliere natus culpæ nævo non carebat, sicut scriptum est : *Quid est hæmo, ut immaculatus sit, et ut mundus appareat natus de muliere (Job. xxv, 4).**

Respondens autem Jesus dixit ei : Sine modo, sic enim decet nos implere omnem justitiam ; tunc dimisit eum. Ac si dixisset, primum me baptiza in aqua, quod præcepi, ut postmodum in spiritu baptizeris, quod quæris ; quia sic decet nos omnis justitiæ

implendæ exemplum prorogare, ut fideles distant nullum sine baptismo perfecte justum existere, ne despiciant potentes ab humilibus meis baptizari, cum peccata me dimittentem meminerint, caput servi manibus submisisse ad baptizandum.

Baptizatus autem confestim ascendit de aqua, et ecce aperti sunt ei cœli, et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, et venientem super se. Hæc ergo nobis sunt celebranda mysteria, qui sicut nobis sui corporis intinctu baptisma dedicavit, sic quoque nobis post acceptum baptisma Spiritum sanctum et dari et cœlestis regni aditum patefactum monstravit, et flammæ gladium quo Cherub custos primum intercludit, secundus in baptismo exstingui manifestavit. Bene Spiritus sanctus in specie columbæ apparuit super Christum, ut suæ naturæ simplicitatem ostenderet, nostræque vitæ post baptisma innocentiam demonstraret : est enim columba a malitia fellis aliena ; ita etiam a nobis omnis amaritudo et ira et indignatio auferri debet, cum omni malitia : nullum ore vel unguis lædit, et nos videamus, ne mordentes ab invicem consumamur, et ut manus nostras a rapinis contineamus. Super aquas namque sedere fertur, ut providens raptum accipitris umbra declinet in aquis : sic et nos Scripturarum fluentis adsedere convenit, quarum speculis edocti antiqui hostis præcave valeamus insidias, nec non alienos pullos columba quasi suos nutrire prohibetur, sic denique Christianum non tantum quæ sua, sed quæ aliorum sunt quærere oportet ; nam ideo Spiritus sanctus super Salvatorem in specie columbæ apparuit, qui non veniebat ut per zelum peccata puniret, sed adhuc per mansuetudinem toleraret : in igne vero super simplices homines apparuit, ut eos ad puniendam in se peccata spiritalis fervor accenderet, quæ Deus per mansuetudinem vindicare parceret.

Et ecce vox de cœlis dicens : Hic est Filius meus, in quo mihi complacui. Ac si diceretur : In te placitum meum constitui, hoc est qui mihi placet, salutem generis humani. Sanctæ vero Trinitatis in baptismo declaratur mysterium, dum Filius Dei baptizatur in homine, Spiritus Dei descendit in columba, Pater Deus sonat in voce ; ut ostenderetur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, credentes esse baptizandos.

CAPUT IV.

Tunc Jesus ductus est in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo. Quod Christus a suo Spiritu ductus in desertum locum certaminis voluntate ingreditur, admonet nos ut accepta in baptismo remissione peccatorum, et gratia Spiritus sancti contra antiqui hostis insidias accingamur, mentesque deserentes sæculum quasi manna deserti sola æternæ vitæ gaudia discamus esurire.

Et cum jejunasset quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, postea esuriit. Hoc jejunium quadragessimale antea a Moyse et Elia observatum legimus, et per quod demonstratur Evangelium a lege et

prophetis non discrepare: nec non et hoc jejuni-
nobis post baptismum omni tempore præsentis sæculi
sobrie vivendum suggeritur, ut a vitis et amicitia
mundi jejunctur. Porro jejuni-
Domini ante pas-
sionem nostrum in se significat laborem, refectio
vero ejus post resurrectionem suam in nobis signi-
ficat consolationem. Mystice autem significat esuries
Domini desiderium salutis nostræ.

*Et accedens tentator ait illi: Si Filius Dei es, dic
ut lapides isti panes fiant.* Accessit per assumptam
speciem tentandi permissione, qui longe erat voto
malitiæ: non enim dedignabatur tentari, qui venerat
occidi, et quia ejus mentem delectatio peccati non
momordit. Ideo omnis illa diabolica tentatio non
fuit sicut, sed foris. Bene de lapidibus panem facere
suasit, ut qui durus est mente, duritiam ostenderet
sermone. *Dic*, non *fac* dicebat, quia scriptum nove-
rat, *Dixit Deus, Fiat lux, et facta est lux.*

*Qui respondens dixit: Scriptum est: Non in solo
pane vivit homo.* Qui sicut corpus terreno vivit cibo,
sic anima Dei verbo quod de ejus ore procedit, dum
sux voluntatis consilium per sacras Scripturas re-
velare voluerit nostræ fragilitati. Quod autem tenta-
tus per sententias Scripturarum diabolo respondit,
exempla nobis humilitatis dedit, ut quoties a pravis
hominibus aliquid patimur, ad doctrinam magis
quam ad vindictam excitemur.

*Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem,
et statuit eum supra pinnaculum templi.* Non ista
assumptio ex imbecillitate venit Salvatoris, sed de
superbia inimici, quia voluntatem Salvatoris putavit
necessitatem. Sancta civitas Jerusalem est, ubi
unius Dei cultus erat, et observatio legis Moysi:
pinnaculum autem summitas est templi, quod in
superioribus æquale erat, sicut mos est in Ægypto
et Palæstina domus ædificare.

Et dixit ei: Si Filius Dei es, mitte te deorsum. In
omnibus suis tentationibus hoc agit diabolus, ut
intelligat si Filius Dei sit; sed Dominus responsio-
nem sic temperat, ut eum ambiguum relinquat: nam
hic ostenditur quod diabolus, qui omnes cadere
vult, persuadere potest, sed præcipitare non potest;
et quemadmodum Dominus super pinnaculum poni
voluit, sed ad ejus imperium deorsum mitti noluit:
ita decet ut nos, si quis suadet viam veritatis ascen-
dere, obtemperemus; si autem vult nos ad ima de
altitudine virtutum præcipitare, non illum audiamus.

Scriptum est enim, quia angelis suis, et reliqua.
Hæc propheta est de viro justo, sed male inter-
pretatur diabolus Scripturas, dum ad Christum de
angelorum auxilio quasi infirmum loquitur, et tacet
quod de se loquitur ita: *Super aspidem et basiliscum
ambulabis (Psal. xc, 13).*

*Ait illi Jesus: Rursus scriptum est: Non tentabis
Dominum Deum tuum.* Notandum quod necessaria
testimonia tantum de Deuteronomio protulerit, ut
secundæ legis sacramenta monstraret: hujus ergo
rei exemplum præbuit hic verbis, et postea factis,
dum sævientes in se Judæos fugiendo ac latendo

devitabat, ut humana disceret infirmitas ac tentare
Deum audeat, quando habet quid faciat ut quod ca-
vere oportet evadat.

*Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum
valde, usque, et gloriam eorum.* Mystice mons iste
superbiam diaboli significat, qua ipse deceptus est
et alios decipere gestit, et ostendit ei omnia regna
mundi. Non ergo ei amplificare poterat visum, aut
ignotum aliquid ostendere, sed vanitatem pompæ
mundanæ, quam ipse quasi speciosam diligebat, et
ideo in amorem Christo venire desiderabat. Aliter,
Ostendit ei omnia regna mundi, id est, homines hu-
jus sæculi, quorum alii propter fornicationem, alii
propter avaritiam decepti, a diabolo reguntur in
mundo.

*Et dixit illi: Hæc omnia tibi dabo, si procidens
adoraveris me.* Antiquus hostis contra primum ho-
minem tribus tentationibus se erexit, id est, gula,
vana gloria et avaritia, iisdem vitis secundum vin-
cere tentavit; gula cum dixerat: *Dic, ut lapides
isti panes fiant*; vana gloria, cum dixit: *Mitte te
deorsum*; avaritia, quando dixit: *Hæc omnia dabo
tibi, si procidens adoraveris me*; sed eo modo a se-
cundo victus excessit quo se primum vicisse gloria-
batur.

Tunc dicit ei Jesus: Vade, Satanas. Subauditur in
æternam damnationem. Si autem secundum aliud
exemplar quis voluerit legere, *Vade retro, Satanas*,
potest ita sentire, quod retro anteriora tempora
respiciat, quibus sibi reum diabolus tenebat mundum;
quasi Dominus diceret: *Attende retro, quando de-
cepisti primum hominem, et posteros ejus per varios
idolorum cultus deludebas, et sufficit tibi usque
huc: nunc autem non solum me subvertere non va-
lebis, sed a potestate quam te habere plaudebas per
me projiceris. Satanas interpretatur adversarius
sive transgressor: et recte retrorsum vadit, quia
inimicus est veritatis atque transgressor omnis
justitiæ.*

*Scriptum est enim: Dominum Deum adorabis, et illi
soli servies.* Forte quærit aliquis cur hic præceptum
sit soli Deo servire, cum Apostolus dicat: *Per cha-
ritatem servite invicem (Gal. v, 13)*; sed facile patet,
nam Græca lingua servitus duobus modis solet ap-
pellari, et diversa significatione: dulia dicitur ser-
vitus communis Deo vel homini, sive cuilibet natu-
ræ, patria vero vocatur servitus quæ est soli Divi-
nitatis cultui debita, et cum nulla est participanda
creatura. Jubemur per charitatem servire invicem,
quod Græce *duleum* dicitur; jubemur uni Deo ser-
vire, quod est Græce *latreum*.

Tunc reliquit eum diabolus, et ecce angeli accesserunt.
Diabolus tentat, ut humana infirmitas ostendatur;
angeli ministrant, ut victoris divinitas comprobetur.
Cognoscamus igitur in illo curam nostram,
quia nisi hunc diabolus hominem cerneret, non
tentaret. Veneremur in illo divinitatem suam, quia
nisi Deus super omnia existeret, ei nullo modo an-
geli ministrarent.

Cum autem audisset Jesus quod Joannes traditus esset, recessit in Galilæam. Marcus dicit: Postea autem cum traditus esset Joannes (in carcerem) venit Jesus in Galilæam: Lucas vero de tradito Joanne nihil dixit, sed ita narrationem suam contexit. Et consummata, inquit, tentatione, diabolus recessit ab eo usque ad tempus, et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam. Quod tamen secundum evangelistam Joannem non continuo factum manifestatur, cum dicit, antequam Joannes Baptista missus esset in carcerem, Jesum in Galilæam isse; et hinc post vinum de aqua factum ad Capharnaum descendisse cum matre et discipulis, et sic Jerusalem ascendisse et post aliqua Joannem in Ennon baptizasse. In his vero constat quatuor evangelistas non contraria Evangelio Joannis narrasse, sed post baptismum primum ejus adventum in Galilæam, quando illic de aqua vinum fecit, prætermisisse.

Et relicta civitate Nazareth, venit et habitavit in Capharnaum maritimam in finibus Zabulon et Nephthalim. Nazareth viculus est in Galilæa juxta montem Thabor, unde et Dominus Salvator noster Nazareus vocatus est: Capharnaum vero oppidum est juxta stagnum Gennesar in Galilæa gentium, in finibus Zabulon. Mystice autem, quod tradito Joanne Jesus incipit prædicare, significat quod cessante lege, consequenter oritur Evangelium. Nazareth interpretatur virgultum ejus, sive flos, et significat florem figurarum, quæ sub lege imperfectæ manebant, quibus relictis Jesus Christus transgreditur ad Capharnaum, quod interpretatur villa pulcherrima, sive ager pinguedinis, vel villa consolationis: et docet nos, ad fructum spiritualis doctrinæ, qui in Evangelio est, transire: in sancta quippe Ecclesia, quæ est villa pulcherrima in decore virtutum, et ager pinguedinis in opulenta honorum operum, et abundantia charitatis, et villa consolationis in sanctorum Scripturarum solatio et spe futurorum habitans, Salvator per doctores suos prædicat quotidie Evangelium. Hæc bene maritima dicitur, quod juxta mare mundi posita persecutionum fluctibus tunditur, et tamen undis voluptatum mersos retibus Evangelii liberare non cessat. Quæ in finibus Zabulon, quod est habitaculum fortitudinis posita est, et Nephthalim, quod est dilatatio, quod in medio gentium ad dilatandum fortiter verbum Dei consistit, atque credentibus refugium protectionis impendit.

Ut adimpleretur quod dictum est per prophetam Isaiam: Terra Zabulon et terra Nephthalim, usque, lux orta est eis. Duæ sunt Galilææ: alia trans Jordanem, in qua viginti civitates Salomon dedit Hiram regi Tyrorum in sorte tribus Nephthalim; alia juxta stagnum Gennesareth in tribu Zabulon circa Tyberiadem, ad cujus distinctionem trans Jordanem dicit Galilæa gentium, et reliqua.

Populus qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam. Sancta Ecclesia de pristinis erroribus ablata, spiritualis Galilæa, id est, transmigratio facta est, quæ prius ritu gentili in umbra mortis, id est, car-

nali lux conversata est, Christo veniente lucem Evangelii recepit.

Exinde cœpit Jesus prædicare et dicere: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Quod eadem prædicat quæ antea Joannes dixerat, ostendit eis Dei Filium se esse, cujus propheta fuit Joannes.

Ambulans autem juxta mare Galilææ vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, et Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare, erant enim piscatores. Id est, incarnatus est Dominus in mari istius mundi: spiritales vidit piscatores, quos ante constitutionem mundi ad opus prædicationis aptos præcivit. Simon interpretatur obediens; Petrus, agnoscens; Andreas, virilis; et hoc bene ad doctorum personam convenit, quia hi solummodo ad opus magisterii habiles sunt, qui sapientiæ lumine illustrantur ad cognoscendum, et bene operantes Dei mandatis obediunt, et hoc aliis ad sciendum faciendumque viriliter suggerunt.

Et ait illis: Venite post me, faciem vos fieri piscatores hominum. Quod autem secundum Joannem Evangelistam Andreas ad testimonium Joannis Baptistæ Dominum juxta Jordanem esse secutus dicitur, et Petrus nomen accepisse, et Philippus vocatus esse, cæteri tres evangelistæ vocatos dicunt de piscatione, ita intelligendum, non eos statim inseparabiliter illi adhæsisse, sed tantum quis esset agnovisse, eumque admirantes ad propria remeas-e.

At illi, continuo relictis retibus suis, secuti sunt eum. Forsitan dicit aliquis: Quid uterque dimisit piscator, qui pene nihil habuit; sed pensare debemus quia multum reliquit qui desideria habendi recusavit.

Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi, et Joannem fratrem ejus, in navi cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua, et vocavit eos. Quæri autem potest quomodo primum binos vocaverit, et post paulum alios duos, sicut narrant Matthæus et Marcus; cum Lucas dicat Petri socios fuisse filios Zebedæi, et ab eo vocatos ad adjuvandum extrahere retia expletis naviculis in ipsa piscium captura, et Dominum Petro dixisse: Ex hoc jam eris homines capiens (Luc. v, 10); et sic illos, adductis in terram navibus, Dominum fuisse pariter secutos. Unde intelligendum est hoc primo factum esse quod Lucas insinuat, nec tunc eos a Domino vocatos, sed tantum Petro prædictum fuisse quod homines esset capturus, et postea fieret quod Matthæus et Marcus narrant, binos et binos fuisse vocatos, ut sequeretur Dominum.

Illi autem, statim relictis retibus et patre, secuti sunt eum. Isti quatuor discipuli duos significant populos, de amore et sollicitudinibus hujus sæculi ad spirituale studium per gratiam Dei vocatos; nam Petrus et Jacobus significant Judæos fideles, cognoscentes Dominum, supplantantesque vitia: Andreas vero et Joannes significant gentes, viriliter credentes in Christum, et gratia Dei salvatos; duæ namque naves duas Ecclesias ex circumcisione et præputio significant vocatas: retia, prædicationem Evangelii,

mare quoque, mundum; pisces, homines voluptati-
bus mundi submersos; et carnali sapientia deditos;
portus, finem præsentis vitæ. Zebedæus interpreta-
tur fluens, et significat labentium rerum instabilita-
tem. Moraliter autem quatuor nomina in se unus-
quisque fidelis potest habere, si illa in quatuor vir-
tutibus studuerit ostendere: est Simon Petrus, cum
agnoscit per prudentiam peccata, et his deletis per
mandatorum Dei fortem obedientiam, pœnarum
evadit injuriam; Andreas vero, cum viriliter per
temperantiam sustinet tentationes; Jacob autem
non flicte vocatur, qui supplantando per fortitudi-
nem vitia vincit: et convenienter Joannes, id est
gratia Dei, nominari potest, cum per justitiam Crea-
toris mandata impleverit, et tamen sibi inde nihil
tribuerit, sed Deo.

*Et circumibat Jesus totam Galilæam, docens in syn-
agogis eorum, et prædicans Evangelium regni, et sanans
omnem languorem et omnem infirmitatem in populo.*
Ut suo exemplo studiosos impigrosque doceret esse
debere magistros, et verbum Dei sine personarum
acceptione ministrare: in *synagogis eorum*, ut in
conventiculis multorum non inanes fabulas, sed quæ
ad utilitatem proficiant audientium, prædicarent.
*Sanans omnem languorem corporum, et infirmitatem
animarum*, præbens nobis exemplum, ut in spirituali-
bus et corporalibus prompti simus ad præstandum
proximis nostris solatium.

Et abiit opinio ejus in totam Syriam. Quæ genera-
liter dicitur omnis regio a flumine Euphrate usque
ad mare magnum, et a Cappadocia et Armenia us-
que ad Ægyptum, habens in se tres provincias ma-
ximas, Commagenam, Phœniciam et Palæstinam,
in qua gens Judæorum habitat.

*Et obtulerunt ei omnes male habentes variis languo-
ribus, usque, lunaticos et paralyticos, et curavit eos.*
Lunatici dicuntur quorum dolor in ascensione lunæ
crescebat, non quod inde vere fieret, sed ob dæmo-
num fallaciam, ut hac creaturæ infamia in Creatoris
redunderet blasphemiam. Paralytici sunt qui vigore
sunt corporis destituti, nam paralysis Græce, dis-
solutio dicitur Latine. Mystice Galilæa, quæ volu-
bilis sive rota interpretatur, et Syria, quæ sublimi-
tatem sonat, hunc mundum significant, qui licet se
in sublime erigat, tamen ad defectum vergit, et ad
ima rotatur: et fama ejus per totum orbem est di-
spersa; ut: *In omnem terram exiit sonus eorum*
(Rom. x, 18). Tunc quoque curati sunt dæmoniaci,
id est, gentiles ad fidem conversi idola relinquebant,
nec non lunatici et paralytici sanati sunt, id est, in-
stabiles et per varios errores nutantes confortaban-
tur; unde subditur:

*Et secuta sunt eum turbæ multæ de Galilæa, et De-
capoli, et reliqua.* Decapolis regio est decem ur-
bium trans Jordanem ad orientem circa Hippum;
bene autem dicuntur turbæ eum fuisse secuta, quia
postquam cognitio nominis ejus usque ad fines terræ
pervenit, ex omni natione turba fidelium secuta est
vestigia mandatorum ejus.

CAPUT V.

*Videns autem Jesus turbas ascendit in montem, et
cum sedisset accesserunt ad eum discipuli ejus, et
aperiens os suum, docebat eos, dicens, etc.* Nani Lucas
narrat eum in montem ascendisse, et illic in ora-
tione pernoctasse; et cum dies sit factus, quod duo-
decim de discipulis suis eligeret, quos et apostolos
nominaret; et post descensum de monte, quod in
loco campestri turbis stando prædicaret: quod ita
potest intelligi quod in aliqua excelsiore montis
parte esset primo cum duodecim electis discipulis,
ac deinde non de monte, sed de ipsius celsitudine
cum iis descendisset in locum campestem, quasi in
latus montis, et hic stetit, donec turbæ congre-
garentur ad eum, et post consederet, et accedenti-
bus discipulis et præsentibus turbis unum sermonem
haberet, quem Matthæus Lucasque narraverunt.
Mystice in montem ascendit, qui majora præcepta
justitiæ commendare voluit, et cum sedisset utique
in forma servi apparuisset, accesserunt discipuli
devotione animi, et pietate fidei, ut montes æterna-
les susciperent pacis justitiam populo propinandam.
Aperitio oris longitudinem sermonis sive manifesta-
tionem doctrinæ demonstrat.

*Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum
cælorum.* Id est, voluntaria paupertate humiles;
nam istas beatitudines Isaias enumeravit alio ordine,
sed eodem sensu, et istis congruit Spiritus timoris
secundum Isaiam, quia per humilitatem regnum
C acquiritur, quod propter superbian dimitti vide-
batur.

Beati mites. Utique qui improbitatis amaritudine
cedunt, possidebunt terram non maledictionis spi-
nam germinantem, sed animam sine defectu pas-
centem, quibus congruit Spiritus pietatis, quia se
conformat obediendo divinis Scripturis.

Beati qui lugent. Videlicet non communi luctu
sæcularis tristitiæ, sed secundum Deum pœnitentiæ
peccatorum instinctu, vel etiam æternæ damnationis
metu, aut amore cœlestium desideriorum, seu per
compassionem proximorum, quia æterna lætitia
consolabuntur. Sunt namque lacrymæ his quatuor
speciebus distinctæ: sunt humidæ ad ablunda pecca-
ta, et restituendum perditum baptismum; sunt
salæ et amaræ ad restringendam carnis luxuriam;
sunt calidæ contra frigus infidelitatis, et ad accen-
dendum ardorem charitatis; sunt puræ ad restituen-
dam vitæ munditiam: horum est Spiritus scientiæ,
et merito, quia semetipsos in sacris Scripturis di-
dicerunt esse lugendos.

Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam. Id est, qui
tota mente implendi pastum justitiæ desiderant,
et studio perseverandi in eo sitiunt, infastidiosa
refectione saturabuntur, quibus congruit spiritus
fortitudinis, id est, sine pigritia et defectu boni
operis.

Beati misericordes. Misericordes sunt qui semet-
ipsis benefaciendo consulunt, et corrigendis proxi-

mis diligentiam impendant, ut a misericorde iudice misericordiam consequantur æternam; quorum est spiritus consilii, quo sibi et aliis consulere non desistant.

Beati mundo corde. Id est, simpliciter Deum querentes et nihil amaritudinis habentes, tota vanitate vacantes, et sincero amore Deum contemplantes: horum est spiritus intellectus, quia eorum aspectui sapientiæ thesaurus patet.

Beati pacifici. Utique quorum caro adversus spiritum non concupiscit, et alios pacificando invicem, etiam cum his pacem habere desiderant qui oderunt pacem; et sic merito filii Dei vocabuntur, in quibus Deo nihil contrarium invenitur: ad hos enim refertur spiritus sapientiæ, quia eorum rationi cuncta obtemperant, et ipsa ratio subjicitur Deo octava utique sententiæ, quæ dicitur:

Beati qui persecutionem patiuntur. Ad Domini resurrectionem pertinere videtur, quia septimo die, hoc est, sabbato transeunte, et octava die quasi capite dierum redeunte, caput surrexit Ecclesiæ devicto persecutionis labore; septenario namque numero septemplex multiplicato, quadraginta novem efficiuntur, cui uni utique octava, et capite dierum sæculi addito, quinquaginta reperiuntur: unde et nos utique Spiritus sancti gratia et remissione peccatorum accepta, in cælorum regnum inducimur, ubi hæreditatem accipimus, consolamur et pascimur, misericordiam consequimur, et mundamur et pacificamur, ut jam post transactam septimanam hujus sæculi vitam intremus resurgentes futuram. Et sic fit ut qui primus erat dies labentis vitæ, fiat tunc primus æternæ.

Beati estis cum vobis maledixerint homines, usque *Mentientes propter me.* Superiores autem sententiæ generaliter digesserat usque ad octavam; inde jam cepit loqui, præsentibus compellens, quamvis non solum ad eos ista pertineant, qui præsentibus audiebant, sed etiam ad illos qui absentes vel post futuri erant, sicut superius dicta, in quibus non dixit: *Vestrum est regnum cælorum,* aut *vos possidebitis,* sed ipsi ad eos pertinebant tantum, quibus præsentialiter loquebatur. Sed ideo maxime ad eos apostropham facit præsentibus loquens, quia intimare eis volebat dignitatem gradus eorum prædicens passionem, quas pro nomine ejus passi erant.

Gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. Qui vanam sequitur gloriam hoc implere non potest ut laceratus infamiæ opprobriis exsultet in Domino: sicut scriptum est: *Ne quæras gloriam, et non dolebis cum ingloriosus fueris.* Nos gaudere debemus ut nobis præparetur merces in cælestibus.

Sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt ante vos. Bene exhortatus est eos exemplo prophetarum, qui timore persecutionis non defecerunt a prædicatione veritatis.

Vos estis sal terræ. In terra humana natura, in sale sapientiæ verbi significatur. Salis enim natura terræ efficitur infructuosa, unde quasdam urbes lo-

gimus victorum ira sale seminatas; et hoc convenit apostolicæ doctrinæ, ut sala sapientiæ compescat in terra humanæ carnis luxum sæculi, aut fœditatem vitiorum germinare.

Quod si sal evanuerit, in quo salietur, ad nihilum valet ultra nisi ut mittatur foras, et concalcetur ab hominibus. Id est: Si vos per quos condiendi sunt populi propter metum persecutionum aut errorem amiseritis regna cælorum, extra Ecclesiam positi inimicorum opprobria sustinetis non dubium.

Vos estis lux mundi. Id est: Vos quia vera luce illuminati estis, lux eis qui in mundo sunt esse debetis. *Non potest civitas abscondi supra montem posita,* id est, apostolica doctrina super Christum fundata, sive Ecclesia super Christum ex multis gentibus fidei unitate constructa, et charitatis bitumine conglutinata, quæ sit tuta intrantibus, et laboriosa adeuntibus: habitatores custodit, et omnes inimicos secludit.

Neque accendant lucernam, et reliqua. Sub modio ergo lucernam ponit, quisquis lucem doctrinæ commodis temporalibus obscurat et tegit; super candelabrum vero, qui se ita ministerio Dei subjicit, ut superior sit doctrina veritatis, quam servitus corporis. Aliter Salvator accendit lucernam, qui humanæ testam naturæ, flamma suæ divinitatis implevit, et hanc super candelabrum, id est, Ecclesiam posuit, quod in frontibus nostris fidem suæ incarnationis fixit. Quæ lucerna non potuit sub modio poni, id est, sub mensura legis includi, nec in sola Judæa, sed in universo illuxit orbe.

Sic luceat lux vestra coram hominibus, et reliqua. Quia expedit unicuique per opera bona placere Deo, et non hominum falso favore gaudere.

Nolite putare quod veni solvere legem aut prophetas; non veni solvere, sed implere. Implere venit quæ imperfecta fuerant, iram tollens, et talionis vicem excludens, et occultam mentis concupiscentiam prohibens.

Amen quoque dico vobis, donec transeat cælum et terra, iota unum aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant. Hæc enim transeunt, quando mutantur in melius. Iota vero, quæ est cæteris litteris minor, et apex, quæ est ejus summa portiuncula, ostendunt quod vel minima legis præcepta ad perfectum perducuntur, et quia omnia legis Sacramenta plena sunt spiritalis. Apte autem iota Græcum, et non ioth posuit Hebræum, quia iota in numero decem exprimit, et Decalogum legis enumerat, cujus quidem apex et perfectio Evangelium est.

Qui enim solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum, et reliqua. Minimum est mors crucis, et qui secundum id quod solverit alios docuerit, et non secundum id quod invenit et legit, *minimus vocabitur in regno cælorum;* vel fortasse ibi non erit, ubi nisi magni esse non possunt. Potest et moraliter accipi, quia quamvis in semetipsa Scriptura solvi non possit, tamen qui non implet Dei mandatum

in semetipso, solvit, et fit despectissimus in Ecclesia sanctorum.

Dico enim vobis quod nisi abundaverit justitia vestra plus quam scribarum et Phariseorum, et reliqua. Id est: Nisi non solum illa minima legis præcepta impleveritis, quod est justitia Phariseorum, ut non occidant, sed etiam ista quæ a me adduntur, quod est justitia eorum qui regnum Dei intraturi sunt, ut non irascantur, cœleste regnum intrare idonei non eritis.

Audistis quia dictum antiquis est: Non occides, etc. In quibusdam Codicibus additur ita: *Qui irascitur sine causa*; sed radendum est, quia ira viri justitiam Dei non operatur.

Qui autem dixerit Racha, reus est concilio. Racha est Hebræum verbum, id est, inanis aut vacuus, et interpretatur cenos, quem nos vulgata injuria absque cerebro possumus nuncupare. Quo ergo elogio stultitiæ denotari potest, qui fideliter Deum credit, et Christum Dei sapientiam noverit.

Qui autem dixerit Fatue, reus erit gehennæ ignis. Magni piaculi periculum est, quem Deus appellaverit salem, et stultorum intelligentiam salientem, contumelia infatuati sensus lacessere, vel maledictio stultitiæ exasperare. Istiusmodi ergo æterni ignis pabulum erit. Gradus itaque sunt in istis peccatis a levioribus ad graviora, donec ad gehennam ignis veniatur. Nam in judicio adhuc defensionis locus datur, dum adhuc motus comprimitur corde conceptus; in concilio autem cum jam vox indignantis erupit, non eam ipso reo agitur, utrum damnandus sit, sed inter judicantes confertur, quo supplicio culpabilis damnetur. Gehenna vero ignis certa est damnatio, et pœna dammati. Isti ergo gradus, quibus modis invisibiliter exhibeantur animarum meritis, quis dicere potest? Nomen gehennam traxisse putant a valle idolis consecrata, juxta murum Jerusalem olim cadaveribus mortuorum repleta, quam et Josue rex contaminasse in Regum libro legitur.

Si ergo offeras munus tuum ad altare, et reliqua. Istud secundum litteram fieri potest, si præsens est frater qui habeat aliquid adversum nos, id est, quem nos læsimus; nam nos adversus illum habemus, si nos ille læserit, ubi opus non est a faciente injuriam veniam postulare, sed tantum ut dimittas, sicut tibi a Deo commissa cupis dimitti. Spiritualiter ergo cogimur intelligere fidem esse altare in templo Dei, quod nos sumus, super quod spiritale donum sive Prophetia, sive oratio, sive aliud aliquid quod Deo bene offeratur, aliter acceptum non erit, nisi fidei puritate fulciatur; et si in mentem venit ut adversus fratrem aliquid habeamus, necesse est ut coram Deo chara cogitatione ad fratrem recurramus celerrimo dilectionis affectu, atque intentionem inde revocantes, cœptum munus perficiamus.

Esto consensuens adversario tuo, usque, Donec redas novissimum quadrantem. Judicem intellige Christum, ministrum vero angelum, carcerem pœnas tenebrarum. Quadrans hic in alio loco duo minuta,

non quod dissonent Evangelia, sed quod unus quadrans duos habeat minutos nummos. Pars distinctorum membrorum hujus mundi terra invenitur, ideo dicit novissimum quadrantem, id est, terrena peccata; et quod dicit, *Donec solvas*, pro infinito ponitur, sicut alibi: *Donec ponam inimicos tuos* (Psalmic). Adversarium autem cui jubemur contentire, alii diabolum, alii carnem, alii Deum, alii præceptum Dei intelligere voluerunt, non ut persuasionibus diaboli aut carnis obidere debeamus, quibus in baptismo abrenuntiavimus, sed benevoli erga illos esse jubemur, resistendo, ne obtemperantes ultionem eis deceptionis eorum accumulamus.

Audistis quod dictum est antiquis: Non mæchaberis, usque, Jam mæchatus est eam in corde suo. Inter passionem et propassionem apud veteres differentia hæc est: Qui viderit mulierem et ejus anima fuerit titillata, hic propensione percussus est; qui autem delectationi consensum præberit, de propensione ad passionem transit; et sic tribus gradibus pervenitur ad peccatum, suggestionem, delectationem, consensum. Et istius peccati tres sunt differentiæ in corde, in factio, in consuetudine, quasi tres mortes: una in domo, cum in corde consentitur libidini; altera quasi jam extra portam prolata, cum in factum procedit assensus; tertia autem cum vi consuetudinis malæ animus tanquam terrena prenititur mole.

Quod si oculus tuus dexter scandalizet te, usque, Quam totum corpus tuum gat in gehennam. Non incongrue enim dexter oculus potest accipi dilectus amicus, et in rebus divinis consiliarius, cui non est parcendum ne abjiciatur, si nos vult scandalizans in hæresim ducere.

Et si dextera manus tua scandalizat te, et reliqua. In dextera accipitur adjutor dilectus et minister in divinis operibus, ita in sinistra intelliguntur quæ sunt corpori necessaria, quia sicut in oculo contemplatio, ita in manu significatur actio. Possumus etiam in oculo dextro et manu dextra quoslibet intelligere prophetas, qui etiam sunt causa scandali amputandi.

Dictum est autem: Quicumque dimiserit uxorem, det ei libellum repudii. Quod in posteriore parte ipse Salvator Moysen fecisse exponit propter duritiam cordis eorum, non ut dissidium concederet, sed homicidium auferret.

Ego autem dico vobis, quod omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mæchari; et qui dimissam duxerit, adulterat. Non hic intelligitur tantum fornicatio in stupro, quod in alienis viris aut feminis committitur, sed omnis concupiscentia vel avaritia vel idololatria, quæ hominem faciunt a lege Dei aberrare. Si ergo uxor hujusmodi aliquid hominem cogat, qui talem dimittit, causa fornicationis dimittit, non tantum illius, sed et suæ illius qui fornicatur, suæ ne fornicet.

Iterum audistis quod dictum est antiquis: Non perjurabis, usque, Non potes unum capillum album

facere, aut nigrum. Judæi permittentur in Deum jurare, non quia facerent recte, sed quod melius est et Deo quam dæmonibus vel aliis creaturis hoc exhibere, quia qui jurat aut veneratur aut diligit eum per quem jurat, et quia perjurare non potest, qui non jurat. Ideo raro et non nisi necessitate utamur juramento, cum pigros ad credendum viderimus homines, ut Apostolus ait: *Quæ scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior* (Galat. 1). Sedes autem judicium Dei significat, qui in cælo sedere dicitur, non quia habeat membra sicut nos collocata, sed quoniam in universo mundi corpore maximam speciem cælum habeat, et terra minimam, tanquam præsentior excellenti pulchritudini vis divina, minimam vero ordinet in infimis sedere in cælo, terramque calcare dicitur. Spiritualiter autem sanctas animas cæli nomine significat, et terræ peccatrices. Spiritualis autem qui omnia judicat, et a nemine judicatur, convenienter sedes Dei dicitur. Peccator autem cui dictum est: *Terra es, et in terram ibis*, per justitiam digna meritis tribuentem in infimis ordinatur.

Sit autem sermo vester, Est est, Non non; quod autem his abundantius est, a malo est. Ac si diceret: Quod est, sufficiat dicere, et quod non sufficiat non. Sive ideo his dicitur Est est, Non non, ut quod ore confirmes operibus probes, ut quod verbo neges factis non confirmes. Non dixit: quod amplius est, *malum est*, sed *a malo est*, ab illius videlicet infirmitate, a quo cogis jurare; et hæc infirmitas, malum est, tu autem bene facis, qui bene juratione uteris, ut alteri persuadeas quod utiliter suades.

Audistis quia dictum est: oculus pro oculo, dente pro dente; ego autem dico vobis non resistere malo. In lege emendatur culpa, in Evangelio peccatorum auferuntur exordia. In lege quatuor gradus videntur esse vindictæ. Primus est, ne læsus ulciscatur se gravior; secundus quem lex posuit, dicens: *Oculus pro oculo*, ne vindicta injuriam transeat, et hæc est inchoatio pacis, ad quam perveniendam duo gradus adhuc restant, id est, ut non reddat tantum, sed minus. Verbi gratia, pro duobus pugnis unum ad tertium pervenit, dum nihil mali rependit, imo bonum pro malo; nec tamen adhuc ibi est quod sit: *Non resistere malo*, id est, ut non solum irrogatum non rependas, sed etiam ne aliud irrogetur non resistas, quod etiam consequenter exponit dicens:

Sed si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi et alteram. Non enim ait: Tu percutere noli, sed adhuc ad percutiendum te para: docens medicus animarum ut quorum salutem consulere velent, eorum imbecillitates æquo animo tolerarent. Mystice jubemur percutienti alteram præbere dexteram, non sinistram, quam justus non habet. Id est, si nos hæreticus in disputatione percusserit, et dexterum dogma vulneraverit, opponantur ei dextræ, donec victus lassescat inimicus.

Et ei qui vult iudicio contendere, et tunicam tuam

A tollere, remitte ei et pallium. Lucas hoc capitulum versa vice posuit, dicens: *Ab eo qui auferit vestimentum, etiam tunicam noti prohibere.* Quod de vestimento et tunica dictum est, hoc faciendum est de omnibus quæ aliquo jure temporaliter nostra esse dicimus. In tunica, quæ interior vestis est, significantur necessaria; et si ea contemnere convenit, quanto magis superflua, quæ per pallium, quod exterior vestis est, significantur moraliter. Spiritualiter autem omnis doctor alicujus tunicam auferit, cum ab eo quæ animo latent peccata confitenda deposcit, ut est invidia, superbia, et his similia. Et pallium ipse dimittit, cum exteriora quæ corpus gessit facinora, simul confiteri non erubescit.

Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo alia duo. Hoc testimonio compassionis utique affectum præcipit, et studium solatii impendere ei qui a te expetit, quod ultra vires velle debes insinuare. Aliter si quis volens credere te interrogaverit quid sit Deus, tu non solum ei Patrem, sed et Filium, et Spiritum sanctum ostendere festina.

Qui petit a te duci, et volenti mutuari a te ne avertaris. Non hoc tantum de eleemosyna dictum intelligimus, cum et divites pauperes sunt, si semper dederint, sed doctoribus præcipitur ut gratis accepta gratis tribuant, quia istiusmodi pecunia nunquam deficit. Ita enim omni petenti dabis, quamvis non semper id quod petit dabis, cum eum, indicata justitia, non inanem dimittis, quam non petat quod dabis. Et insuper oportet spiritalem doctorem auditoribus suis verbum Dei accommodare, ut boni operis ab illis retributionem possit accipere.

Audistis quia dictum: Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum; ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et reliqua. Sciendum est ergo non impossibilia, ut quidam æstimant, in dilectione inimicorum Christum præcipere, sed perfecta, quæ fecit David in Saul, et martyr Stephanus cum pro persecutoribus oravit. Hic ergo minus intelligentibus difficilis oritur quæstio, quod inveniuntur in prophetis adversus inimicos imprecationes, quæ putantur maledictiones, sicut est: *Fiat mensa eorum* (Psal. lxxviii), et reliqua. Sed hæc propheta dixit non voto optantis, sed Spiritu prævidentis. Et Dominus dixit: *Vae tibi, Capharnaum* (Matth. xi). Non hoc malevolentia optabat, sed merito infidelitatis futurum ei fore cernebat. Rursus alia oritur quæstio, quia Dominus jubet pro inimicis orare, et Joannes pro peccantibus usque ad mortem non rogare; et hoc ideo, quia sunt in fratribus quædam peccata inimicorum persecutione graviora. Peccatum usque ad mortem esse puto, post agnitionem Dei per gratiam sancti Spiritus impugnare fraternitatem, et adversus ipsam gratiam invidiam facibus agitari: et peccatum non ad mortem, cum quis debita officia fraternitati non exhibuerit per aliquam infirmitatem animi.

Ut sitis filii Patris vestri, usque, Pluit super justos

et injustos. Non ait: Facite ista qui estis Filii Dei, A sed, ut sitis Filii Dei. Nam unus est naturaliter Filius Dei, nos autem potestate accepta, in quantum ea quæ ab illo præcipiuntur implemus, efficiamur filii Dei. Ortum solem dicit super bonos et malos: Christum, solem justitiæ pluviam, doctrinam veritatis, quia bonis et malis apparuit, et est evangelizatus Christus.

Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, usque, Nonne ethnici hoc faciunt?

Publicani quidem apud eos Romani exactores dicuntur, qui vectigalia vel publicæ sicut dicitur sectantur; nam ἄλλοις ἄλλοις, gens dicitur Latine. Ideo gentiles ethnici dicuntur, qui sunt tales ut fuerunt genti. Et hujus sententia sermo est talis? Si ergo ethnici et publicani sunt, ergo amatores suos natura B duce benefici, quantum vos dilectione latiores debent etiam non amantes amplecti, quia quibus est gradus professionis eximior, necesse est ut sit cura virtutis uberior.

Estote ergo vos perfecti sicut et Pater vester cælestis perfectus est: Sine dilectione inimicorum quis superius dicta potest implere? Perfectio namque misericordiae, qua plurimum consuletur laboranti animæ, ultra dilectionem inimici porrigi non potest; et ideo sic clauditur: Estote ergo perfecti, et reliqua. Ita tamen ut Deus intelligatur perfectus tanquam Deus, et anima perfecta tanquam anima. Gradum ergo quemdam ascendit qui proximum diligit, sed benevolentiam perficiet, qui eam præcepto ad inimici dilectionem perduxerit; nam quod in lege scriptum est: Oderis inimicum tuum, non est accipienda vox jubentis justo, sed permittentis infirmo.

CAPUT VI.

Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.

Ac si diceret: Cavete ne laudem ab hominibus quaratis, et ob hoc fructu privemini mercedis; unde subditur:

Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestram qui est in cælis. Qui enim inanem vulgi favorem sequitur, hoc illi pro mercede deputabitur, et ob hoc ab æterni Regis nuptiis, pulsas januas repellitur, quia hic eum amare non probatur.

Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere, et reliqua. Manifestum est hypocritas esse, qui se justos simulant, et non exhibent; et proinde a Deo cordis inspectore non aliud accipiunt, nisi fallaciæ supplicium.

Te autem faciente eleemosynam, usque, Et Pater tuus qui videt in absconso, reddet tibi.

Videtur enim humanæ laudis delectatio in sinistra significari, et in dextera intentio implendi præcepta divina. Et quid est eleemosyna in absconso, nisi in ipsa bona conscientia, quæ humanis oculis demonstrari non potest, quæ et efficitur in voluntate bona, quamvis non sit quod tribuatur in pecunia; nam in his solet sinistra operari, qui eam non iatus, sed foris faciunt.

Et cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, usque Receperunt mercedem suam. Anguli platearum sunt, ubi via per transversum alterius viæ tendit, et quadrivium reddit. Non enim te videri ab hominibus alicubi orantem nefas est, sed propter hoc agere, ut laudandus ab hominibus videaris.

Tu autem cum orabis, intra in cubiculum tuum, usque, Pater tuus qui videt in absconso, reddet tibi.

Id est, revertere in mundam cordis conscientiam de visibilibus ad orandum invisibilem Dominum, et claude ostium carnalium et phantasmatum; turbis, qui obstrepunt in cogitatione resiste, ut intimo corde ad Patrem spiritalis dirigatur oratio.

Orantes autem nolite multum loqui, usque, Nolite ergo assimilari eis. Ethnici ergo sicut hominem judicem, ita Deum verbis arbitrantur in sententiam trahi, et ideo putant se in multiloquio suo exaudiri.

Scit enim Pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum. Consurgit enim hoc loco quædam hæresis philosophorum, qui dicunt: Si Deus antequam petimus scit quibus indigemus, frustra scienti loquimur. Quibus respondendum est non nos esse narrat res, sed rogatores. Aliud est narrare, aliud scientem miserabiliter exorare.

Pater noster, qui es in cælis. Id est, in sanctis et justis, quibus dicitur: Templum Dei sanctum est, quod estis vos.

Sanctificetur nomen tuum. Quomodo sanctificetur ab hominibus nomen Domini, quod semper est sanctum, rogamus? Quod nomen Domini sanctum in hoc sæculo ostendatur, ut nos qui in baptismo sanctificati sumus, in eo perseveremus. Et hoc quotidianum opus est, ut imploremus sanctificationem, qui quotidie delinquimus.

Adveniat regnum tuum. Quando enim Deus non regnat, aut quando apud eum incipit, quod semper fuit, et esse non desinit? Nostrum quidem regnum petimus a Deo nobis promissum, et Christi passione quesitum, ut qui in sæculo ante servivimus, postmodum, Christo dominante, regnemus, ut: Venite, benedicti (Matth. xxv), et reliqua.

Fiat voluntas tua, sicut in cælo et in terra. Id est, sicut est in angelis voluntas tua, qui sunt in cælis, ita fiat in hominibus, qui sunt in terra, ut nulla miseria impediende eandem apud te beatitudinem acquirant. Aliter: sicut justii faciunt voluntatem tuam, ita et peccatores ad te convertantur. Sive cælum et terram, corpus et animam accipimus.

Fiat voluntas tua. In hoc ut sicut corde condelectamur legi Dei secundum interiorem hominem, ita corpus nullis terrenis voluptatibus immutatum huic delectationi adversetur.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Panis quotidianus aut pro omnibus hujus vite necessitatibus dictus est, aut pro sacramento corporis Christi, quod quotidie accipimus, et ne moveant quæstionem aliqui, qui non communicent quotidie sacramento Christi: restat ut panem quotidianum intelligamus

divina præcepta, quæ quotidie meditari oportet et operari.

Et dimitte nobis, et reliqua. Salubriter enim quod peccatores sumus admonemur, qui pro peccatis orare compellimur. Qui orare nos pro debitis et peccatis docuit, paternam misericordiam promisit, et veniam secuturam adjunxit, et certa nos sponsione constringens, ut non aliter a Deo, cui debitores sumus, veniam petamus quam sicut debitoribus nostris dimittimus; in qua pactione si mentimur, totius orationis nullus est fructus.

Et ne nos inducas in tentationem. Non enim per se ipsum inducit Deus, sed induci patitur, quem suo auxilio deseruerit. Et ideo non hic oratur, ut non tentemur, sed ut in tentationem non inferamur. Aliud namque est in tentationem induci, aliud tentari. Sine tentatione nullus esse probatus potest, ideo non orat cui necesse est igne examinare, ut igne non contingatur, sed ut non exuratur.

Sed libera nos a malo. Videlicet, ut ab omnibus quæ diabolus et mundus operantur securi stemus acuti, ut autem nulla omnino timeatur tentatio, non hic in præsentem sperandum est fieri posse, quia hæc beatitudo hic inchoatur, et in futuro perficietur. Amen autem, quod in fine scribitur, signaculum est Dominicæ orationis, quod Aquila interpretatus est *fideliter*; et nos vere possumus dicere significare totius orationis istius purissimam veritatem, et indubitanter omnia illis conferri a Domino quæ rite postulant, si conditionis ultimæ pactum servare non negligunt.

Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, usque *Nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra*.

Si non dimiseritis hominibus ait, quasi non sint homines qui dimitunt, id est, non humani neque terreni. Unde scriptum est: *Ego dixi: Dii estis*, et reliqua. Vos autem sicut homines moriemini. Ad eos dicitur qui propter peccata homines ex diis esse meruerunt.

Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

His verbis intentio nostra ad interiora gaudia dirigi docetur, ne foris quærentes mercedem, huic sæculo conformemur. Quod dicit, *Exterminant*, non est Scripturæ tritum. Exsules quoque exterminantur, qui extra terminos mittuntur. Pro hoc ergo sermone semper accipere solemus *demoliantur*, quod hypocritæ facere solent, ut tristitiam et luctum forti animo lætanti in vultu simulent. Hoc capitulo intelligitur quod non solum in mundi pompa, sed etiam in sordibus luctuosus solet esse jactantia.

Tu autem cum jejunas, unge caput tuum oleo, et faciem tuam lava, usque, *Et Pater tuus, qui videt in absconso, reddet tibi in propatulo*.

Palæstini autem, quorum hoc more loquitur, festis diebus solent capita oleo perungere: et nobis præcipit ut virtutes exercentes, non oleo peccatoris, sed

exultationis festivos nos ostendamus, et principale cordis nostri oleo perungamus spirituali.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, usque, *Et ubi fures non effodiunt, nec furantur*.

Per tres species adversitatis, hoc est æroginis, tineæ et furum, omne velat avaritiæ genus, et reprehendit; quia aliæ res sunt quas rubigo offuscat vel consumit, ut est aurum, argentum, et cætera metalla. Aliæ quæ a vermium vel putredine dissolvuntur, ut sunt vestes, vasa lignea, quæ carie disperent. Aliæ per fures auferuntur, ut sunt gemmæ, lapides pretiosi, quamvis alia sorde non possunt consumi, et ita nulla res semper illisa durare potest. Unde dicitur: *Omne opus electum justificabitur, et qui operatur illud honorabitur in illo; et omne opus corruptibile in fine deficiet, et qui operatur illud peribit cum ipso*. Allegorice ærugo superbiam significat, quæ ubi fuerit, spiritualium donorum thesaurum dissipat, et virtutum decorem offuscat. Tinea autem invidiam designat, quæ latenter corrodens studium bonum, et in talis pactionem demoliri non cessat. Fures namque sunt demones et hæretici, semper ad hoc intenti, ut spirituales thesauros habentes deprædeantur, et onustos ornamentis virtutum spoliunt. Alio sensu, omnis namque res sordescit, cum inferiori miscetur naturæ. Sic et animus noster terrenorum cupiditate sordescit, quamvis terra munda sit in suo ordio; in spiritualium vero desiderio mundus perseverat, quia quæcunque cælestia sunt, mundi sunt.

Ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum.

Hoc non solum de pecunia, sed et de cunctis passionibus sciendum est: lascivi ludicra, amatoris libido, gulosi Deus venter est; huic servit unusquisque, a quo vincitur.

Lucerna corporis tui est oculus tuus, usque, *Totum corpus tuum tenebrosum erit*.

Est autem oculus mentis intentio, quæ si perversa præcedit, omne opus pravum est, quod sequitur, quamvis rectum esse videatur; nam per corpus opera quæ cunctis apparent signantur: quæ si recta quis facit intentione, etiamsi coram hominibus aliquid imperfectionis habere videantur, omnia in bonum cooperantur.

Si ergo lumen quod in te est tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt. Si cordis intentio appetitu temporalium in vobis cæcatur, quanto magis ipsum factum est tenebrosum, et nihil proderit, quia quomodo tu feceris, tibi imputatur, non quomodo accipienti provenerit.

Nemo potest duobus dominis servire, usque, *Et alterum contemnet*. Videlicet diabolum audit, qui Deum diligit. Nullius enim scientia Deum odisse ferre potest, et ideo eum qui non timet, contemnit, dum ejus mandata non custodit.

Non potestis Deo servire et mammonæ. Audiat hoc avarus, et studeat divitias, quæ mammonæ Syriaco nuncupantur sermone, magis ut dominus distribuere, quam ut servus custodire.

Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ, et A reliqua.

Quod ait, *ideo dico vobis*, ad superiora respicit, ne temporalium sollicitudine convincamini cum divitiis hujus sæculi thesaurizare. De carnali autem cibo et vestimento nos non debere esse sollicitos accipiamus, de spiritali autem cibo et vestimento semper solliciti esse debemus.

Nonne anima plus quam esca, et corpus plus quam vestimentum? Admonet ergo in hac sententia ut meminerimus multo amplius nobis Deum dedisse, qui nos fecit et composuit, quam quodvis alimentum et tegumentum. Quo loco quæri solet utrum iste cibus corporeus ad animam pertineat, cum sit ipsa incorporea, an non. Sed animam hoc loco pro ista vita positam noverimus, cujus retinaculum est alimentum istud corporeum.

Respice volatilia cæli, usque Et Pater vester percipit illa. Id est, si volatilia, quorum mortalis est anima, Dei aluntur providentia, quanto magis homines, quibus æternitas promittitur.

Nonne vos plures eatis illis? Hoc est, clarior valetis quam irrationabilia, sicuti sunt aves.

Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum, et de vestimento quid solliciti estis?

Ac si dicat: illi ergo relinquitur curam legendi corporis, cujus cura factum esse videtis, ut tantæ staturæ corpus habeatis.

Considerate lilia agri, et reliqua. Ista vero documenta de avibus et liliis non allegorice ponuntur, sed ut de rebus minoribus majora persuaderentur.

Dico autem vobis quod nec Salomon, et reliqua. Revera quod sericum, quæ purpura regum potest floribus comparari, quid ita rubet ut rosa, quid ita candet ut lilium, quod magis est oculorum quam sermonis judicium.

Si autem senum agri, quod hodie est, et cras in cli- B *banum mittitur, Deus sic vestit, et reliqua.*

Cras pro futuro ponitur tempore. Et est sensus: Si quæ cito decidua concremantur igne artifex omnium tam venusta ornat specie, quanto magis vos procurabit in necessariis, qui ad æternam hæreditatem pertinetis.

Nolite solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, D *aut quid bibemus, aut quo operiemur?*

Notandum quod non ait: Nolite quærere cibum, etc. Sed *quid*, inquit, *manducetis*, et reliqua. Ubi mihi videntur argui, qui, spreta communione, lautiora vel austeriora sibi alimenta vel indumenta requirunt pro his cum quibus vitam ducunt.

Hæc omnia gentes inquirunt. Scilicet quibus cura est non futurorum, sed comparati sunt jumentis insipientibus, et similes facti sunt illis.

Scit enim Pater vester, usque Et hæc omnia adjiciuntur vobis. Quærere regnum Dei, quod est bonum appetendum, et necessaria sine quibus hæc vita non potest peragi. Non dixit nobis dari, sed adjici, quia nobis in intentione æternitas, in usu vero debet esse

temporalitas: illud tanquam bonum, hoc tanquam necessarium.

Nolite solliciti esse de crastino. Crastinus enim dies sollicitus ipse erit sibi. Quia annos fructus terra profert, de præsentibus sollicitos esse debere concessit, qui futura, quod cras significat, cogitare prohibuit.

Sufficit diei malitia sua. Sufficit ergo nobis præsentis temporis cogitatio, futurorum curam, quæ incerta est, relinquamus. Hanc ergo curam arbitrator ideo nominavit malitiam, quia pœnalis est, et ad hanc pertinet mortalitatem, quam peccando meruimus. Cavendum namque est ne aliquem judicemus, qui commissis sibi procrat necessaria ne desint, cum ipse Dominus oculos habere dignatus est.

CAPUT VII.

Nolite judicare, ut non judicemini, usque, In qua C *mensura mensi fueritis, remetietur vobis.*

Hoc loco præcipi existimo ut ea facta quæ dubium est quo animo fiant in meliorem partem interpretemur, quia incertum est quo animo quid factum sit, vel qualis futura sit qui nunc vel bonus vel malus apparet. Unde Apostolus: *Nolite, inquit, ante tempus judicare (I Cor. iv).* De manifestis, quæ bono animo fieri non possunt ita dicitur: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos (Matth. vii)*; potest movere quod ait: *In quocunque enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis.* Nunquid temere enim, sicut nos de aliis, ita judicabit de nobis Deus. Aut, *in qua mensura, remetietur*, nullo modo hoc est apud Deum; sed dictum est quomodo ipsa temeritas qua punis alium te puniat necesse est. Unde dictum est: *Omnis qui percusserit gladio, gladio peribit (Matth. xxvi).* Non gladio ferri, sed gladio peccati.

Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, usque, Et trabem in oculo tuo non vides.

Multi, superbia et odio præventi, acerrime corripiunt eos quos subita ira vident turbatos, oculum mentis a solito puritatis statu quasi festuca irruente mutasse, atque hinc eos magis amant vituperare quam emendare, et ideo impossibile illis dicitur ut festucam fratris oculo quis demat, qui suo trabem in oculo gestat. Qui fieri potest ut si irasceris homini, velis eum corrigi; si autem oderis, non potes eum velle corrigere. Quantum inter trabem et festucam distat, tantum inter odium et iram.

Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere, et reliqua.

Primo expelle odium a te, et deinceps jam eum quem diligis emendare poteris.

Nolite sanctum dare canibus, usque, Et conversi dirumpant vos. Canes et porcos pro contemptoribus accipimus; non convenit igitur istiusmodi in luto infidelitatis manentibus porcis vel hæreticis, vel hominibus ad vomitum peccatorum revertentibus, evangelicam pandere margaritam. Ne conculeent, id est, contemnant illud, et conversi incipiant vos dispare.

Petite et dabitur vobis, et reliqua. Petitio pertinet ad impetrandam sanitatem firmitatemque animi, ut ea quæ præcipiuntur implere possimus; inquisitio

autem ad inveniendam veritatem. Cum quis autem veram viam invenerit, perveniet ad ipsam possessionem, quæ tamen pulsanti aperietur.

Omnis autem qui petit accipit, et reliqua. Ergo perseverantia opus est, ut accipiamus quod petimus, et inveniamus quod quærimus, et quod pulsamus aperiatur.

Aut quis ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porriget ei?

Panis intelligitur charitas, sine qua cætera nihil sunt sicut sine pane mensa inops esse videtur; cui contraria est cordis duritia, quam lapidi comparavit.

Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei? Pisces sunt fides invisibilium, vel propter aquam baptismi, vel quia de invisibilibus capitur, seu quod hujus mundi fluctibus non frangitur: cui contrarium posuit serpentem propter venena fallacis, quæ primo homini præseminavit. Quod autem in Evangelio secundum Lucam hæc duo subsequitur ovi et scorpionis comparatio, in ovo indicatur spes, in quo nondum perfectus fetus est, sed fovendo speratur; vel quod spei contrarium est retro respicere, quæ se in ea quæ ante sunt extendit. Et ideo huic contrarium posuit scorpionem, cujus aculeus venenatus retro timendus est, quia mortifera desperatio in fine est formidanda.

Si ergo vos, cum sitis mali, nostris bona data dare filii vestris, usque Potentibus &c.

Malos appellat hujus sæculi amatores; et in rerum natura bona sunt quæ dant, quamvis sint temporalia quia *Domini est terra et plenitudo ejus* (Psal. xliii). Aliiter Apostoli, qui electionis merito bonitatem generis humani excesserant supernæ bonitatis intuitu mali esse dicuntur, quia nihil est per semetipsam immutabile vel bonum, nisi deitas sola. Quod Lucas vero dicit: *Dabit Spiritum bonum*, ostendit Spiritum sanctam plenitudinem esse honorum Dei.

Intra'o per angustam portam, usque, Et pauci sunt qui inveniunt eam.

Lata via est quæ tendit ad sæculi voluptates, cujus inquisitione aut inventione opus non est, quia sponte se offerunt. Angustam vero viam omnes inveniunt, nec qui inveniunt statim ingrediuntur per eam, siquidem multi de medio itinere veritatis, sæculi voluptatibus capti, revertuntur.

Attendite a falsis prophetis, usque, Intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

Specialiter de hæreticis dicitur, qui videntur continentia, castitate, jejuniis se circumdare quasi quadam veste pietatis, sed ex intentione venenati animi, et insidiis rapacibus comparantur lupis.

Aliiter, cautius considerate eos qui per Christianam nonnem vos seducere nituntur, dulcibus sermonibus acandilum inferentes, sed quomodo isti sunt nostendi ostendit.

A fructibus eorum cognoscatis eos. Hoc est, ad vultum nolite attendere, sed ad opera. Etenim si non verbis, moribus blasphemant.

Nunquid colligunt de spinis uras, aut de tribulis fi-

cus. Nullus sapientium ab hæreticis vel infidelibus flagrantiam sanctitatis, aut dulcedinem poterit invenire veritatis. Aliiter spinas reor et tribulos posse significare sæculi curas, et vitiorum compunctiones, ut: *Terra tua spinas et tribulos germinabit tibi* (Gen. iii), ficus vero et uva dulcedinem novæ conversationis, quam Dominus esurii in nobis, et fervore dilectionis, quæ lætificat cor hominis.

Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor fructus malos facit, et reliqua.

Per arborem intelligimus seu bonam seu malam voluntatem. Fructus autem opera, quæ nec bonæ voluntatis, mala, nec malæ esse possunt voluntatis bona, quæ sit etiam bona, dum convertitur ad summum et incommutabile bonum, et impletur bono, ut faciat fructum bonum. Ac per hoc est quod dicitur auctor omnium bonorum, hoc est, et naturæ bonæ et voluntatis.

Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. Quia unusquisque versus per validam iudicii sententiam in gehennæ ignem mittetur, qui hic boni operis fructum fecisse non invenitur.

Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, et reliqua.

Utique enim servis Dei necessarium est, ut et opus sermone, et sermo operibus comprobetur.

Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne in tuo nomine prophetavimus et in tuo nomine dæmonia? et reliqua.

Non enim ipsius meritum, qui talia facit, sed invocatio nominis Christi hoc agit, ob condemnationem eorum qui invocant, vel ob utilitatem eorum qui audiunt et vident.

Et tunc confitebor illis quia nunquam novi vos, etc. Signanter dixit *Confitebor*, quia multo ante tempore dicere simulabant. *Non novi vos* dicit, id est, non approbo vos, quia nullo modo Deus probat, quem fidei pietas non commendat.

Omnis ergo qui audit verba mea hæc, et facit ea, assimilabo eum viro sapienti, qui edificavit suam domum supra petram. Si petra Christus est, sicut multi prædicant Scripturarum testimonia, ille ædificavit in Christo, qui quod audit ab illo facit.

Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et reliqua.

Pluvia quoque, quia domum subvertere nititur, diabolus est; flumina, Antichristi; venti, spirituales nequitie in cœlestibus. Qui autem non solum verba Dei audit, sed firmiter facit, nihil horum timet, quia domum ædificatam habet supra petram.

Et omnis qui audit verba mea hæc, et facit ea similis erit qui edificavit domum suam super arenam.

Fundamentum stabile et firmum Dominus noster Jesus Christus, super quod fundatur catholica Ecclesia: super arenam vero, quæ fluida est, et in unam copulam religi non potest, omnis hæreticorum sermo ad hoc ædificatur, ut corruat.

Et descendit pluvia, usque Et cecidit. Quia enim in

pluvia nisi multimodas diabolicas tentationes, per flumina manifestas persecutiones, per ventos inalignos Spiritus intelligi voluit, ante quos nullus persistere valet, qui spe in Deum fixa non permanet. Potest etiam per impetum fluminis extremi iudicii discrimen intelligi, quando, utraque domo consummata, *omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur* (Matth. xxii).

Et fit ruina ejus magna. Quia non habet sublevantis solatia, sed audient : *Ite in ignem æternum* (Matth. xxv).

Et factum est cum consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ, et reliquæ.

Turbas autem infideles dicit, qui stupebant non credendo; aut omnes generaliter demonstrat, qui in eo tantam sapientiam venerabantur. Scribæ enim docebant quæ scripta sunt in Moyse et prophetis; Jesus vero, quasi Dominus ipsius Moysi, pro libertate voluntatis suæ, vel ea quæ minus in lege videbantur addebat vel commutans prædicabat in populo, sicut supra legimus.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT VIII.

Cum autem descendisset de monte, usque, Domine, si vis, potes me mundare.

Istud miraculum potest intelligi post utrumque sermonem Domini factum fuisse, non solum quem Matthæus, verum etiam quem Lucas interponit, licet alio loco Lucas Marcusque illud commemoraverint. Mystice descensio Domini de monte incarnationem ejus significat, et post hæc *secutæ sunt eum turbæ multæ*, quia postquam *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Joan. 1), qui antea tantum notus in Judæa, post admirabilis factus est in universa terra.

Si vis, inquit, potes me mundare. De voluntate Domini non quasi incredulus dubitavit, sed quasi colluvionis suæ conscius non præsumit.

Et extendens Jesus manum, tetigit eum dicens: Volo, mundare. Extendit curationis manum, qui misericordiæ suæ protendebat affectum. Tetigit ægrotum, quia in potestate habuit sanitatis effectum, dixit, *Volo, mundare.* In *volo* ostendit pietatis clementiam, in *mundare* majestatis suæ potentiam, quia *ipse dixit, et facta sunt* (Psal xxxii). Non ut aliqui putant jungendum est, et legendum, *Volo mundare, sed separatim, ut primo dicat Volo, deinde imperet mundare.* Volo autem propter Photinum dicit, imperat propter Arrium, tangit propter Manichæum.

Et ait illi Jesus: Vide nemini dixeris. Et revera quid erat necesse ut sermone jactaret quod corpore præferebat, nisi ut doceret nos non solum a mercede abstinemus pecuniæ, sed etiam gratiæ.

Sed vade, ostende te sacerdoti, et offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis.

Tres ob causas misit eum ad sacerdotes: primum, quia lex præcepit ut mundata lepra offerrent sacerdotibus munera; deinde ut leprosum viderent mundatum, et salvarentur credentes; aut si non crederent, inexcusabiles essent; et ne legem frangere videretur. Si quem movet quomodo Dominus Mosaicum videatur approbare sacrificium, cum id Ecclesia non receperit, meminerit illius sacrosanctum corporis sacrificium nondum in ara crucis oblatum, nec esse apostolorum contestatione et fide credentium confirmatum. Mystice vir iste peccatis languidum

B genus humanum designat, quod extenta manu Salvatoris hoc est, incarnato Dei Verbo, humanamque contingente naturam, ab erroris prisci varietate mundatum est, et sacerdoti ostensum, de quo dicitur: *Tu es sacerdos in æternum* (Psal. clx); cui *offerunt corpora sua hostiam viventem, sanctam, Deo placentem* (Rom. xii).

Cum autem introisset Capharnaum, usque Et male torquetur. Queritur quomodo conveniat quod Matthæus ipsum centurionem ad Dominum accessisse dicat, cum Lucas nuntios ad eum misisse narrat? sed pie quærentibus patet quod Matthæus, causa brevitas dixerit accessisse ipsum, cujus voluntas, licet aliis deferentibus, perlata est ad Dominum. Sicut enim Hæmorrhøissa, quia credidit, magis Dominum tetigit, quam turbæ a quibus premebatur, ita centurio quo magis credidit, eo magis accessit.

Domine, puer meus jacet. Non in una tantum miserabilis, quod jacet; sed in alia, quod paralyticus; tertia, quod male torquetur. Et hoc ideo, ut angustias animæ suæ demonstraret, et benevolentiam Domini invitaret: sic decet prælatos sibi subjectis misereri.

Et ait illi Jesus: Ego veniam et curabo eum. Magna Domini sublimitas, sed major humilitas, qui solo verbo valebat curare, non dedignatur servum languentem visitare.

Et respondens centurio, ait: Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum. Propter vitæ conscientiam gentilis non ausus est hospitem habere Christum, cujus etsi fide præditus, nondum tamen sacramentis erat imbutus.

Sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. Magna fides centurionis, qua verbi opus in Christo contulitur.

Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites. Hominem se potestate subditum dicit, et tamen se minoribus posse imperare, ut subaudiatur: Quanto magis omnipotens Deus super omnia, per angelicam dicere potest militiam infirmitati ut recedat, et recedit: et sanitati ut veniat, et venit. Unde sequitur:

Et huic dico, Vade, et vadit; et alii, Veni, et venit;

et servo meo : *Fachoc, et fari.* Vult ostendere Deum posse implere quod vellet, non tantum per corporis adventum, sed etiam per ministeria angelorum.

Audiens autem Jesus, miratus est. Miratur intelligentiam suæ majestatis, quod et nobis mirandum significat. Tales motus cum de Deo dicuntur, non sunt signa perturbati animi, sed docentis magistri.

Et sequentibus se dixit : Non inveni tantam fidem in Israel. Non de omnibus retro patriarchis et prophetis loquitur, sed de omnibus ævi præsentis, qui per legem instructi non credebant. Centurio Christo docente minime credidit, spontaneam gentium fidem significans.

Dico vobis, quod multi ab Oriente, et reliqua. Id est, ex omnibus gentibus sicut oportet Evangelium prædicari, vel ab Oriente, qui statim illuminati transeunt, et ab Occidente, hi qui passiones pro fide usque ad mortem toleraverunt, recumbent non carnaliter jacentes, sed spiritaliter requiescentes.

Filii autem regni ejicientur, usque et stridor dentium. Filios regni Judæos dicit, in quibus antea regnavit Deus. *Stridor dentium et fletus oculorum,* veram demonstrat resurrectionem membrorum. Interiores quoque tenebras dicit, cæcitatem cordis, exteriores quoque noctem æternæ damnationis, ubi duplex ostenditur gehenna, id est, nimii frigoris per stridorem dentium, et intolerabilis esse fervoris, per fletum oculorum, ut beatus Job ait : *Ad calorem nimium transeunt ab aquis nivium (Job. xxiv).*

Et dixit Jesus centurioni, usque et sanatus est puer ex illa hora. Probatür fides Domini, et roboratur sanitas servi. Mystice centurio electos ex gentibus ostendit, qui, quasi centenario milite stipati, spiritualium sunt virtutum perfectione sublimes.

Et cum venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem, usque et surrexit, et ministrabat eis. Domus Petri circumcisio est, quæ apostolatus ejus tradita erat; socrus vero ejus Synagoga est, quia illa quodammodo mater est Ecclesiæ, quæ a vero sponso taliter commendatur Petro : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam (Matth. xvi).* Porro socrus Petri in Synagoga febricitabat, quia persequens Ecclesiam invidiæ facibus laborabat. Unde dicitur : *Filii matris meæ pugnaverunt contra me (Cant. i).* Cujus manum Dominus tetigit, quia carnalia ejus opera in spiritalem usum convertit; quæ eis resurgens ministrabat, quia nunc quotidie per spiritale officium credens Domino ministrat. Moraliter autem unaquæque anima, quæ carnis concupiscentiis militat, quasi febribus æstuat; sed ad tactum divinæ misericordiæ convalescens, per continentiam frena lasciviam carnis constringit, et ipsis membris quibus servierat, immunditiæ ad iniquitatem, serviat justitiæ in vitam æternam.

Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, et ejecit Spiritus verba, et omnes male habentes, curavit. Omnes non mane, non meridie, sed ad vesperam curantur, quando verus Sol occubuit, ille qui dixit : *Quandiu in mundo sum, lux sum mundi*

PATROL. XCI

(Joan. ix); in cujus occasu plures sanantur ægroti quam ante, quia in carne vivens paucos Judæorum docuit, postea per orbem gentibus solutis dona permisit.

Videns autem Jesus turbas multas circa se jussit discipulos suos ire trans fretum. Exhortatio Jesu semper est, ut amarus sæculi fluctus, inconfeso fidei navigio transeamus, quoad litus paradisi, ipso gubernante, perveniamus.

Et accedens unus scriba, ait illi : Magister, sequar te, quocunque ieris. Quod Matthæus dicit tunc istud gestum esse, quando jussit ut irent, Lucas vero *Ambulantibus illis in via (Luc. ix),* non est contrarium quod utique ambulabant ut venirent ad fretum. Scriba iste si dixit et : *Domine, sequar te,* non fuisset repulsus, sed qui magistrum unum de pluribus æstimabat, et erat litterator, et non spiritalis auditor. Ideo non habet locum, in quo possit reclinare Jesus caput suum.

Ait illi Jesus : Vulpes foveas habent et volucres cæli nidus; Filius autem hominis non habet ubi, etc. Ac si dixisset : *Quid me propter divitias sæculi vis sequi, cum tantæ sim paupertatis, ut nec proprio utar tecto? Possumus juxta allegoriam per vulpes hæreticos accipere significatos, qui nihil in virtutibus Christi, sed in sua confidentes astutia, velut vulpis callida seducere satagunt; per volucres, malignos Spiritus, qui in cordibus Judæorum domicilia habent, ubi habitaculum non invenit caput Christi Deus.*

Alius autem de discipulis ejus, ait illi : Domine, permitte me primum ire, et sepelire patrem. Non discipulatum respuit, sed expleta primum paterni funeris pietate, liberior hunc assequi desiderat : in quo et Filius hominis caput reclinat, quia in ejus humili pectore divinitas familiari quadam requiescat mansionem.

Jesus autem ait illi : Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Mortuos enim sepelire, est peccatores in peccatis suis fovere : quod illi faciunt qui justificant impium pro muneribus, et iniqua gerentes benedicunt.

Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus. Mare quod Dominus cum suis transire desiderat, præsentis sæculi tenebrosus accipitur æstus. Navicula, quam ascendunt, nulla melius quam dominicæ passionis arbor intelligitur, de qua alibi dicitur : *Si quis vult post me venire, tollat crucem suam, et sequatur me (Marc. viii).*

Et ecce motus factus magnus in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus. Illa tempestas non ex se orta est, sed potestati paret imperantis, quatenus se esse terræ marisque Dominum cunctis ostenderet.

Ipse vero dormiebat. O res mirabilis! is qui nunquam obdormit dormivit : dormiebat ergo corpore, ut apostolos evigilare faceret, præcipue autem ne nos unquam animo dormiamus.

Et accesserunt, et suscitaverunt eum, dicentes : Domine, salva nos, perimus. Suscitant Dominum, ne

metuum feritate dispereant, quia cuius mortem viderant, maximis votis resurrectionem querebant, ne ejus morte carni mens eorum in perpetuum periret morte spiritali.

Et ait illis Jesus : Quid timidi estis, modicæ fidei?

Marcus: *Necdum habetis fidem (Marc. iv)?* Lucas autem, *Ubi est fides vestra (Luc. viii)?* id est, si potentem me in terra esse creditis, quare non in mari simul me ut vere Deum et creatorem omnium suscepistis? quare non omnia a me facta, in mea esse potestate creditis? *Quare dubitas, pusillæ fidei?* fragiles in fide corripiuntur, alieni omnino a fide puniuntur, sicut Judæi et hæretici.

Tunc surgens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. Ventum quippe surgens increpavit, quod per suam resurrectionem diaboli stravit superbiam; tempestatem aquæ cesare fecit, dum surgendo de sepulcro Judæorum rabiem labefecit.

Porro homines mirati sunt, dicentes : Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei?

Non discipuli, sed nautæ dicentes: *Qualis est iste qui sicut homo videtur, et sicut Deus potentiam ostendit.* Sunt qui allegorice hanc naviculam præsentem volunt significare Ecclesiam, ventos malignos Spiritus, et homines iniuos, qui desiderant ut Ecclesia fluctibus et pressuris immergatur; sed licet Jesus ad tempus auxilium subtrahendo dormire videatur, precibus tamen honestis suscitatus, malignorum spirituum incitationem compescere facit, et persecutorum minas mitigat, et flante aura Spiritus sancti, Ecclesiam ad æternæ quietis portam usque perducit. Tropologice autem nos singuli catholica fide imbuti navem conscendimus, mare cum Jesu transire conamur: qui nobis quasi inter æquoris tremitus obdormit, quando, crebrescente immundorum spirituum vel pravorum hominum impetu, inter medios virtutum nisus fidei splendor obtenebrescit, spei celsitudo tabescit. Verum inter hujusmodi procellas necesse est ut illum sedulo excitemus, qualiter ipse gubernator nobis salutis indulgeat littus, ut, de tumultibus liberati, admiremur ejus circa nos benevolentias, et mirantes gratias agamus.

Et cum venisset trans fretum in regionem Gerasenorum. Gerasa urbs est Arabiæ trans Jordanem, juncta monti Galaad, quem tenuit tribus Manasse, non longe a stagno Tiberiadis, in quod porci præcipitati sunt. Significat gentes quas Dominus post somnum passionis et gloriam resurrectionis per prædicatores dignatus est visitare, unde bene Gerasa interpretatur, colonum ejiciens, vel advena propinquans.

Occurrerunt ei duo habentes dæmonia. Quod Marcus et Lucas unum commemorant, intelligas unum famosioris personæ, quem regio illa maxime dolebat: sed allegorice sicut unus a dæmonio possessus; sic et duo illi gentiles poli idolis occupati typum non inconvenienter expriment.

De monumentis exeuntes sævi nimis. Isti duo homines, qui a dæmonibus vexabuntur, duorum populorum non inconvenienter figuram gestaverunt: gen-

tilis, qui, diabolicis doctrinis illusos, idola pro Deo colebat, et Judaici, qui contemptor diviniæ legis semper exsultat: qui non in domo, id est, in sua conscientia habitabant, sed in monumentis, hoc est, in operibus delectabantur mortuis. Quid enim sunt corpora, nisi sepulcra mortuorum. Sævi nimis, qui divinas vel humanas leges pro nihilo ducebant, quæ per vincula significata sunt.

Ita ut nemo possit per viam illam transire. Ante adventum namque Salvatoris prophetis et prædicatoribus sanctis gentilitas invia fuit, quia cuiquam cum sævitia furoris obedire recusavit: et compedes ac catenas rupit, id est, leges humanas; et ut Lucas scribit, agebatur a dæmonio in deserto, qui, transgressis legibus, jam vulgarem consuetudinem excessit cupiditatum sceleribus.

Et exclamaverunt dicentes : Quid nobis et tibi, Fili Dei? Non est ista confessio voluntatis, quia præmiium non sequitur consentiens, sed extorsio necessitatis, velut servi fugitivi. Si post multum temporis Dominum vident suum, nihil aliud nisi de verberibus deprecantur: sic dæmones Dominum in terris cernentes versari, ad judicandos se venisse credebant.

Venisti ante tempus torquere nos. Sciebat enim diabolus esse sibi certam in judicio Dei damnationem futuram, cui per Isaiam dicitur: *Væ qui prædaris; nonne et ipse prædaberis (Isai. xxxiii)?* sed dispensationem divini consilii, quæ nobis manifestanda erat, scire non potuit. Unde dominici adventus potentiam pertimescens, ad suam tendere damnationem.

Erat autem non longe ab eis grex porcorum, usque Mitte nos in gregem porcorum. Marcus dicit circa montem fuisse gregem porcorum (Marc. v); cui nihil repugnat, quod Lucas dixit, in monte (Luc. viii). Grex enim tam magnus fuit, ut aliqui essent in monte, aliqui circa montem.

Et ait Jesus : Ite. Erubescat Manichæus, qui hominum et bestiarum unam dicit esse substantiam, dum pro unius hominis salute duo millia, ut Marcus commemorat, porcorum suffocantur, id quorum tamen interitu immundi homines indicantur. Non in eum accipiet potestatem diabolus ad perdendum, nisi qui more porci vixerit, et montem superbiæ passitur.

At illi exeuntes abierunt in porcos, usque et mortui sunt in aquis. Ecclesia a dæmonum dominatione libera, sacrilegos suos ritus in abditiis agunt qui Christo credere nolunt. Et notandum est quod nec pecoribus nocere possunt dæmones, quanto minus hominibus, nisi concessa a Deo potestate, quam in nobis bonus Deus occulta justitia dare potest, injuste non potest.

Pastores autem fugerunt, et venientes in civitatem, nuntiaverunt omnia, et de his qui dæmonia habuerunt. Quod pastores porcorum fugientes ista nuntiant, significat quosdam etiam primates impiorum, quamquam Christianam legem fugiant, quod potentiam

tamen ejus per gentes stupendo et mirando prædicare non cessant.

Et ecce tota civitas exiit obviam Jesu, et viso eo, rogabant ut tran iret a finibus eorum. Ut nonnulli arbitrantur, non superbia hoc faciunt, sed humilitate, conscii fragilitatis suæ, judicantes se præsentia Domini indignos, quod et Petro contigisse legimus, quando dixit: *Exi a me, Domine, quia homo peccator sum* (Luc. v). Mystice autem quod Geresani invenerunt hominem vestitum, et mente sana sedere ad pedes Jesu, ut Lucas dicit: *Et cognoscentes quod factum sit, rogant Jesum ut discedat ab eis* (Luc. viii), significat multitudinem vetustam vitam suam honorare, et Christianam legem pati nolle, nec implere posse, admirantes tamen fidelem populum a pristina ac perditâ conversatione sanatum.

CAPUT IX.

Et ascendens naviculam transfretavit, et venit in civitatem suam. Hic oritur quæstio, quia Marcus dicit quod factum sit in Capharnaum: quæ difficiliter solveretur, si Matthæus Nazareth nominaret; nunc vero veniens in Galilæam, recte dicitur venisse in suam civitatem, in quocunque oppido esset Galilææ, præsertim quia et ipsa Capharnaum ita excelebat in Galilæa, ut tanquam metropolis haberetur.

Ecce obtulerunt ei paralyticum in lecto jacentem. Paralytici hujus curatio post carnale meritum ad Christum suspirantis animæ salvationem significat, quæ primo ministris, id est, bonis doctoribus indiget, qui eam Christo afferant, quia bene quatuor, Marco narrante, reperiuntur, sive quia quatuor libris Evangelii omnis prædicatorum virtus firmatur, sive quod quatuor virtutibus fiducia mentis ad promerendam sospitatem erigitur sobrietate, sapientia, justitia et virtute, quibus utilius nihil est in humana vita.

Et videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua. Lucas dicit *Homo* (Luc. v). Quod si quem movet, sciat utrumque illum dicere simul posse: et, Fide, fili; et, Dimittuntur tibi, homo, peccata tua.

Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se: Hic blasphematur. Quid dicant esse blasphemiam, Marcus consequenter exponit, dicens: *Quis, inquit, potest dimittere peccata, nisi solus Deus* (Marc. ii)? Hæc commemorantes, qui eum tantum hominem putabant, licet nescientes verum, dicebant: *Quia nemo potest dimittere peccata, nisi solus Deus*, et quibus ipse dat potestatem dimittendi; et ideo Christus probatur esse verus Deus, dimittens peccata quasi Deus.

Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, etc. Et quodam loco ostendit se Deum, qui potest occulta cordis cognoscere, modo tacens loquitur: Dum vestras cogitationes intueor, ex vobis intelligite quid paralyticus consequatur. Quid est facilius dicere: *Dimittuntur tibi peccata, aut dicere: Surge et ambula?* utrum sint paralytico peccata dimissa, solus noverat, qui dimittebat. *Surge autem et ambula*, tam ille qui surgebat quam hi qui videbant approbare poterant;

et ideo fit signum carnale, ut probetur spirituale, et datur intelligi quia ob peccata corporum in debili tates veniunt; idcirco primo dimittuntur peccata, ut sanitas restituatur. Quinque siquidem sunt differentiarum causarum, pro quibus in hac vita corporalibus molestiis affligimur: aut ad augenda merita per patientiam, ut beatus Job; aut ob custodiam virtutum, sicut apostolo Paulo datus est stimulus carnis suæ, angelus Satanæ colaphizans, ne magnitudine revelationum extolleretur; aut ad corrigenda peccata, sicut Maria soror Aaron, propter temeritatis verba lepra percussa est; aut ad gloriam Dei, sicut infirmitas Lazari non ad mortem, sed pro gloria Dei fuit; aut ad inchoationem æternæ damnationis, quod reprobis est proprium, sicut Antiochus et Herodes præsentem miseria cunctis ostendebat quod passuri perpetuo erant in gehenna. Unde dicitur: *Duplici contritione contrite eos* (Jerem. xvii).

Ut sciatis autem quod Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam.

Tolle, ait, lectum tuum, ut quod fuit testimonium infirmitatis sit probatio sanitatis. *Vade in domum tuam*, ne, Christiana fide curatus, in viis Judææ perfidiæ jam moreris. Spiritualiter sanus qui languidus erat, domum reportat lectum, cum anima, peccatorum remissione accepta, ad internam sui custodiam cum ipso se corpore refert, ne quid post veniam unde iterum juste feriat admitat.

Videntes autem turbæ, timerunt, etc. Quam admiranda divinæ potentiae virtus, ubi nulla interveniente mora, tam festina comitatur salus.

Et cum transisset inde Jesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine et ait illi: Sequere me.

Id est, Misericordiæ intuitu aspexit humanis studiis deditum, et temporalibus lucris inhiantem, sicut Petrum ut negationis reatum agnosceret, respexit. *Telos* enim Græce, Latine *vectigal* interpretatur. *Matthæus* Hebraice, *donatus* dicitur Latine; nec immerito, quia tantum supernæ gratiæ manus accepit. Porro ceteri evangelistæ propter honorem ejus, noluerunt eum vulgato nomine appellari, sed Levi dixerunt. Ipse vero se Matthæum et publicanum nominat, secundum quod a Salomone præcitur: *Justus prior accusator est sui* (Prov. xviii). In principio ait, ut in se ostendat nullum de salute desperare debere, cum ipse de publicano sit in apostolum commutatus. *Levi* hic, *præadditus*, sive *assumptus* significat, quod assumptus est per electionem a Domino, et additus numero apostolorum.

Et surgens secutus est eum. Lucas dicit: *Relictis omnibus secutus est eum* (Luc. v). Sequi enim imitari est. Et bene sequebatur, dum relinquere propria, qui rapere solebat aliena, et quomodo sequendum sit docuit, quod contemnens negotia humana, factus est fidelis dominicorum dispensator talentorum.

Et factum est, discumbente eo in triclinio, ecce multi publicani et peccatores, et reliqua.

Lucas dicit ei in domo Levi factum esse grande convivium, et significat quod Christus in affectu credentium recumbit, ut fruatur bonorum spirituali convivio, quo dives eget, pauper autem epulatur.

Et videntes Pharisæi, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester? Duplici errore tenebantur Pharisæi, qui superbiam fastu a iustitia longe excesserant, et magistro veritatis derogabant susceptionem peccatorum. Mystice autem per Matthæi electionem et vocationem publicanorum fides exprimitur gentium, quæ prius mundi lucis inhiabant, nunc cum Domino epulis charitatis et sedula reficiuntur bonorum operum devotione: profecto supercilium scribarum Judæorumque invidiam, qua de gentium salute torquentur, insinuat, convivantibus cum Domino publicanis murmurantes Pharisæi de jejuniis gloriantur, quia qui legem sequuntur famem patiuntur æternam; qui vero verbum in interioribus animæ ceperunt celestis alimenti ubertate recreati esurire et si sine non possunt.

At Jesus audiens ait: Non est opus valentibus medicis, sed male habentibus. Seipsum medicum dicit, cuius cruore sanati sumus: sanos autem et justos appellat eos, qui sub lege sua præsumentes, Evangelii gratiam non quæerunt; male habentes eos vocat qui, suæ fragilitatis conscii, Christi gratiæ pœnitendo colla submitunt.

Euntes autem discite quid est: Misericordiam volo, et non sacrificium. Quidam stulte vituperationis euntes discant per opera misericordiæ, ut supernæ sibi met misericordiæ præmia consequantur.

Non enim veni vocare justos, sed peccatores. Id est, non ut falso se justificantes inani favore extollerem, sed ut pœnitentes misericorditer colligerem.

Tunc accesserunt ad eum discipuli Joannis, dicentes: Quare nos et Pharisæi jejunamus frequenter, discipuli autem tui non jejunant? Marcus et Lucas ita hoc narrant, quasi alii aliqui hanc ei questionem intulerint, unde colligendum est a pluribus quibuslibet hanc questionem Domino esse objectam: spiritaliter autem illi jejunabant, qui, spiritalibus bonis abstinentes, jejuno corde tabescebant traditiones hominum sequendo; qui vero Christi incorporantur amore, non possunt jejunare, quia ipsius sanguine epulantur et carne.

Et ait illis Jesus: Nunquid possunt filii sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus? etc. Sponsus ergo Christus, sponsa Ecclesia, de quo spiritali connubio apostoli sunt creati, qui lugere ac jejunare non possunt, videntes in thalamo Sponsum cum sponsa; quando vero transierunt nuptiæ, et tempus passionis ac resurrectionis advenerat, tunc jejunabant. Nam iste Lucas ante adventum Salvatoris cum desiderio sanctorum celebratus, sed et nunc esse non desinit, quoad usque venit Sponsus iudicare vivos et mortuos. Tropologice, in lætitia sumus, quandiu nobiscum est Sponsus; cum autem ille propter pec-

cata nostra evolaverit, tunc indicendum jejunium, tunc recipiendus est luctus.

Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimento vetus, tollit enim plenitudinem ejus a vestimento, et pejor scissura fit. Docet namque hoc responso Dominus non posse jejunii et continentiam austeriora præcepta sustinere apostolos, necdum passionis suæ et resurrectionis fide solidatos, quibus adhuc veteri consuetudini deditis, inconvenienter novus pannus assuitur, id est, aliqua particula doctrinæ, quæ ad novæ vitæ temperantiam pertinet: quia si hoc fiat, et ipsa doctrina quodammodo scinditur, cujus particula, quæ ad jejunium ciborum valet, impotente traditur, cum illa doceat generale jejunium, non a concupiscentia ciborum tantum, sed ab omni lætitia temporalium delectationum.

Neque mittunt vinum novum in utres veteres, etc. Utres veteres fuerunt apostoli ante infusionem Spiritus sancti, sed illis post triumphum resurrectionis, et per gloriam ascensionis jam roboratis, qua utribus novis vinum novum venerat, dum Spiritus sancti fervor corda illorum repleverat. Aliter vestimentum insinuat opera nostra bona quæ foris agimus et coram hominibus lucemus; vino autem novi fervor fidei, spei et charitatis, exprimitur, quo in novitatem sensus nostri reformamur.

Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit, usque impone manum tuam super eam, et vivet. Hunc et Marcus et Lucas archisynagogum, et nomine Jairum esse dicunt, et Domino nuntiasse non defunctam, sed mortis proximam; Matthæus vero, causa: brevitatis, attendens non verba patris, sed voluntatem: non credebat enim Pater vivam invenire possibilem filiam pro qua rogaverat. Mystice Jairus, qui interpretatur illuminatus, sive illuminans, Moyses intelligitur, qui de Spiritu sancto illuminatus, verba vitæ acceperat, ut per hæc alios illuminaret: quid enim per pedes Jesu, nisi ipsius humanitas intelligitur, a quam juxta alios evangelistas, procidit legislator cum tota progenie patrum, Mediatorem Dei et hominum longe sibi dignitatis gloria præferendum esse cognovit. Filia namque Synagoga est quæ unica erat Moyses et quam fere pater duodecim annorum modo defunctam esse conquirerit, quia post educationem legislatoris, et post instructionem prophetarum, postquam ad intelligibiles ætates animus pervenerat, spiritalem solem generare debebat, errorum languore consternata est, et morte extincta; sed eam veniens Redemptor dextera potentiam revocavit ad vitam.

Et surgens, Jesus sequebatur eum, et discipuli ejus. Ubi enim adventus Jesu cum doctoribus appropinquat, statim ubi mortis exitus, et vitæ patet intratus.

Et ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur decem annis, accessit retro, et tetigit fibriam vestimenti ejus. Mulier ista sanguine fluens, sed a Domino curata, Ecclesia est de gentibus congregata. Et tandem quod archisynagogi duodecim annis sit filia, mulier hæc duodecim annis sanguine fluens, et

est, eodem tempore quo nata sit ista, illa cœperit A infirmari. Una enim pene ætate hujus sæculi, et synagoga in patriarchis nasci, et externa natio cœpit idololatria per orbem scœdari. Accessit autem retro, sive juxta, quod ipse ait: *Qui mihi ministrat, me sequatur* (Joan. xii, 26); sive quia transactio incarnationis sacramento jam per fidem cœpit eum sequi.

Dicebat intra se: Si tetigero tantum fimbriam vestimenti ejus, salva ero. Id est, si fidem percepero incarnationis ejus, ab omni peccatorum meorum iniquitate mundabor. Credidit, dixit, tetigit. In his enim tribus speciebus omnis sanitas promeretur, id est, fide, verbo et opere.

At Jesus conversus, et videns eam dixit: Confide, filia, fides tua te salvam fecit. Conversus a reverentia justii judicii, ad suæ largitatem misericordiæ; unde per prophetam dicitur: *Convertimini ad me, et ego revertar ad vos* (Zach. i, 3). Videns eam dixit: *Quia quos præsciit et prædestinavit, hos et vocavit* (Rom. viii, 30). *Confide filia*, namque jam fidem habebat, sed ab ea fidei perseverantiam postulabat.

Et salva facta est mulier ex illa hora. Ex hora ergo dominici adventus ad fidem convertuntur, et a Domino, qui salvi fiunt, quotidie in idipsum augentur.

Et cum venisset Jesus in domum principis, et vidisset tibicines et turbam fluctuantem a que tunu'tuantem, dicebat: Recedite, tibicines. Magistri sunt, cæcæ lugubre canentes, et qui Synagogam lætitiæ dominicæ inhabitationis, merito infidelitatis amisit; quasi inter flentes et ejulantes usque hodie in domo principis mortua latet: nec tamen funditus a Domino dimissa, sed circa finem sæculi erit restituta saluti; unde apte subjungitur:

Non est mortua puella, sed dormit. Allegorice, cum anima peccaverit, et nobis quasi mortua esse videtur, tamen illi ad vitam eam revocanti, non incongrue viva esse dicitur.

Et deridebant eum. Quod proprie Judæorum perfidiam blasphemiamque ostendit, et demonstrat puerilitatem sensuum, et lasciviam morum, unde dicitur: *Tentaverunt me, et deriserunt.*

Et cum ejecta esset turba, intravit. Moraliter non resurget anima, quæ intrinsecus jacet mortua, nisi prius a secretioribus cordis excludatur inopportuna sæcularium cogitationum multitudo.

Et tenuit manum ejus, et surrexit puella. Quia nisi prius mundatæ fuerint manus Judæorum sanguine plenæ, mortua eorum non consurgit Synagoga; quæ bene ad tactum divinæ pietatis surgit et ambulat, quia non solum a sordibus scelerum surgit, sed continuo in bonis operibus proficit.

Exiit fama hæc in universam terram illum. Quia cæli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum. Moraliter tres illi mortui a Domino suscitati tria resurrectionis animarum significanti genera, sicut superius monstravimus.

Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum duo cæci usque, cum venisset domum, accesserunt ad eum cæci

Domus Jesu cœlestis est Jerusalem; duo cæci, duo populi sunt, observatione litteræ et ritu gentili obcæcati, de futuris inscii. Domino ergo per hoc sæculum transeunte, et in domum suam cupiente reverti, secuti sunt eum duo cæci; quia prædicato per apostolos Evangelio, multi ex Judæis et gentibus cœperunt sequi Redemptorem, postulantes sibi misereri, ut lumen fidei et bonorum consequerentur operum.

Et dixit eis Jesus: Creditis quia possum hoc facere vobis? Fidem eorum ipse noscens, interrogat ut fidei confessio promat, quia corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Dicunt ei: Utique, Domine; tunc tetigit oculos eorum, dicens, etc. Hoc est, quia jam mentem vestram fides illuminat, ipsa vobis oculorum lucem restituat.

Et comminatus est eis Jesus, dicens: Videte ne quis sciat; illi autem exeuntes, et reliqua. Dominus hoc humilitatis causa præcepit, illi autem propter memoriam gratiæ beneficium non possunt tacere.

Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, etc. Homo iste gentilem significat populum, qui confessionem veræ fidei non habebat, et idololatricæ deditus est; sed per prædicatores ad Salvatorem ductus, sanatus est.

Et admiratæ sunt turbæ dicentes: Nunquam sic apparuit in Israel, et reliqua. In turba nationum confessio est. Pharisæi autem Judæorum demonstrant infidelitatem. Hæc de duobus cæcis et mutuo demônio solus Matthæus ponit; illi autem cæci duo, de quibus et alii non sunt, narrant isti, sed tamen simile factum est; sæpe enim similia et in eis aliquid contrarium, quod solvi non potest, invenimus: ut intelligamus non idem esse factum, sed aliud simile vel similiter factum.

Et circumbat Jesus civitates et castella, usque, curans omnem infirmitatem. Qui urbibus videlicet et castellis, id est, magnis et parvis Evangelium prædicavit, non considerans potentiam nobilitatem, sed salutem credentium.

Videns autem turbas, misertus est eis, quia erant vexati, etc. Intuitu clementiæ suæ aspexit Jesus genus humanum per varios errores a diabolo vexatum, et misertus est eis, constituens pastores, magistrus videlicet, ad viam veritatis ducentes.

Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, et reliqua. Messis multa, omnis turba est credentium; operarii pauci, apostoli sunt et imitatores eorum, qui mittuntur ad messem.

CAPUT X.

Et convocatis discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum ut ejicerent eos, et reliqua. Recte in apostolatam divinæ gratia duodecim convocantur, ut salutem quam verbo prædicarent numero suo commendarent: ter quaterni ad prædicandum sunt missi, ut per universas quadrati orbis plagas baptizarent in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Ii enim sunt cœlestis Jerusalem ab Oriente portæ, tres ab Aquilone, Austro et Occasu; similiter quia ipsi prædicantibus cunctæ per orbem nationes Ecclesiam

sunt ingressuri : in quo etenim sacramento ternæ A
tribus filiorum Israel ex omni parte tabernaculi ca-
stra metabantur.

Duode im autem apostolorum nonina hæc sunt. Catalogus autem in Evangelio ponitur, ut pseudo-
apostoli excludantur.

Primus Simon, qui dicitur Petrus, et Andreas frater ejus. Petrus dicitur ad distinctionem alterius Simonis. Idem ergo est Latine Petrus quod Syriace Cephas, et in utraque lingua nomen a petra est derivatum : de qua petra Paulus ait : *Petra autem erat Christus* (I Cor. x, 4). Andreas Græcum est, et ἀνδρῶς, hoc est, a viro virilis appellatur. Simon, ponens memorem, vel audiens tristitiam, interpretatur. Ihi tempori congruit quo mortis Domini vel suæ negationis mœrorem deposuit ; sed confestim suæ B
mortis tristitiam audivit, dicente Domino : *Cum autem senueris, extendes manus tuas, etc.* (Joan. xxi, 18). Jacobus Zebædi, et Joannes frater ejus, qui ob eximium virtutis cultum tonitruum, hoc est Bonarges, sive, ut emendatius scribitur, Boneregesch, sunt a Domino vocati atque cognominati, ut in Evangelio Marci scriptum est. Nec frustra, quorum unus e cœlestibus intonans, vocem illam theologiam, quam nemo prius edicere noverat, emisit ; *In principio erat Verbum, etc.* (Joan. 1, 1). Sed et ambo secum a Domino in montem duci, et aliquando sonum de nube terrificum percipere meruerunt.

Philippus et Bartholomæus. Philippus os lampadis interpretatur, et recte : quia a Domino vocatus, mox invento Nathanaeli lumen, quod agnoverat, prædicavit, dicens : *Quem scripsit Moyses in lege, etc.* Bartholomæus Syrum est, et interpretatur filius suspendentis aquas, hoc est filius Dei, qui mentes prædicatorum suorum ad cœlestia contemplanda suspendit, ut terrenorum corda dictorum suorum guttis inebriant.

Thomas et Matthæus publicanus. Thomas abyssus vel geminus, inde et Græce Didymus appellatur ; quia quo ceteris diutius dubitavit, eo dominicæ resurrectionis veritatem altius didicit. Matthæus donatus dicitur, videlicet quia magno munere Domini de publicano in apostoli et evangelistæ delegatus est officium.

Jacobus Alphæi et Thaddæus. Jacobus Alphæi ipse D
est qui nominatur frater Domini, quia Maria uxor Alphæi soror fuit matris Domini, quam Mariam Cleophæ Joannes evangelista cognominat ; vel ideo quia Alphæus Cleophas sit dictus, seu ipsa Maria defuncto Alphæo, post natum Jacobum, Cleophæ nupsit, cui Simeonem genuisse filium, eumque consobrinum Domini esse ecclesiastica tradit historia ; merito Alphæi filius scribitur Jacob, id est, docti, cujus vita tantæ erat austeritatis, ut verus sit supplantator carnalis desiderii ; vinum et siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonsus est, neque usus balneis. Thaddæus, quem Lucas Judam Jacobi vocat, et alibi Lebbæus dicitur, quod inquam circulari, id est, cordis cultor ; credendumque est eum

trinomium fuisse : erat enim Jacobi fratris Domini, ut ipse in Epistola sua scribit, unde et frater Domini vocabatur.

Simon Chananzæus, et Judas Iscariotes, qui tradidit eum. Et hos cum additamento posuit ad distinctionem Simonis Petri, et Judæ Jacobi. Simon autem Chananzæus a Cana vico Galilææ cognomen accipit, quod zelotes, id est, æmulator dicitur. Judas autem Scarioth, aut a vico in quo ortus est, aut ex tribu Isachar præsigium suæ damnationis vocabulum sumpsit Isachar, quod dicitur merces, pretium proditionis, insinuat. Scarioth memoria mortis dicitur ; unde arguitur non repente persuasus, sed diutius meditando dominicæ traditionis patrasse flagitium.

Hos duodecim misit Jesus, præcipiens et dicens eis Non solum hos duodecim apostolos appellasse discipulos debemus, sed omnes magisterio ejus credentes ex quibus hos duodecim elegit, quos et apostolo nominavit, sicut Lucas commemorat. Hos duodecim Dominus Jesus misit ad prædicandum, quia multi figurarum indicia antea erant prænotati ad dispensandum divina mysteria. Ii sunt duodecim veri filii Jacob, hi duodecim fontes in Helim, hi duodecim exploratores a Mose missi, hi duodecim lapides de Jordane elevati, hi duodecim leuoculi in throno Satorionis, et alia his similia.

In viam gentium ne abieritis, usque, Ite ad ovæ que perierunt domus Israel. Non est istud ei loc contrarium quo dicitur : *Euntes docete omnes gentes et reliqua* (Matth. xxviii, 19) : sed Judæis primo oportebat prædicari, ne se quasi juste excusare dicentes ideo se Dominum rejecisse qui ad alienigenos miserit apostolos. Tropologice autem nobis precipitur, ne in errore hæreticorum ambulemus, si qui gravi delicto a domicilio Ecclesiæ recessimus illuc iterum per penitentiam redeamus.

Euntes prædicare dicentes : Appropinquavit in regnum cælorum. Non aliqua elementorum motio sed per fidem collocatam in nobis ; unde dicitur *Regnum Dei inter vos est.*

Infirmos curate, usque, Gratis accepistis, gratis dæ Hanc eis dedit potestatem, regnum Dei pollicentibus ut magnitudinem promissorum magnitudo proba signorum : hæc quotidie sancta facit Ecclesia, c infirmos in bono opere curat exhortatione, mort in infidelitate vel peccatis per penitentiam revolprosos variis errorum maculis corrigendo sadæmones per exorcismi gratiam ab hominibus pellit.

Nolite possidere aurum, neque argentum, neque etiam in zonis vestris : non peram in via, neque tunicas, neque caleçamenta, neque virgam ; dignus operarius cibo suo. Potest etenim intelligi in : sæcularis sapientiæ sensus ; in argento, rheto artis facundia ; pecunia vero zonis inclusa sapientia est occultata ; unde dicitur : *Sapientia abscondit thesaurus occultatus, quæ utilitas in utrisque* (Eccl. ix, 52) ? In duabus tunicis duplicem animam

pera sæculi onera, in virga præsidium carnis intelligamus; et quid per calcamenta nisi mortuorum operum signantur exempla?

In quamcumque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus est, et ibi manete, donec exeatis. Hoc ergo per famam populi legendum est, ne prædicationis dignitas suscipientis infamia deturbetur.

Et ibi manete, donec exeatis. Dat constantiæ generale mandatum, ut hospitalis necessitudinis jura custodiant.

Intrantes autem in domum, salutate eam dicentes, usque, Pax vestra ad vos revertatur. Quod enim Græce *χαιρς*, et Latine *ave*, hoc Hebræo sermone appellatur *Salom*; quod autem præcipit, tale est: Si autem orta fuerit contradictio, vos tamen mercedem habebitis de oblata pace; illi bellum, quod habere voluerunt, possidebunt.

Et quicumque non recipit vos, neque audierit sermons vestros, exeuntes de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. Excutitur enim pulvis in testimonium sui laboris, et illorum damnationis, ut inexcusabiles sint, quod ad eos usque pervenerit evangelica prædicatione.

Amen dico vobis, tolerabilis erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum in die judicii, quam illi civitati. Quia ipsi unam legem tantum, hoc est naturæ, spernentis; Judæi vero simul et naturæ et litteræ, insuper prophetarum et apostolorum dicta contempserunt: nam Loth aspectu et auditu justus, aliquid eos docuisse legitur, sed nulla signa ibi fecisse perhibetur; atque ideo *cui multum datum est, multum quaeritur ab eo* (Luc. XII, 48).

Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Quod dicit, *Ecce ego*, auctoritas et fortitudo est Deitatis: et quia oves meæ estis, mitto vos; et volo ut mansuetudinem et humilitatem habeatis, ne propter seditionem luporum, id est persecutorum, patientiam et constantiam vestram perdatis.

Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. De vitent insidias per simplicitatem, non faciant. Prudentia serpentis est quod unam aurem petræ opponit, alteram cauda ocludit, ne audiat incantantes, qui in capitibus venena ad medicamenta quaerunt: ita vir apostolicus omnem vitam suam circa principalem partem animæ ponit, ut illæsa maneat Christo adjuvante, qui est petra; et imbente subtili sanctarum Scripturarum documento, quod cauda significat, nimium satagit ne audiat incantantes, hoc est, vigorem mentis emollientes. Item serpens per angustum foramen petrarum ingrediens, squamis se exiit veteribus: sic debet Christianus per stricturam poenitentiae deponere veterem hominem cum actibus suis, ut induat novum, qui secundum Deum creatus est.

Caveat ab hominibus. Hominem enim iidem sunt qui et lupi, qui sunt peccatores et fragiles, sed tamen feroces.

Tradent enim vos in conciliis, usque, in testimonium

illis et gentibus. Lucas dicit: *Continget autem vobis et testimonium*: significat persecutione nominis Christi non solum Judæis et gentibus eorum malitiam, sed ipsis apostolis fieri testimonium innocentiae.

Cum autem tradent vos, nolite cogitare, neque, sed spiritus Patris qui loquitur in vobis. Ac si aperte membris suis infirmantibus dicat: Nolite terreri, vos ad certamen acceditis, sed ego prælior; vos verba editis, sed ego sum qui loquor.

Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium, usque, eritis odio omnibus propter nomen meum. Nullus inter eos fidus affectus est quorum diversa est fides; prædixit ergo eis futuram perturbationem, ut quasi ante cognitam levius portarent.

Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Patientia quæ custos est virtutum, docet quia non cœpisse virtutis est, vel facere, sed perfecisse.

Cum autem persecuerint vos in civitate ista, fugite in aliam. Non timendo passionem, sed declinando, ut tribulationis occasio seminarium fieret Evangelii.

Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israhel, donec veniat Filius hominis. Id est, non ad fidem perducetis, antequam resurrectio erit perpetrata, et in toto orbe prædicandi Evangelium concessa potestas. Spiritualiter autem de civitate in civitatem fugimus, cum de uno Scripturarum testimonio currimus ad alia volumina, ut ante veniat præsidium Salvatoris, quam victoria concedatur adversariis.

Non est discipulus super magistrum, usque, Et servus sicut Dominus ejus. Ac si diceret: Si ego Dominus et magister patior, necesse est ut vos, discipuli et puri homines, hanc perfectionis regulam sequamini.

Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus. Se patrem familias appellat, domesticos dicit discipulos, quibus cœleste regnum promisit, quos Judæi eodem instinctu malitiæ calumniantur.

Ne ergo timueritis eos. Quia vana res cito est decipua.

Nihil enim opertum quod non reveletur, neque occultum quod non sciatur. Et est sensus: Nolite timere rabiem blasphemantium, quia veniet dies judicii, in qua et virtus nostra et eorum demonstrabitur nequitia.

Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quod in aure audistis, prædicate super tecta. Quod didicistis mystice et absconse, loquimini publice; et quod erudivi in parvo Judææ loco, audacter dicite in toto mundo. Palestino more culminibus sublimata super tecta prædicare docet, quæ ipsi non nostro more, sed plano schemate faciunt æqualia.

Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius cum timet qui potest et animam et corpus perdere in gehennam. Nomen gehennæ a Salvatore primum ponitur: nam idolum Baal juxta Jerusalem ad radices montis Moria, ubi Syloa fluit, non semel esse legitimus: hæc

vallis irrigua et nemorosa habebat lucum idolo consecratum, ubi populus filios suos dæmoni accendebat : et appellatur lucus ille Gehennon, id est, vallis filiorum Ennon. Ipsum locum comminatur se Dominus cadaveribus mortuorum impleturum, ut non vocetur Topheth et Baal, sed polyandrium, id est, tumulus mortuorum, et sic hujus loci vocabule duplex pœna ignis et frigoris denotatur.

Nonne duo passeress asse veneunt, et unus ex illis non cadit super terram sine patre vestro. Hic est sensus : Si parva et vilia animalia absque Deo auctore non decidunt, et in omnibus est providentia; vos qui æterni estis, timere non debetis, ut absque Dei providentia vivatis. Quærat aliquis quomodo dicat Apostolus : *Nunquid de bobus cura est Deo?* cum utique bos pretiosior existat. Sed aliud est cura, aliud providentia.

Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. Denique hic numerus non in actu est comparationis, sed in facultate cognitionis.

Nolite ergo timere : nullis passeribus meliores estis vos. Meliores dicit, quia rationales, et ad imaginem Dei creati.

Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, usque, negabo et ego eum coram Patre meo, qui est in caelis. Confitebitur a Filio apud Patrem qui per Filium accessum habet ad Patrem : bonus videlicet Christianus Dominum confitetur ea fide quæ per directionem operatur; et Dominus illum confitetur coram Patre suo, et in æterna scilicet beatitudine remunerando. Et Christum coram hominibus negare est ejus præceptis non velle acquiescere : quem Dominus coram Patre suo denegat, quia sua visione indignum esse judicat.

Nolite arbitrari quod venerim pacem mittere in terram : non veni pacem mittere, sed gladium. Quia unaquæque domus et infideles et credentes habuit, ideo gladio prædicationis missum est bellum bonum, ut pax separaretur mala : his videlicet contra fidem, illis pro fide dimicantibus.

Veni hominem separare adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et nurum adversus socrum suam; et inimici hominis, domestici ejus. Lucas dicit : *Erunt enim quinque in domo una divisi : tres in duos, et duo in tres dividuntur, et tamen concordant : quia quæ mater est filii, ipsa et socrus est uxoris ejus, ideoque illa ipsa et in filiam suam et in nurum dicitur esse divisa.* Allegorice tria ad eos pertinent, qui fidem summæ Trinitatis servant : duo his congruunt, quia fidei unitate dissentiunt. Pater diabolus est, cujus eramus filii non creatione, sed imitatione. Mater et socrus Synagoga est, quæ in filiam et nurum est divisa : quia carnalis Synagoga Ecclesiam Christi persequi non cessat.

Qui amat patrem aut matrem, usque, non est me dignus. Post Deum ama patrem, ama matrem; si autem utrumque servari non potest, odium in suos, pietas in Dominum impendenda.

Et qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non

A est me dignus. Accipere enim crucem, et post Dominum ire, est abstinentiam carnis vel compassionem proximi æternæ beatitudinis studio exhibere.

Qui invenit animam suam, perdet illam, et reliqua. Animam dicit præsentem vitam, quam qui negaverit in persecutione, præparat perditioni æternæ; qui tota die pro Christo mortificandam tradiderit, illic vivificabit.

Qui recipit vos, me recipit; et qui me recipit, recipit eum qui me misit. Docet in se etiam mediatoris officium, quod Deus per illum transfusus in nobis sit; quia non aliud apostolos quam Deum recepisse constat, quia et in illis Christus, et in Christo Deus habitat

Qui recipit prophetam, usque, mercedem justitiam accipiet. Non dicit personas esse suscipiendas, sed nomina : quia licet indignus sit qui susceptus fuerit, ante Deum tamen mercedem suam non perdunt suscipientes.

Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Levisimo præcepto delevit vitium inhospitalitatis, potum suadens dare frigidæ aquæ, ne et in calida lignorum paupertas quæretur, et est sensus : Frustra causarum inopiam, cum aliud habet conscientia, et non potes fallere cohortem; sed scio quod quantumcumque seminaveris, tantum et messurus es.

CAPUT XI.

C Et factum est, cum consummasset Jesus præcipiens duodecim discipulis suis, transiit inde, ut doceret in civitatibus eorum. Nunc implet bonus magister factis quod ante promisit verbis; transiit ergo et prædicavit in civitatibus Judæorum, ut eis occasionem credulitatis tribueret; et si oblatum munus supernæ gratiæ spernerent, inexcusabiles forent.

Joannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, usque, an alium expectamus. Non quasi ignorans interrogat, cum ipse ignorantibus Agnum Dei digito demonstraret; sed interficiendus ab Herode discipulos mittit ad Salvatorem, ut per occasionem videntes signa, crederent in eum; et hujus sententiæ sensus talis potest esse : *Manda, inquit, mihi : ad inferna descensus sum : ntrum te et inferis debeam nuntiare, qui nuntiavi superis, an non conveniat Filio Dei ut gustet mortem, et alium ob hæc sacramenta missurus es.*

Et respondens Jesus ait illis : Euntes renuntiatis Joanni quæ audistis et vidistis. Cæci vident, claud ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur, et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Ite, inquit, et dicite Joanni signa quæ cernitis, cæcos videntes, et cætera : et quod his non minus est, pauperes evangelizantes. Hæc magistri rigorem, hæc præceptoris comprobant veritatem, quando omnis inter nobiles et ignobiles, apud eum qui salvare potest, æqualis est. Quod autem ait : *Beatus qui non fuerit scandalizatus*

satus in me, interim nuntios percudit, sicut in sequentibus demonstrabitur.

Abeunt ibus autem illis, cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne, usque, ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Quia turba Joannem non discipulis, sed sibi de Christo dubitanti interrogare putavit: *Quid existis, inquit, in desertum videre? arundinem? nunquid ob hoc [Add. ut] hominem videretis calamo similem? qui omni vento circumfertur, et de eo dubitaret quem antea prædicaverat? an qui contra me invidiæ stimulis cogitur, ut prædicatione sua lucrum quæreret terrenum, cum deliciis pascitur? sed locustis vescitur et camelorum induitur pilis; istiusmodi cibus et vestis hospitio recipiuntur carceris, nam tale habitaculum habet prædicationis veritatis: qui autem falso prædicant, adulatores sunt, et deliciis affluunt, et in domibus regum mollibus vestiuntur.*

Sed quid existis videre? prophetam? etiam dico vobis, plusquam prophetam. In eo Joannes cæteris prophetis major est, quod quem illi prædicaverunt venturum, hic digito præsentem demonstravit.

Amen dico vobis, non surrexit major inter natos mulierum Joanne Baptista. Hominibus ergo præfertur qui de mulieribus sunt nati et de concubitu viri, non ei qui Spiritu sancto et Virgine natus est, non cunctis hominibus, patriarchis et prophetis Joannem prætulit, sed Joanni cæteros exæquavit, ut æqualitatem cum cæteris habeat sanctis.

Qui autem minor est in regno cælorum major est illo. Multi hoc de Salvatore volunt intelligi, quod qui minor est tempore, major est dignitate; nos autem simpliciter intelligamus quod omnis sanctus qui est cum Deo, jam major est illo qui adhuc consistit in prælio.

A diebus autem Joannis Baptistæ, usque, Nunc regnum cælorum vim patitur, et violenti diripiunt illud. Regnum cælorum quid est, nisi locus justorum: cum vero quis per superbiam tumidus, vel carnis facinore pollutus, ad penitentiam, quam Joannes prædicavit, redit, et vitam æternam percipit, quasi in locum peccator intrat alienum. Grandis namque violentia est, nos in terra generatos, posse regnum cælorum possidere per virtutem, quod non possumus per naturam.

Omnes namque prophetæ et lex usque ad Joannem prophetaverunt. Non quippe post Joannem excludit prophetas, sed ipsius Domini tempus ostenditur; quia quem illi dixerunt venturum, Joannes ostendit venisse.

Et si vultis recipere, ipse est Elias qui venturus est. Qui habet aures audiendi, audiat. Qui habet aures dicendo, mysticum demonstrat esse quod dicit; una namque in amborum vita ansteritatis et rigoris erat mensura: ambo in eremo, ambo contra iniquum regem et reginam decertabant. Joannes præco Redemptoris, Elias, secundum Malachiam, erit iudicis.

Cui similem testimabo generationem istam? similis

A est pueris sedentibus in foro, qui clamantes cœquivalentibus dicunt: Cecinimus vobis, et non saltastis; lamentavinus vobis, et non planxistis. Forum dominicum Synagoga est, vel ipsa Jerusalem, ubi olim sedens gens Judæorum prophetas accipiebat; cui quotidie patria voce admonitus recte exprobratur, quod nec psalmis allecti primo Davidicis, nec threnis postea correcti propheticis, voluerint annuere.

Venit enim Joannes neque manducans, neque bibens, et dicunt, Dæmonium habet: venit Filius hominis, manducans et bibens, et cætera. Sicut inquit tunc, ita et nunc utramque salutis viam respicistis: quia cum Joanne lamentante, et penitentiam prædicante, humiliari noluerunt: et cum Christo, qui cum cæteris utendo cibo et potu lætitiâ regni præfigurabat, gaudere renuerunt.

Et justificata est sapientia a filiis suis. Ostendit filios sapientiæ intelligere, nec in abstinendo, nec in manducando esse justitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam: et temperantia non se corrumpendi per abundantiam, quia regnum Dei non est esca, etc.

Tunc cœpit exprobrare civitatibus in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent penitentiam. Ideo exprobrat civitatibus his, quia post factas virtutes et signa quamplurima, non egerunt penitentiam.

Væ tibi, Corozaim, væ tibi, Betsaida. Corozaim, quæ interpretatur mysterium meum, et Betsaida, quæ domus fructuum, vel domus venatorum dicitur, civitates sunt Galiliæ et Tiberiadis, sitæ juxta lacum Genesareth, qui Jordane interfluente efficitur, et ab evangelistâ mare Galiliæ et Tiberiadis dicitur. Plangit ergo Dominus civitates quæ quondam mysterium Dei tenuerunt, et virtutum fructum gignere debuerunt, in quas et spirituales venatores missi sunt, quod post tanta miracula deteriores gentilibus existerunt, et ingrati gratiam Dei spernere non timuerunt.

Quia si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere penitentiam egissent. In cilicio asperitas peccati significatur, quam sinistra pars in die judicii est intuenda; in cinere mortis significatio est, per quam tota generis humani massa in pulverem est redigenda. Cur nolentibus prædicatum sit, et non his qui olim credere voluerunt, ipsius est scire cujus universæ viæ misericordia et veritas. Notandum autem quod Tyrus metropolis est Phœnicæ in tribu Nephthalim, quondam in sæcula alto mari posita, sed nunc terræ contigua, et interpretatur angustia; et Sidon, quæ urbs est Phœnicæ, olim terminus Chanæorum, ad Aquilonem respiciens, et postea regionis Judæ; cecidit autem in sortem tribus Aser; sed non eam possedit, quia hostes nequaquam expellere prævaluit. Sidon venatio: significantque hæc duas gentes quas venator diabolus in angustia peccati comprehendit, sed Salvator Jesus per Evangelium liberavit.

Et tu, Capharnaum, nunquid usque ad cælum exalta-

beris, an usque ad infernum descendes? In altero exemplari reperimus: *Et tu, Capharnaum, quæ usque ad cælum exaltata es, usque ad infernum descendisti.* Et est duplex intelligentia; vel ideo ad inferna descendes, quia contra prædicationem meam superbissime restitisti; vel quia exaltata es usque ad cælum meo hospitio et meis signis, majoribus plecteris supplicis, quod his quoque credere noluisti. In Capharnaum autem, quæ interpretatur villa pulcherrima, condemnatur Jerusalem incredula, cui dicitur per Ezechielem: *Justificata est Sodoma soror tua, etc.* Unde consequenter subditur.

Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, forte mansissent usque in hunc diem. Majoris injustitiæ reprehenditur Jerusalem, cum Sodoma exemplo Loth non fuerit correctæ, et Jerusalem Filii Dei verbis et miraculis semper exstiterit ingrata, et omnes sanctos persecuta est, nec non ipsum Salvatorem.

Verumtamen dico vobis quod terræ Sodomorum remissius erit in die judicii quam tibi. Remissior ergo erit eorum pœna, quorum minor est culpa.

In illo tempore respondens Jesus, dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli ac terræ. Confessio non semper pœnitentiæ, sed gratiarum actionem significat. Confundantur enim qui Salvatorem non natum, sed creatum calumniantur, quia Patrem sibi invocant Deum, cæli et terræ Dominum.

Quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Gratias agit et exultat in Patre, quod apostolis adventus sui aperuerit sacramenta, quæ ignoraverunt Scribæ et Pharisei, qui sibi sapientes videbantur.

Ita tamen, quando sic fuit placitum ante te. His Domini verbis exempla humilitatis accipimus, non temere discutere super consilia de aliorum vocatione, aliorumve repulsione præsumamus. Cum enim intulisset utrumque, non mox rationem reddidit, sed sic placitum dixit, hoc videlicet ostendens, quod injustum esse non potest quod placuit justo.

Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et tradentem Patrem, et accipientem Filium mystice intelligere licet; alioquin cum cœperit habere qui accipit incipit non habere cum dedit; cum omnia legis, omnipotentem Patrem agnoscat, cum tradita legis, Filium confiteris, cui per naturam unius substantiæ jure sunt omnia propria, non per gratiam dono collata. *Tradita* dicit non visibilia elementa, quæ ipse condidit; sed ante rebelles, nunc per Filium ad Patrem accessum habentes: tradita autem non alia sunt, quam quæ in Filio soli nota sunt Patri, nota vero Filio soli esse quæ Patris sunt.

Et nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. Ut et Patrem intelligamus, et ipsum Filium per Filium revelari, quod ipse est mentis nostræ lumen: verbo enim suo se Pater declarat. Erubescat Eunomius, tantam sibi notitiam Patris et Filii, quantam habent in se æqualitate naturæ.

Veni e ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et

ego reficiam vos. Ad Evangelii gratiam invitat Salvator, gravi peccatorum pondere oppressus: vel gravissimo legis jugo subjectos, unde et sequitur.

Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et reliqua.

Jugum enim Christi Evangelium est, quod Judæos et gentes in unitate fidei conjungit.

CAPUT XII.

Abiit Jesus per sata sabbato. Iste gressus incarnationem ejus significat inter homines conversantis. *Sata* significant populos; et bene *sabbato*, quia tunc erat vacandum a vitis, et in ejus contemplatione per fidem immorandum.

Discipuli autem ejus esurientes, cœperunt vellere spicas et manducare. Secundum alium evangelistam *fricabant* manibus, et manducabant; esuriebant enim salutem generis humani, et cœperunt doctrinam homines a vitis exemplis bonorum operum segregare, et in viscera Ecclesiæ convertere.

Videntes autem Pharisei dixerunt et: Ecce, discipuli tui faciunt quod non licet eis facere sabbati. Semper enim Judæi et doctrinæ apostolorum et gentium invadebant salutem, quasi transgressorem legem Christum reprehendebant.

At ille dixit eis: Non legistis quid fecerit David quando esuriit, et qui cum eo erant. Christus de transgressione legis illum reprehendentibus testimonium Scripturis et eximia prophetia opposuit, ac si dixisset: Si typicus David propter necessitatem legem præcepta fregisse legitur, quanto magis verum David suorum necessitati consulere licebit.

Aut non legistis in lege, usque, quia templo magis est hic. Adverbium *magis* est, et est sensus: Si propter necessitatem victimarum sabbatum absque culpa violatur a sacerdotibus, quanto magis in mea presentia necessitatem patientes, mei discipuli sine culpa sabbata non custodiant, quia sacerdotes et sabbata in mea teneo potestate.

Si autem sciretis quid est, misericordiam volo usque nocentes. Si intelligere voluissetis quod misericordiam Deus generi humano per apostolos magis impendit, quam a vobis legalia victimarum carnaliter observare nullo modo eos in minimis detrahere oblectasset.

Dominus est Filius hominis etiam sabbati. Et inde transisset, venit in synagogam eorum. Quia Filius hominis is est, et Filius Dei; et non solum sacerdotibus, sed etiam sabbatis dominatur.

Et ecce homo manum habens aridam. Hic gentilis est populus, qui secundum Lucam dextera habebat aridam, et sinistram sanam: quia dextera pauperi non porrigebat, et in terrenis laboribus divinis vacabat.

Et interrogabant eum, dicentes: Si licet sabbatum rare? ut accusarent eum. De transgressione accusare cogitabant, si sabbatis curare licitum dixisset; si vero negaret, inclementer dicere viderunt, quia opus misericordiæ prohiberet.

Ipsæ autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo habeat ovem unam, et si ceciderit hæc sabbatis in for-

nonne tenebit, etc. Dignam utrique avaritiæ et cupiditatis eorum paradigma opposuit, quod nequaquam in terrena substantia observabant otium sabbati, faucibus avaritiæ succensi, licet eum opus misericordie hominibus impendere derogarent.

Tunc ait homini: Extende manum tuam, et extendit. Per prædicatorum gentes fidem operibus implere monebat.

Et restituta sanitati sicut altera. Quemadmodum antea tantum corporis curam gessit, ita postmodum animæ in eleemosynis largiendo curam agere festinavit.

Exercentes autem Pharisei, usque, quomodo eum perderent. Bene exire dicuntur, qui se a fide Christi segregabant, et eorum societate alienabant, quibus Psalmista ait: *Accedite ad eum, etc.*, quia Christum quasi transgressorem legis interficere cogitabant, qui manum jussit extendere, ac si ipsi saltem in cibi assumptione non extenderent manus.

Jesus autem sciens, usque, et curavit eos omnes. Quia Deus erat, secretam cordis eorum nequitiam sciens, et devians infidelium turbas, fidelium sibi elegit consortium; quas non tantum a corporis, sed etiam a cordis infirmitate curavit.

Et præcepit eis ne manifestum eum facerent, ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam, dicentem, etc. Non propter timorem passionis præcepit ne se manifestarent, sed ut occasionem perdendi seipsos non haberent.

Ecce puer meus quem elegeri. Puer et electus secundum humanitatem Deus est, et eligens divinitatem.

In quo bene complacuit animæ meæ. Bene complacuit, quia dolus inventus non est in ore ejus, non quod Deus animam habeat, ita ut aliter sit Deus, aliter anima ejus; sed propter infirmitatem humanam dictum est, ut possis intelligere et sperare in auxilium divinæ clementiæ; nam visibilibus est ad invisibilia perducenda ut Psalmista ait: *Sub umbra alarum tuarum protege me (Psal. xvi, 8).*

Ponam spiritum meum super eum. Secundum quod homo est, pono; secundum quod est Deus, semper habet.

Et judicium gentibus nuntiavit. Licet omnibus imminere futurum judicium nuntiet, tamen gentibus nuntiasse, quia se specialiter quid ministerium nuntiationis corde credulo percipere decreverunt.

Neque audiet aliquis in platea vocem ejus. Id est, non quia latam viam ambulant, sed quia angustam portam intrare student, auribus cordis ejus vocem audire contendunt.

Arundinem quassatam non confringet. Israeliticum populum, licet unum sit regnum, arundinem quassatam nominat, quia firmamentum fidei, vinculumque charitatis invicem observare neglexit, quod confringere noluit, quia locum ejus perditionis in nece ejus præbere distulit; aliter arundinem quassatam confringet, quia modo in Ecclesia quilibet peccator solatium sive in doctrina, sive exemplis, sive in quocunque sui indigerit, negat.

Et linum fumigans non exstinguet. Gentilem videlicet populum non per amarissimum erroris fumum emittat, at nunc in Ecclesia linum fumigantem exstinguet, quia in aliquo paupere et despecto aliquid boni conspici esse quod sibi prodesse potuisset: sed hoc ideo sprevit, quia eum aut peccatorem putat, aut pauperem cernit.

Donec ejiciat ad victoriam judicium. Et in nomine ejus gentes sperabunt. Ad victoriam judicium ejiciebat damnationis suæ, quando morte superata surrexit, et adhuc ejiciet in die tremendi examinis, quando omnes adversarios suos in æternam damnationem trudet.

Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus et mutus; et curavit eum. Homo iste gentilem populum significat, quia oblatus per prædicatorum ad fidem Christi; cæcus, quia viam veritatis ignorabat; mutus, quia os ad laudem Conditoris non aperuit; dæmoniacus fuit quia per idololatriam dæmonibus serviebat. Hujusmodi ignorantia deditos adhuc quotidie Ecclesia piis precibus, doctrinis et exemplis, offerre Domino non cessat.

Et stupebant omnes turbæ, usque, Filius David. Viso signo stupebant, quia eum simplicem hominem ex semine David natum esse credebant, et David filium nominabant, quem misericordem esse cernebant, quia David misericors pie parcere deprehensore persecutore noverat.

Pharisei autem audientes, dixerunt: Hic non ejicit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. Jesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis. Quod negare non potuerunt male interpretati sunt, quia opus Spiritus sancti immundo spiritui deputabant. Baal ipse est Beel, zebub dicitur musca; et propter muscas quæ ibi putredinem et sanguinem observabant victimarum, Beelzebub nominatus est, quod vir est muscarum, sive habens muscas.

Omne regnum divisum contra se, desolabitur; et omnis civitas vel domus divisa contra se, non stabit. Et si Satanus Satanam ejicit, adversus se divisus est, quomodo ergo stabit regnum ejus? Et est sensus: Si ego, juxta vestram sententiam, in principe dæmoniorum dæmones expello, saltem inde potestatis meum regnum stabile fixumque perpendere, quia me simul cum Patre tantam habere super illum cernitis potestatem.

Ideo ipsi judices vestri erunt. Si ego in Beelzebub ejicio, in quo ejiciunt exorcistæ vestri, sive apostoli, qui talem potestatem non tenent [Forte potestatem tenent] super diabolum; sed quia illi Deo et non diabolo deputant opus suum, vos damnabiles ostendunt, quia opus Spiritus sancti immundo spiritui ascribitis.

Si autem ego in Spiritu Dei, usque, in vos regnum Dei. Si ego per Spiritum sanctum dæmones ejicio, aditum credentibus regni cælestis patefactum scitote, vel etiam Ecclesiam, vel sacram Scripturam, regnum Dei nominavit, sicut alibi dicit: *Regnum Dei inter vos est; et iterum: Auferetur a vobis regnum Dei et reliqua (Matth. xxi, 43).*

Aut quomodo potest quisquam, usque, tunc domum

illius diripiat. Domus significat mundum; fortis, diabolus; vasa, corda sunt pravorum hominum: hæc vasa diripiebat Christus, victo diabolo, quando destructa morte surrexit, et nobis spem resurgendi et ad cœleste regnum perveniendi donavit.

Qui non est mecum, contra me est. Diabolus non cum Christo, sed contra Christum; quia Christus humilis est ac benignus, ille superbus et invidus, nostram felicitatem a Christo oblatam auferre cupit.

Et qui non congregat mecum, spargit. Christus congregat, prædicans virtutes quibus ascendendo ad intuitum divinæ potentiae pertingant, diabolus vero ad vitia trahendo spargit.

Omne peccatum, usque, spiritus blasphemiae non remittetur. Omnia peccata per poenitentiam dixit posse dimitti, spiritum autem blasphemiae dimitti posse negavit, quia sibi metipsis conscii erant sceleris sui, opusque sancti Spiritus aliorum saluti invidentes, dæmoniorum principis esse dixerunt.

Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, usque, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Qui propter visam carnis infirmitatem in divinitatem meam credere renuerit, per poenitentiam remissionem potest accipere; qui vero per desperationem Spiritum sanctum dicit non posse in baptismo peccata dimittere, seu sacramentum dominici corporis et sanguinis acceptum, nullam posse remissionis utilitatem, plus cæteris cibis afferre, nec hic nec in futuro sæculo percipiet remissionem: et quia desperanti hic et in futuro negat veniam, procul dubio aliquorum remissionem in futuro indicat peccatorum, sicut sunt otiosa verba, et superfluae cogitationes, si bene agere studet, et prave gesta ante diem mortis emendare desiderat.

Aut facite, usque, ex fructu arbor agnoscitur. Arbor bona Christus est, fructificans salutem; arbor mala, diabolus perditionem proferens consentientibus sibi: sive Judæi mala arbor merito dicuntur, qui fructum bonæ operationis arbori malæ, id est, diabolo deputabant; unde digna reprehensione eos increpat dicens:

Ex abundantia cordis os loquitur. Id est, ex nequitia cordis vestri verba proferuntur blasphemiae.

Dico autem vobis, usque, reddent de eo rationem in die judicii. Ac si dixisset: Si superflua est locutionis ratio reddenda, quanto magis criminosa blasphemiae vestrae æternam damnationem generabunt.

Ex verbis tuis, usque, condemnaberis. Id est, de bona locutione coronaberis, de mala autem damnandus eris.

Tunc responderunt ei, usque, Si, num videre. Lucas dicit quod a cœlo signum videre desiderarent; denique tale signum voluerunt habere divinitatis ejus, quale factum est sub Elia propheta, quando ignis de cœlo veniens duos consumpsit pentecontarchos.

Qui respondens, usque, Signum nisi Jonæ prophetæ. Generationem malam dicit, propter transgressionem mandatorum Dei; adulteram, quia derelicto Deo

A vero diversarum gentium idolis serviebat. Cui, luquit, signum de cœlo divinitatis meae nolo ostendere, sed de terra passionis meae exemplum ostendam.

Sicut enim fuit Jonas, et reliqua. Si enim parasceve cum præterita nocte numerabis, et sabbatum cum sua nocte, et noctem Dominicam cum subsequente die, tres dies invenies. Porro cor terræ sepulcrum nominavit. *Jonas* quia columba, sive dolens interpretatur, significat Christum, super quem Spiritus sanctus in specie columbæ descendit: quia dolores nostros portavit in corpore suo super lignum. Ninive interpretatur speciosa; significat Ecclesiam decore virtutum ornatam. Quod vero Christus duas noctes et unum integrum diem in sepulcro jacerat, significat quod simplici morte sui corporis duplam mortem corporis et animæ destruxit.

Viri Ninivite, usque, plusquam Jona hic. Non sententia potestatis, sed vitæ correctionis. Ninivite gentem Judæorum damnabilem esse ostendunt, quia Jonas parvo tempore tantum verbis predicabat, Christus vero multo tempore et verbis docebat, et signa divinæ potentiae ostendebat.

Regina Austri, usque, plusquam Jona hic. Hæc enim gentem Judæorum dignam damnatione esse ostendit, quia ipsa venit a finibus terræ discere sapientiam a Salomone. Judæi vero sapientiam discere a Christo renuerunt, qui est Dei virtus, et Dei sapientia, in medio eorum commorante. Regina Austri, et viri Ninivite universitatem sanctorum significant; quia sancti per poenitentiam emendare student delicta sua, aut præcavent ne per sapientiam peccent.

Cum autem immundus spiritus exierit ab homine. In tempore datæ legis a Judæis spiritus immundus exiebat, et modo in baptismo ab unoquoque fidelium exire compellitur.

Ambulat per loca arida, quærens requiem et non invenit. Lora arida corda sunt credentium, non habentes humorem luxuriæ; in quibus circumiens, consensum prave suggestionis suæ non inveniet.

Tunc dicit: Revertar in domum meam unde exivi. Et veniens, invenit eam vacantem, scopis mundatam et ornatam. Vacantem domum, id est, torpentem ab operibus bonis inveniet, et simulatione virtutum per hypocrisis ornatam.

D Tunc vadit, et assumit septem alios spiritus secum nequiores se, et intrantes habitant ibi. Sumens itaque septem principia vitia, unde totius nequitiae germen pullulat; ipse vero est octavus.

Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus; sic erit et generationi huic pessimæ. Pejora enim fuit Israëlítico populo post depravatam legem, quam in Ægypto ante legem, et unicuique hominum melius est viam veritatis non agnoscere, quam de agnita retro redire.

Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus et fratres stabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua et fratres tui foris stant, quærentes te. Non simpliciter ut æstimatur, sed cum dolo matrem et fratres foris stare perhibebat cupens

explorare utrum præponeret maternum affectum A nem possidentis vulneratam ad æternam damnationem prædicationis officio. trahunt.

Alia vero ceciderunt in terram bonam, usque, aliud tricesimum. Bona terra significat corda perfecta, in quibus verbum Dei in alio generat fidem Trinitatis, quam significat tricenarius numerus; in alio loco perfectionem bonorum operum, quod sexagenarius; in alio perseverantiam, quæ ad æternam ducit remunerationem, quod in centenario numero figuratur. Alii in tricenario conjugatos, in sexagenario viduatos, in centenario virgines voluerunt intelligere.

Qui habet aures audiendi, audiat. Qui habet voluntatem, auribus cordis intelligat.

Et accedentes discipuli, dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? et reliqua. His non est datum, ut Marcus ait; illis autem, quia fortissimi, omnia in parabolis fiunt. Qui enim intrare student in sanctuarium Dei, intelligent novissima mysteriorum regni Dei. Et recte in parabolis audiunt, quia clausis sensibus cordis veritatem cognoscere nolunt.

Qui autem habet, dabitur ei, et abundabit; qui autem non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. Qui amorem habet verbi, dabitur ei et sensus intelligendi quod amat; quia vero non habet amorem audiendi, simul naturali ingenio, vel litterali exercitio aliquid habere videntur, etiam hoc non amittat, ut nulla veræ sapientiæ dulcedine gaudeat. Et licet specialiter de apostolis dictum esse videatur, quibus datum est charitatem fideique potius nosse mysterium regni Dei; et Judæis quia in parabolis videntes non videbant, et audientes non intelligebant quod legis litteram essent anissuri; potest tamen et generaliter accipi, quia sæpe ingeniosus doctor se privat sapientia negligendo, quam simplex et studiosus elaborando degustat: et ideo nonnunquam studiosus tarditatem intelligentiæ permittit, ut eo majora retributionis præmia inveniat, quo magis elaborat studio inventionis.

CAPUT XIII.
In illo tempore exiens Jesus de domo. De Israelitico videlicet populo, in quo ex virgine carnem sumpsit.

Sedebat secus mare. Id est, per apostolos diversis nationibus prædicabatur in mundo.

Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ. Per prædicatores turbæ credentium ad Christum collectæ sunt.

Ita ut naviculam ascenderet, usque, In parabolis dicens. Navicula significat Ecclesiam, quæ fluctibus persecutionum circumdata est in mundo. Qui vero in litore stant, et nec fluctibus maris tanguntur, nec in navem possunt ascendere, et non carent verbo Dei, significat eos qui noviter ad fidem venientes, errore sunt infidelitatis exuti, et adhuc per lavacrum baptismatis Ecclesiam non intraverunt. Sive turba, quæ in litore stabat, significat eos qui hic in soliditate fidei perseverant, et nec errore infidelitatis tanguntur, nec adhuc januam paradisi intrare sumentur.

Ecce exiit qui seminat seminare semen suum. Christus exiit de sinu Patris in mundum, semen doctrinæ suæ spargere per se, et per prædicatores suos, ut fructus bonæ operationis in cordibus fidelium crederet.

Quædam ceciderunt secus viam, et volucres comederunt ea. Secus viam semen cadit verbi Dei, quando cor auditoris pravis cogitationibus auditam prædicationem conculcat, et immundi spiritus ea de memoria tollunt.

Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi habebant terram nullam: et continuo exorta sunt, etc. Petrosa significant duritiam cordis, ubi non est altitudo terræ, id est, studium disciplinæ, sole orto persecutionis, sive occultæ tentationis areseit verbum Dei in corde susceptum cum gaudio, quia caret radice charitatis.

Alia ceciderunt inter spinas, et creverunt spinæ, et suffocaverunt ea. Spinæ significant divitias, quæ cor pungunt doloribus, ne a quærentibus inveniantur; et cum inventæ fuerint, ne reserventur; et intentio-

Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, et audientes non audiunt, neque intelligunt.

Nunc aperit apostolis quod ideo turbis in parabolis loquebatur, quia superba intentione se videntes et audientes æstimabant: et ob hoc se cælesti magisterio subdere volebant, ut simplicibus et humilibus mysteria cælestia cognoscentibus, ipsi remanent vacui intelligentiæ spiritualis. Non absurde ad hoc dicimus Judæos fuisse exæcatos, ne dicta in parabolis a Domino intelligerent, ut fide ejus irritata, eum crucifigerent, a quo post resurrectionem, ejus miraculis quæ fiebant in nomine territi, tanto amplius de reatu mortis Domini humiliati, cum vehementius diligerent, quanto sibi tantum scelus dimissum esse gauderent: quod tanta erat superbia, ut tali esset humiliatione deprimenda.

Ut adimpleretur in eis propheta Isaie prophetæ dicentis: Auditum audietis, et non intelligetis, et videntes videbitis, et non videbitis. Hæc de turbis, quæ habent visum et auditum corporis extrinsecus, et semetipsos

privaverunt visu et audita corporis et cordis intrinsecus.

Incrassatum est enim cor populi hujus. Incrassatum dicit cor Judæorum malitiæ crassitudine, et abundantia peccati.

Auribus graviter audierunt. Quia verbum Domini ingrante susceperunt, et oculos suos clauserunt, et post salutem non meruerunt: quia non natura, sed voluntate cæci sunt.

Vestri autem beati oculi, quia vident, et aures vestræ, quia audiunt. Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ et justii cupierunt videre quæ videtis, et non viderunt, et audire quæ auditis, et non audierunt. Abraham, Isaias et Micha prophetæ viderunt, sed a longe aspicientes, et speculum in ænigmate salutantes: apostoli vero Dominum in præsentiarum habentes, non opus habebant per angelos aut per varias doceri visionum species. Quos vero Matthæus prophetas et justos appellat, hos Lucas prophetas et reges nominavit. Quia nimirum ipsi sunt reges magni, qui tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed regendo noverunt præesse.

Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile est regnum cælorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo. Bene similis dicitur, qui ei per omnia aptus esse probatur. Bonum itaque semen in agro corporis sui seminat, quia semen bonæ voluntatis ad operum perfectionem perducere studet.

Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, et superseminavit zizaniam in medio tritici, et abiit. Hæc quidem sententia cautos nos esse admonet, ne dum torpemus inertia, diabolus fœditatem vitiorum super semen bonæ voluntatis spargat.

Cum autem crevisset herba, et fructum fecisset, tunc appar. erunt et zizaniam. Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? etc. Hic nobis patientiæ exemplum præbetur, ut sicut paterfamilias in dolo inimici patiens fuit, sic in aliqua nos læsione non statim ad vindictam, sed magis ad tolerantiam recurramus.

Servi autem dixerunt ei, usque, eradicatis simul cum eis et triticum. Hic denique discretionis et tolerandi malos habemus exemplum, ne si magis ulciscendo talionem malis reddamus, bonis præbeamus scandalum imitationis.

Sinite utraque crescere, usque, triticum autem congregate in horreum meum. Hinc habere docemur longanimitatem patientiæ, ut longanimitate justitiam meditemur, et in judicio patientiam non negligamus.

Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile est regnum cælorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo. Quod minimum quidem est omnibus seminibus: cum autem creverit, majus est omnibus oleribus: et fit arbor, ita ut volucres cæli veniant, et habitent in ramis ejus. Granum sinapis prædicatio est Evangelii, et notitia Scripturarum, quæ ducit ad vitam. Qui seminat, sensus noster et animus est,

qui suscipiens granum prædicationis, et humore fidei fovens facit in agro pullulare pectoris sui. Quæ minima est omnibus disciplinis, quia ad primam doctrinam fidem non habet, quando Deum qui est auctor vitæ mortuum, et scandalum prædicat crucis. Hæc philosophorum dogmatibus multo minor esse videtur comparata, sed quia eorum documenta in modum olerum emollita, cito crescunt et corrumpunt; hæc minima cum in anima credentis, vel in toto mundo fuerit prædicata, non in olera, sed in arborem crescit, ita ut in ramis ejus, id est, dogmatum diversitatibus animæ requiescant. Potest in grano sinapis dominicæ incarnationis humilitas designari, quod acceptum homo Joseph sepelivit in horto, crevit vero in arborem, quia surgens ascendit in cælum. Ramos expandit, id est prædicatores, in quibus quique fideles ab hujus vitæ fatigatione requiescerent, spargit.

Aliam parabolam locutus est eis: Simile est regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum. Hæc mulier est supradicta apostolica prædicatio, sive Ecclesia ex diversis gentibus congregata; hæc tulit fermentum, id est notitiam Scripturarum, et abscondit in farina satis tribus: ut spiritus, et anima, et corpus, non discrepent inter se, sed consentientes in unum, quodcumque a patre postulaverint, impetrent. Sive mulier Ecclesia in propagines filiorum Noe, per fermentum fidei non ad triplicem, sed ad divinitatis unitatem perducit, et secundum Platonem tres passiones humanæ animæ per fermentum adunamus, quando ex rationabili quod in cerebro putavit, prudentiam possidemus; in irascibili contra vitia, quod in felle putabat, rigorem tenemus, in concupiscibili, quod in jecore æstimabat, desiderium virtutum sumimus. Satum genus est mensuræ apud Palæstinos, habens unum et dimidium modium.

Hæc omnia in parabolis locutus est Jesus ad turbas et sine parabola locutus est nihil. Nam infidelibus turbis lucusque in parabolis loquitur. Discipuli, id est credentes, domi interrogant, ut secreta mysteria scient.

Aperiam in parabolis os meum, etc. Hoc testimonium de septuagesimo psalmo sumptum est, et ex persona Domini dicitur. Quia non est inventus neque in cælo neque in terra, neque subius terram, qui dignus sit aperire librum, et solvere signacula ejus.

Tunc dimissis turbis venit in domum, et accesserunt ad eum discipuli ejus dicentes: Edissere nobis parabolam zizaniorum agri. Dimissis Judæorum turbis, ingreditur ecclesiam gentium, et ibi discipulis fidelibus devote discentibus, divina exponit sacramenta. Quæ ergo a Domino sunt exposita, his debemus fidem accommodare; quæ autem tacita sunt, et nobis relicta, breviter perstringamus. Homines dormientes, magistri sunt Ecclesiæ; servi, angeli sunt, qui quotidie vident faciem Patris. Sed magistris vigilandum est, ne inimicus, id est, diabolus, superseminet zizaniam, hoc est hæreticorum dogmata. In eo quod dicit,

Simile utraque crescere, poenitentiae locus datur, ne cito amputemus fratrem. Huic sententiae contrarium videtur illud Apostoli: Cum hujusmodi, nec cibum sumite. Sed inter triticum et zizaniam, quandiu herba est, aut nulla aut difficilis est distantia: et hic monetur a Domino, ne ubi quid ambiguum est, cito sententiam proferamus, sed Deo judici terminum reservemus.

Simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro, usque, et emit agrum illum. Thesaurus absconditus est caeleste desiderium: ager, disciplina caelestis studii est, in quo abscondetur thesaurus a favore humano, ut ab immundis spiritibus servetur. Quem profecto agrum venditis omnibus comparat, qui cuncta sua terrena desideria per custodiam caelestis desiderii calcat. Sive thesaurus in agro duo sunt testamenta, in quibus multa sentiens latere, per contemptum temporalium rerum otium sibi comparat, ut sit dives in agnitione Dei; quod thesaurum tunc non invidia celat, sed abscondit ne perdat.

Iterum simile est regnum caelorum homini negotiari, quaerenti bonas margaritas, etc. Inventa una margarita pretiosa, omnia quae habuit vendidit; quia in comparatione caelestis vitae omnia habita vilescent. Si vero sanctos homines scrutare vis, unum Jesum Christum, qui absque culpa est, omnibus meliorem invenies. Si intellectum quaeris, illum solum ceteris praeminere probaveris: In principio erat verbum (Joan. 1, 1), et mandatis omnibus sic claritas est excellentior, in qua omnia restaurantur, et in ceteris libris Evangelium fortius esse probatur.

Iterum simile est regnum caelorum sagena missae in mare, usque, malos autem foras miserunt. Sagena significat Ecclesiam, quae omnes communiter ad veniam peccatorum invitat: quae ad litus, id est, ad finem saeculi trahitur per doctrinam praedicatorum,

et in fine saeculi in caelestes mansiones recipiuntur, impii vero in exteriores tenebras mittuntur.

Ait illis Jesus: Ideo omnis scriba doctus, usque, Nova et vetera. Admonet apostolos, ut quidquid in Evangelio praedicarent, legis et prophetarum vocibus comprobarent; ac si aperte diceret: Ille in sancta Ecclesia doctus praedicator est, qui et nova scit proferre de suavitate regni, et vetusta dicere de terrore supplicii.

Et factum est, cum consummasset Jesus parabolis istas, usque, sapientia haec et virtutes. Differt inter Synagogam, quae congregatio, et Ecclesiam, quae vocatio interpretatur, quod pecora et inanimata quaeque congregari possunt, convocari autem nisi ratione utentia non possunt; ideoque rectius novae gratiae populum quasi rationale ad unitatem fidei convocatam Ecclesiam nominare placuit ecclesiasticis viris, quam Synagogam, quasi irrationabilium congregationem.

Nonne hic est fabri filius, usque, et scandalizabantur in eo. Error Judaeorum salus est gentium. Nequaquam sine certi mysterii causa, Christus in carne apparens, fabri filius appellari voluit. Veraciter faber est pater ejus, qui omnia quae in caelo et in terra sunt fabricavit ex nihilo; et quia adhuc quotidie vasa irae in vasa misericordiae fabricat.

Jesus dixit eis: Non est propheta sine honore, nisi in patria sua. Non solum ipse prophetarum caput, sed Elias, Jeremias et ceteri quique minores in propriis quam in exteris civitatibus habebantur; quia propemodum naturale est cives civibus invidere, sicut Judaei non praesentiam operum, sed fragilitatem considerabant naturae.

Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum. Nolebat enim illis miracula divinitatis suae aperire, ne quo magis cernerent clarescere divinitatis potentiam, eo magis despecta veritate damnabiles fierent.

LIBER TERTIUS.

CAPUT XIV.

In illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam de Jesu. Et ait pueris suis: Ille est Joannes Baptista: ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo. Herodes bene sentiens de resurrectione mortuorum, omni modo pueris suis predicabat quod sancti in majori virtute resurgent, quia Joannem nulla signa facientem, resurgere de morte putavit, Judaei vero Christum non resurgere, sed sublatum a discipulis crediderunt; quia Joannem ideo virtutes facere dixit, qui a morte surrexisset, et promptiorem animum gentium ad filium alienigena ostendit, quam Judaeorum.

Herodes enim tenuit Joannem, et alligavit eum, et posuit in carcerem propter Herodiam uxorem fratris sui. Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere

D eam, etc. Vetus historia narrat Philippum majoris Herodis filium, sub quo Christus fugit in Aegyptum, Aethae regis filiam accepisse uxorem; sed exortus simultatibus inter socerum et generum, nec non et inter fratres tulisse Aetham de Philippo filiam suam, dedissequae eam Herodi quasi inimico Philippi, ad augmentum injuriae. Sed Herodes a Joanne increpatum, eo quod viventis fratris uxorem acceperat, magis amans uxorem quam praeccepta Dei, volebat Joannem occidere: sed timens populum ab eo baptizatum, argumentum invenit juramenti, ut cogitatum scelus perficeret, sicut in sequentibus manifestatur.

Die autem natalis Herodis, saltavit filia Herodiam, usque, et propter eos qui pariter recumbebant, jussit dari. Duo namque mortuorum leguntur cele-

brasse natale suum, sed uterque illud sœdavit sanguine: et monent nos, magis timorem mortis timendo diem, quam natiuitatis celebrare luxuriando. Non potest excusari Herodes propter homicidium, quia ad hoc iurauerat, ut futuræ occasione machinas præpararet. Timebat Herodiadis enim ut illicitæ nuptiæ solverentur, propter quod præmonebat filiam caput ejus postulasse, ut linguam haberet in potestate quam sciebat velle prohibere incestum. Nequam enim Herodes pro hujusmodi petitione contristatus est; sed mos est historicorum ita res narrasse sicut tunc a præsentibus facta fuisse videbantur: simulabat enim tristitiam in facie, cum lætitiâ haberet in mente.

Misit quoque, et decollavit Joannem in carcere, usque, et tulit matri suæ. Decollatio Joannis significat Judæos Christum, qui caput est prophetarum, perdidisse: minutus est Joannes capite, exaltatus est Christus in cruce, quia Christum oportebat crescere, Joannem autem minui.

Et accedentes discipuli, usque, Venerunt et nuntiaverunt Jessu. Isti vero qui sepelierunt, et nuntiaverunt, illos significare videntur qui lege sibi carnaliter extincta, ad gratiam transierunt Salvatoris, quia sepultura Joannis-abolitionem significat legis.

Quod cum audisset Jesus, secessit, usque, in locum desertum seorsum. Non timore mortis, sed parcendo inimicis, ne homicidium homicidio jungerent. Aliter, truncato capite Joannis, id est, perditio Judæorum oraculo prophetiæ, Christus secessit in desertum Ecclesiæ, quæ ante virum non habuit.

Et cum audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de civitatibus. Proprio eum labore secutæ sunt turbæ gentium, de pristinis erroribus ad fidem Christi conversæ.

Et cæcens vidit turbam multam, et misertus est eis, et curavit languidos eorum. Ut plena fides statim præmium consequeretur: egressus ergo Jesus, significat, quod turbæ voluntatem habuerunt eundi, non vires præveniendi; et ideo egreditur, ut miseretur.

Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli dicentes: Desertus est locus, et hora jam præterit: dimitte turbas, etc. In illo vespere, quando verus sol appropinquante fine sæculi, occubuit, significat quod Judæi murmurabant contra gentes, quod magis apti essent quærere sibi escas in conventiculis hæreticorum, quam divinorum uti pastione librorum.

Jesus autem dixit eis: Non habent necesse ire; date illis vos manducare. Ad fractionem eos panis provocat, ut illis se non habere testantibus, exhibitio signi manifestior fieret: et simul insinuans nostra corda per eos pascenda quorum sunt exemplis ad amanda cœlestia suscitata. Si quem movet quod Joannes dicit, Dominum tentare Philippum, unde escæ possint turbæ dari, et cæteri evangelicæ narraverunt discipulos dixisse Domino: *Dimitte turbas, et reliqua*; quibus ille, secundum Matthæum, respondit: *Non habent necesse ire.* Intelligitur post hæc

A verba Dominum inspexisse, et Philippo dixisse quod Joannes commemorat: deinde quod Joannes a Philippo, hoc Marcus a discipulis responsum esse commemorat, volens intelligi hoc ex ore cæterorum respondisse Philippum.

Responderunt ei: Non habemus hic, nisi quinque panes, et duos pisces. Per quinque panes, quinque sunt libri legis Moysi designati; per duos pisces, prophetiæ et psalmodiæ: hanc triplicem distinctionem Instrumentum Vetus edocet, dicente Scriptura: *Quia oportet impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi et Psalmis de me (Luc. xxiv, 44).*

Qui ait eis: Afferte illos mihi huc. Audi, Marcion, audi, Manichæ; jubet ut illa sanctificet, atque multiplicet: in quem sperant oculi omnium, qui omnino animal implet benedictione, escam omnibus tribuens.

Et cum jussisset turbam discumbere supra fenum. Discumbere est flores et voluptates istius sæculi, et illecebras carnis, mentis despectu calcare; sive, secundum alium evangelistam, super terram quingenos et centenos, quia per pœnitentiam quinquagenarii, ad perfectionem centenarii ascenditur. Diversi discubitus diversi sunt Ecclesiarum conventus.

Acceptis quinque panibus, et duobus piscibus. In manus accepit, quia opere omnia ipse complevit.

Aspiciens in cælum. Quia inde nobis auxilium sperare docuit.

Benedixit ac fregit. Quia quidquid haberent sanctitatis lex et prophetæ, ostendit.

Et dedit discipulis panes, usque, et saturati sunt. Qui videlicet sacramenta Veteris Testamenti sua distributione Dominus primum prædicatoribus Evangelii patefecit; deinde illi omnium gentium turbis spiritualis alimonie refectionis præbuerunt.

Et tulerunt reliquias duodecim in cophinos plenos fragmentorum. Duodecim cophini, duodecim apostoli sunt, qui inde sacramenta collegerunt, quia quæ a rudibus intelligi nequeunt, a perfectis inquirenda sunt.

Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus et parvulis. Necdum ista multitudo ad septenarium pervenit numerum: quatuor millia comedunt, quinque pisces significantes eos qui in sæculari adhuc habitu positi, exterioribus bene moverunt uti. Quatuor millia septem panibus sublimes sunt spiritali intus gratia eruditi, muliere et parvuli, sexus et fragilis ætas minor, qui inuner adhuc indigni sunt.

Et statim jussit Jesus discipulos ascendere in naviculam, et præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Quare discipulos abegerit, solus in monte oraturus Joannes manifestat, cum dicit eum fugere, ne eum regem facerent. Ubi docemur ut in bonis quæ facimus, humani favoris retributionem vitemus. Marcus dicit quod Dominus coegerit discipulos suos trans fretum ad Bethsaidam præcedere, quæ est in Galilæa civitas Andreæ et Petri. Quid est quod Lucæ dicit, quia *Joannes secessit in locum desertum, quæ est Bethsaida*, et reliqua, potest intelligi, nisi fallat

cum non dicit, Quæ est Bethsaida, sed, Qui est; quod ipsam intelligi non voluerit civitatem, sed desertum locum ad confinia ejus pertinentem.

Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Docet nos a terrenis progredi, et ad verticem curæ sublimioris ascendere.

Vespere autem facto, solus erat ibi. Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus, erat enim contrarius ventus. Labor hic adversitates istius sæculi et status spirituum immundorum, qui ad cœlestis patriæ litus pervenire conantur, significat.

Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos, ambulans supra mare. Ultima vigilia ostendit quod his divina pietas præbet auxilium qui in pressuris fragilitatem humanam, et pusillanimitatem suarum virium considerant.

Et videntes eum, usque, quod phantasma est. O Marcion et Manichæe, si Dominus non est natus ex Virgine, sed in phantasmate visus, quomodo nunc apostoli timent, ne phantasmata videant?

Et præ timore clamaverunt. Confusus clamor, et incerta vox magni timoris judicium est; sed juxta Psalmistam: Prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate.

Habete fiduciam, ego sum, nolite timere. Quod primum versabatur in causa, hoc curat, dicens: Habete fiduciam: et quod sequitur, Ego sum: nec subjungit quid sit, fecit ut ex nota voce eum intelligerent; sive ut eum ipsum esse repeterent, quem locutum ad Moysem noverant: Hæc dices filiis Israel, Qui est, misit me ad vos.

Respondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, jube me ad te venire super aquam. At ipse ait: Veni. In omnibus namque locis ardentissimæ fidei Petrus invenitur, et eodem ardore fidei, hic quasi manifeste dicit: Tu præcipe, et subito solidantur aquæ: ac sic fiet corpus leve quod per seipsum est grave. Et descendens Petrus de navicula, ut veniret ad Jesum. Qui dicant non veram carnem Christi ambulare super aquas, dicant quomodo Petrus ambulaverit, quem verum hominem non negabunt.

Videns vero ventum validum, timuit: et cum cœpisset mergi, clamavit dicens: Domine, salvum me fac. Retinquitur paululum, ut fides augeatur, et intelligat se non facilitate postulationis, sed potentia Domini conservatum.

Et continuo extendens manum, apprehendit eum, et ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti? Quem alibi negantem respexit, hic ei manum porrexit, ne in profundum mergeretur. Si Petrus, quem superius ardentissimam fidem habere diximus, taliter reprehenditur, quid nobis dicendum est, qui hujus modicæ fidei nec minimam habemus portiunculam. Mystice vero Petrus Ecclesiam significat ad cœlestem patriam tendentem, et hujus sæculi fluctus recto fidei vestigio, et bonorum operum studio calcantem. Quod autem a tenore fidei paululum reflectitur, et in tem-

pestate territus, fluctibus mergi cœpit, infirmiores in Ecclesia, quos turbo tentationum terret, exprimit, quos ne funditus mergantur divinæ protectionis dextera extrahit.

Et cum ascendisset in naviculam, cessavit ventus. In quodcumque enim cor Deus per gratiam sui amoris venerit, mox universa mundi vitiorumque et spirituum malignorum prælia compressa quiescunt.

Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesar. Terra dicitur Genesar, eo quod sit juxta stagnum Genesareth: quemadmodum Tiberiades dicitur a proxima civitate, quæ Cenereth vocabatur, sed ab Herode tetrarcha restaurata, in honorem Tiberii Cæsaris Tiberias appellata est. Interpretatur ergo Genesar ortus principum; tunc enim nobis plena retribuetur tranquillitas, quando nobis per Christum paradisi restituitur hæreditas.

Et cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, et obtulerunt ei omnes mule habentes. Et rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent; et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.

In facto hoc firma gentium fides designatur. Qui præsentium salute non contenti, per circuitum variis erroribus deceptos invitant, ut ad verum medicum currant. Fimbriam minimum mandatum intellige, quod transgredi non licet; vel assumptionem carnis, per quam venimus ad verbum Dei.

CAPUT XV.

Nam Deus dixit: Honora patrem tuum, et matrem; et qui maledixerit patri vel matri, etc. Honor in vitæ necessariis ministrandis et maledictio in detrahendis insinuat. Hanc legem scribæ et Pharisei subvertentes, docuerunt pessimos filios dicere parentibus: Munus quod ex me est tibi proderit, ut illi timentes accipere quod Deo viderunt mancipatum, magis eligerent inopem ducere vitam, quam de consecratis comedere.

Hypocrita, bene de vobis prophetavit Isaïas, dicens: Non quod bonus esset sermo de malitia eorum prophetatus, sed quia bene conveniebat moribus eorum. Labiis enim eum honorabant, ubi dicebant: Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personam hominum (Matth. xxi). Sed cor eorum longe fuit ab eo, ubi voluissent eum capere in sermone, testante Luca, qui ait, quando dicebant: Licet censum dare Cæsari, an non (Matth. xxi).

Non quod intrat in os, communicat hominem, sed quod procedit ex ore. Cibi qui in lege prohibiti sunt, et quibus gentes utuntur, Judæi communes nominant, et comedentem coinquinare putant; sed Salvator omnia munda esse ostendit, quæ cum munda percipiuntur conscientia. Si hæc ita se habent, quomodo potest stare quod Paulus ait: Non potestis calicem Domini bibere, et calicem dæmoniorum (I Cor. x). Sciendum igitur quod ipsi sibi et Dei creatura per se quidem mundi sunt, sed idolorum ac dæmoniorum invocatio facit ea immunda.

Scis quia Pharisei audito verbo scandalizati sunt. A Scis quia in isto sermone omnis super-titio observationum Judaicarum destruitur, qui in sumendis abominandisque cibus religionem suam sitam arbitrantur.

Unius plantatio, quam non plantavit meus Pater caelestis, eradicabitur. Si ita est, quid est quod Paulus ait: *Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus dedit incrementum* (1 Cor. III); sed solvitur quaestio in eo quod dicit: *Deus autem incrementum dedit.* Plantat Deus, et nemo potest eradicare illam plantationem, nisi illa tribuerit ad sensum. Unde in Isaia dicitur: *Ego vos plantavi vineam, quomodo conversi estis in amaritudinem vitis alienae.*

Sinite illos, usque Ambo in foveam cadunt. Phariseos praecipit dimitte ad arbitrio suo, sicut Apostolus dicit: *Hæreticum hominem post unam et secundam contentionem devita.* Merito caeci caecorum duces dicuntur, qui non solum sibi ne in laqueum incidant prospiciunt, sed sibi etiam obsequentes ad praecipitium mortis secum trahunt.

Adhuc et vos sine intellectu estis. Corripiuntur apostoli a Domino, quod in re manifesta mysticam quaerant intelligentiam.

Quae autem procedunt de ore, de corde exeunt, et ea coinquant hominem. Ergo animæ principale non juxta Platonem in cerebro, sed juxta Christum in corde est; unde diabolus adjutor cogitationum malarum et incentor non auctor esse potest. Non enim scit occulta rimari cordis, sed ex corporis habitu quid versemus intrinsecus aestimare; et cum quemlibet alicui vitio intentum videt, illicit, et seducere festinat.

Et egressus inde Jesus, secessit in partes Tyri et Sidonis. Hic denique calumniatoribus derelictis, in partes exterarum gentium secedit.

Et ecce mulier Chananæ, a finibus illis egressa clamavit, dicens: Miserere mei, Domine fili David. Hæc mulier Ecclesiam significat, de prisco vanæ conversationis habitaculo ad Dominum venientem.

Filia mea a dæmonio vexatur. Ecclesia scilicet jam credens pro populis suis, ut et ipsi ab errore salventur, divinæ supplicat pietati. Item hæc filia anima quaerit est, in Ecclesia malignorum spirituum deceptionibus mancipata, pro qua mater Ecclesia sollicita Dominum interpellat, ut dum ipsa suis studiis non valet, ille eam interius ad agnitionem veræ lucis inspirando excitet.

Tropologice vero filia a dæmonio vexata cujuslibet est conscientia, sordibus vitiorum polluta, cujus emendationem a pio Conditore debet continuis flagitare lamentis.

Qui non respondit ei verbum. Noluit respondere, ne contrarius sententiæ suæ videretur, qua dixit: *In viam gentium ne abieritis* (Math. x), et propter hoc calumniatoribus occasionem daret. Mystice autem Dominus, si Ecclesiae primæ lacrymæ postulata non impetrant, obstinato est clamore frequentandus, et sanctorum ejus sunt appetenda suffragia, ut ipsi

Domino supplicent pro audienda Ecclesia. Sicque fit ut si mentem ab intentione non mutaverit, nequam fructu petitionis fraudetur.

Dimitte eam, quia clamat post nos. Hoc faciebant discipuli, ignorantes mysteria Domini, sive pro Syrophœnissa misericordia commoti, vel importunitate ejus carere cupientes, ne quasi medicum inclementem crebrius in clamaret. Quod Marcus istam mulierem dicit ad Dominum in domo venisse, et Matthæus quasi post ambulantes clamare, ita intelligendum est, quod primum venerit ad Jesum mulier, ubi erat in domo, sed ibi responso non impetrato, egredientem secuta sit, donec meruit audire quod sequitur:

Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel. Non quod ad gentes missus non sit, sed quod primum ad Israel missus sit, ut, illis non recipientibus Evangelium, justa fieret ad gentes transmissio gratia ejus.

Non est bonum sumere panem filiorum, usque Dominorum suorum. Mira sub persona mulieris Ecclesiae fides prædicatur, patientia et humilitas. Fides, qua credidit salvari posse filiam suam. Patientia, qua toties contempta, in precibus perseverat. Humilitas, qua se non canibus, sed catulis comparat. Mensa quoque est Scriptura sancta, de qua catuli non crustas de pane puerorum edunt, sed micæ. Quia conversi ad fidem, qui erant in gentibus despecti, non literæ superficem in Scripturis, sed spiritalem sensum, quo proficere possint, inquirunt. Et hoc sub mensa, quia sui cordis et corporis officia ad implenda divina præcepta supponunt.

O mulier, magna est fides tua, etc. In hac muliere fides laudatur gentium, quæ mox ad prædicationem apostolorum perfectam sibi suisque obtinebat salutem.

Et sanata est filia ejus ex illa hora. Propter humilem fidelemque sermonem matris, dæmonium deseruit filiam; ubi datur intelligi quod per confessionem in baptismo, a diabolo liberentur parvuli, qui necdum per se aliquid possunt boni aut mali.

Et cum transisset inde Jesus, venit secus mare Galilææ, et ascendens in montem, sedebat ibi. Id est, peracta dispensatione salutis gentium, per prædicatores in Judæam revertitur. Ascendit in montem, provocans nos ad cælestia; sedebatque ibi, monstrans in cælestibus requiem esse quaerendam.

Et accesserunt ad eum turbae multæ, habentes secum multos, etc. Sedente ergo Domino in monte, hoc est, gloriose in arce cælorum regnante, turbæ fidelium devota mente accedunt, et secum ducunt multos verbo confessionis, cæcos errore infidelitatis, surdos prælatorum præceptis inobedientes, claudos in operibus pravus, debiles peccatorum sarcina: quos omnes evangelicis documentis, ad pedes Jesu projiciunt, quia eos curandos humanitati ejus subjiciunt.

Jesus autem convocatis discipulis suis, ait: Misereor turbæ, usque Ne deficiant in via. Illic affectus et

compassio humanæ fragilitatis exprimitur, et exemplum magistris præbetur; consilia cum discipulis communicanda. Turbam vero triduo illum sustinentem, id est, in fide sanctæ Trinitatis, sive ante legem, sub lege, sub gratia secum perseverantem: Dominus non vult jejunam dimittere passione sacræ monitionis, ne lassescens in hujus vitæ itinere, ad opiatam mansionem non perveniat.

At illi dixerunt: Septem panes, et paucos pisciculos. In septem panibus Novi Testamenti Scriptura designatur, in qua per gratiam sancti Spiritus mentium epulas invenimus; in pisciculis vero sanctos accipimus, per quos fit eadem condita Scriptura.

Et præcepit turbæ discumbere super terram. In refectioe quinque panum super fenum turba discubuit, hic vero super terra, quia in lege jubemur desideria carnis calcare, in Novo vero Testamento ipsas facultates temporales relinquere.

Et accipiens Jesus septem panes et pisces, etc. Per fractionem panum apertionem significat sacramentorum, quibus per Apostolorum distributionem mundus erat nutriendus. Quod autem gratias egit, gaudium suum ostendit de salute generis humani, et nos ad agendas Deo gratias in omnibus informavit.

Et comederunt omnes, et saturati sunt. Saturantur, qui internæ dulcedinis pastum invenire memoriæ commendant.

Et quod superfuit de fragmentis tulerunt septem sportas plenas. Sporta, quæ contextitur ex junco et palma, significat sanctos et perfectos quosque in Ecclesia, qui viriditate fidei et altitudine spei celestium præmiorum capaces sunt, ad accipienda altiora quæque præcepta et consilia, quia generalem populi Dei conversationem mentis atque operis sublimitate transcendunt.

Erant autem qui manducaverunt quatuor millia hominum, extra mulieres et parvulos. Bene quatuor millia fuisse leguntur, ut ipso numero eos doceret evangelicis pastos esse cibariis, sive quatuor virtutibus reffectos. Prudentia scilicet, in qua cognitio fit rerum appetendarum et fugiendarum. Temperantia, in qua est refrenatio terrenæ cupiditatis. Fortitudo, in qua est animi firmitas adversus temporales molestias. Justitia, quæ per cæteras omnes diffunditur dilectione Dei et proximi. In mulieribus et parvulis infirmos et ad seducendum faciles intelligimus.

Et dimissa turba, ascendit in naviculam, et venit in fines Magedan. Hunc locum licet Marcus Dalmanutha nominaverit, tamen non est dubitandum sub duobus vocabulis unum esse. Interpretatur enim Mageda, poma ejus, sive nuntia, significans hortum. De quo dicitur: Hortus conclusus soror mea sponsa (Cant. iv). Ubi poma virtutum gignantur, et a custodibus murorum tota die et nocte cum laude nomen Domini annuntiantur.

CAPUT XVI.

Et accesserunt ad eum Pharisei, usque Ut signum

A de cælo ostenderet eis. Post prædictas refectioes, manna de cælo undique misso, in exemplum Moysi voluerunt multo tempore refici.

At ille respondens ait: Facto vespere, etc. Ex elementis enim possunt pluvii serenique dies prænosci; sed legis doctores Salvatoris adventum non potuerunt intelligere ex vaticinio prophetarum. Spiritualiter autem facto vespere, dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim cælum. Significat quod per sanguinem passionis Christi in primo adventu indulgentia peccatorum datur.

Et mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste cælum. Significat quod in secundo adventu, igne præcedente, venturus est.

Et relictis abiit. Recte abiit, relictis adulteris, quia, juxta Apostolum: Nulla societas luci ad tenebras (II Cor. vi).

Et cum venissent discipuli ejus trans fretum, oblii sunt panes accipere. Hæc oblivio indicium est quod Apostoli minimam carnis curam habebant, Dominum panem vitæ habentes, quo reficiebantur in corde.

Qui dicit illis: Intuemini, et cavete a fermento Phariseorum et Sadduceorum. Marcus hoc loco subjungit: Et fermento Herodis (Marc. viii). Fermentum Phariseorum est, legem verbis prædicare, factis impugnare; fermentum vero Herodis est, adulterium, homicidium, et quod origo scelerum est, odium ac persecutio in Christum et sanctos ejus.

Tunc venit Jesus in partes Cæsareæ Philippi. Hæc civitas a Philippo tetrarcha restaurata, in honorem Tiberii Cæsaris, sic appellata est; nunc vero Paneas dicitur, et est sita in provincia Phœnicis, ad radices Libani, ubi duo fontes Jor et Dan oriuntur.

Tunc interrogabat discipulos suos, dicens: Quem dicant homines esse Filium hominis. Pulchre interrogat, non quem me, sed Filium hominis, homines esse dicunt, quia qui de Filio hominis loquuntur homines sunt. Qui vero de divinitate ejus intelligunt, dii appellantur.

Vos autem quem me esse dicitis? Non nesciens de se sententiam discipulorum et extraneorum interrogat; sed ut confessionem fidei illorum, digna mercede remuneret.

Respondens Petrus, dixit: Tu es Christus Filius Dei vivi. Vivum Deum appellat, exprimens nomen et naturam, ad distinctionem falsorum deorum, de quibus animus: Os habent, et non loquentur, oculos habent, etc. (Psal. cxiii).

Beatus es Simon Barjona. Barjona Syriace, Latine dicitur filius columbæ. Hic simplicitas Petri ostenditur, qui filius gratiæ spiritualis appellatur.

Quia caro et sanguis non revelavit tibi. Hoc est, sapientia carnali homines inflati.

Et ego dico tibi quia tu es Petrus, et super hanc petram œdificabo Ecclesiam meam. Metaphorice ei dicitur: Super hanc petram, id est, Salvatorem,

quem confessus es, ædificator Ecclesia, qui fidei confessori sui nominis participium donavit.

Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Portas inferi hæreticam pravitatem nominat, sive vitia et peccata, unde mors ad animam venit.

Et tibi dabo claves regni cælorum. Id est, discernendi scientiam potentiamque, qua dignos debeas in regnum recipere, et indignos secludere.

Et quodcumque ligaveris, etc. Hæc potestas sine dubio cunctis datur Apostolis, quibus ab eo post resurrectionem dicitur generaliter: *Accipite Spiritum sanctum, etc.* (Joan. xx). Nec non episcopis et presbyteris, et omni Ecclesiæ idem officium committitur, quamvis quidam eorum, non recte intelligentes, arbitrentur se posse damnare innoxios, et absolvere reos, quod nequaquam possunt, sed tentantes semelipsum concessa potestate privare.

Et præcepit Jesus discipulis suis ut nemini dicerent quia ipse esset Christus. Causas autem tunc prohibita prædicationis exponit, cum subjungit:

Exinde cepit Jesus ostendere discipulis, usque tertio die resurgere. Est autem sensus: Tunc me prædicate, cum ista fuero passus, quia nunc non prodest Christum prædicare, et majestatem ejus divulgare, quem post paululum visuri sunt flagellatum et crucifixum.

Et assument eum Petrus, cepit increpare illum, dicens: Abiit a te, Domine, non erit tibi hoc. Sive, ut melius habetur in Græco: *Propitius esto tibi, Domine, non erit istud.* Seorsum namque assumpsit eum, ne præsentibus condiscipulis videretur arguere magistrum, et cepit increpare amantis affectu, et quasi dicere: Illos non recipiunt aures meæ, nec fieri potest ut sit Filius Dei occidendus.

Qui conversus dixit Petro: Vade post me, Satanas. Satanas quippe interpretatur *adversarius*, quia contraria, inquit, loqueris voluntati meæ, Satanas appellaris; sed sequere convertendo voluntatem tuam, juxta voluntatem meam.

Scandalum est mihi. Quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Meæ voluntatis est ut pro salute hominum moriar; tu autem, voluntatem tuam desiderans, non vis granum tritici cadere in terram, ut multos afferat fructus.

Tunc dixit Jesus discipulis suis: Si quis vult post me venire. Revelato suæ passionis mysterio, hortatur eos, et simul omnes ad sequendum suæ passionis exemplum, promittens in futuro salutem animarum.

Abneget semetipsum. Tunc enim nos abnegamus, dum vitamus quod per vetustatem suimus, et annitimur quo per novitatem vocamur.

Et tollat crucem suam, et sequatur me. Alter evangelista dicit quotidie crucem esse portandam, quia duobus videlicet modis crux tollitur, cum aut per abstinentiam corpus afficitur, aut per compassionem proximi affligitur animus, ut Apostolus: *Castigo corpus meum, etc.* (I Cor. ix); et iterum: *Quis infirmatur, et ego non infirmor* (II Cor. xi)?

Qui enim voluerit animam suam salvam facere, usque inveniet eam. Ecclesia videlicet aliud habet tempore persecutionis, aliud pacis. In tempore persecutionis ponenda est anima, in tempore pacis frangenda sunt desideria terrena. Et ideo felices qui oderunt custodiendo, ne perdant amando.

Quid enim proderit homini, si universum, etc. Quia nihil prodest tempore pacis lucrifacere caduca, ut perdantur æterna. Subjungit:

Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua. Pro Israele dabitur Ægyptus et Æthiopia, pro humana vero anima hoc solum, quod Psalmista canit: *Calicem salutaris accipiam, etc.*

Filius enim hominis venturus est, usque cum angelis suis. Post terrorem læta subjungit, quasi diceret: Times mortem, sed audi gloriam triumphantis, et angelorum ministeria, quia qui minor est Patre in homine, æqualis est in majestate.

Amen dico vobis, sunt quidam de his stantibus, etc. Regnum Dei hoc loco Ecclesia vocatur, et nonnullos ex discipulis promittebat eo usque victuros in corpore, donec conspicerent Ecclesiam Dei contra hujus mundi gloriam erectam. Veniente Filio hominis in regno suo, hoc est potestatem extendente. Quod si regnum Dei hoc loco cælestem beatitudinem velimus accipere, et hoc quidam de astantibus viderunt in monte.

CAPUT XVII.

Et post dies sex, assumpsit Jesus Petrum, etc. Queritur cur Matthæus et Marcus post dies sex Jesum assumpsisse secum discipulis testentur. Lucas dicit: *Post dies fere octo* (Luc. ix). Sed facilis est responsio: quia hic medii dies ponuntur; ibi primus, quo hæc promisit, et extremus, quo promissa complevit. Et in ratione mystica, illic post sex mundi ætates sanctis ab omni labore quiescendum; hic vero tempore octavo designat esse resurgendum. Tres solummodo ducit secum, vel quia multi vocati, pauci vero electi; vel quia hi qui nunc sanctæ Trinitatis sunt fide imbuti, tunc ejus æterna visione merentur lætari. Bene addidit *seorsum*, quia tunc justa a pravis separantur, quorum nunc vitia premuntur, licet fidei intentione disjuncti sint.

Et transfiguratus est ante eos. Non substantiam veræ carnis amittendo, sed gloriam futuræ resurrectionis suæ vel nostræ ostendendo; quia qualis tunc apostolis apparuit, talis post judicium omnibus electis apparebit. In ipso autem judicandi tempore bonis et malis in forma servi videbitur, ut ipsum judicem esse intelligere valeant perversi, quem antea respuebant.

Et resplenduit facies ejus sicut sol, vestimenta autem ejus, etc. Nam quia nihil sole clarius novimus videre, ideo non solum Domini, sed et sanctorum gloria in resurrectione solis aspectui comparatur. Vestimenta autem Domini sancti ejus accipiuntur, quæ ante ascensum montis despecta videbantur, quia, juxta Apostolum: *Nondum apparuit quid erimus* (I Joan. iii). Et Marcus dicit candida esse ut nix, qualia fullo non potest facere super terram, id est, Salvator non vult

in terra dare fidelibus suis claritatem, quæ eis manet conservata in cœlis, seu doctor animarum, vel eximius sui corporis mundator tantam munditiam afferre nequaquam potest, quantam Dominus, qui Ecclesiam suam purgat ab omni inquinamento carnis et spiritus.

Ecce apparuit eis Moyses et Elias cum eo loquentes. Lucas hoc loco manifestius scribit, dicens: *Erant autem Moyses et Elias visi in majestate, et dicebant excessum ejus.* Moyses et Elias oracula legis et prophetiæ designant, quæ in Domino completa, et nunc doctis patent, et in futuro electis manifestius patebunt. In Moyse quidem, qui mortuus est, hi qui ante diem judicii a morte sunt resuscitandi; et in Elia, qui necdum mortuus est, hi qui vini sunt inveniendi, designantur, quia simul obviam Domino in aera rapiuntur, et ad vitam æternam ducentur.

Dicit ei Petrus: Domine, bonum est nos hic esse, etc. Et quidem, ut alius evangelista testatur, beatus Petrus nesciebat quid dixit, dum sibi in terraposito cœlestia promissa dari speravit, dumque in cœlesti conversatione tabernacula figenda putavit, ubi nulla adversitatis aura remanebit, et dum prophetas et legem ab Evangelio sequestrari putavit, cujus quasi ministri fuerunt. Sed noverat quid ait, cum dixit: *Domine, bonum est nos hic esse*, quia revera solum hominis bonum est, intrare in gaudium Domini sui, et huic contemplando assistere.

Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Ut inde discat qui materiale tabernaculum quæsit, in resurrectionem non tegmine domorum, sed Spiritus sancti gloria sanctos esse protegendos.

Et ecce vox de nube dicens, etc. Notandum quod sicut mysterium Trinitatis, Domino in Jordane baptizato declaratur, ita in monte clarificato, quia quem in baptismo confitemur, in resurrectione collaudabimus. Nam hic Spiritus sanctus in nube lucida, illic in columba, quia qui nunc simplici corde fidem quam percipit servat, tunc aperta luce contemplabitur quod crediderat.

Et videntes discipuli, ceciderunt, etc. Timebant enim, quia se errasse cognoverant, vel visa nube, vel audita voce.

Et accessit Jesus, usque Nolite timere. Tetigit enim clementer, ut mens, metu sublato, dicentis verbo auditum admitteret.

Levantes autem oculos suos, neminem viderunt, etc. Solus Jesus, ablatis nube Moyse et Elia, cernitur, ne incertum videretur testimonium dare Pater, sive in Christo legis nubila et prophetiæ mysteria impleta aperiantur.

Et descendantibus illis de monte, etc. Non vult hæc prædicari, ne post tantam gloriam crux scandalum fiat.

Quid ergo scribæ dicunt, quod Eliam oportet primum venire. Hæc traditio Phariseorum est, juxta Malachiam, quod Elias veniat ante adventum Christi, et restituat omnia in antiquum statum. Ac si dicat:

A Si jam venisti in gloria, cur præcursor tuus non appareret?

At ille respondens ait eis: Elias quidem venturus est, etc. Elias omnia restituens ante diem Domini magnum venturus promittitur, ut corda patrum in filios convertat, id est, ut Christo credant, et resistent Antichristo, et hoc quod morti debet restituat.

Dico vobis quod Elias jam venit. Hoc dicit de Joanne, qui in spiritu Elias erat.

Et non cognoverunt eum, etc. Hoc est, spreverunt et decollaverunt.

Sic et Filius hominis passurus est ab eis. Quia Herodes et Herodiades illudentes, et ad judicium Pilati remittentes, crucifigentibus consentirent, licet ipsi eum non interficerent.

B *Et cum venisset ad turbam, accessit ad eum homo, etc.* Hunc rumore vulgi Matthæus lunaticum, quem Marcus surdum mutumque scribit, non quod luna dæmonibus serviat, sed quod cursum ejus dæmon observans corripit homines, ut per creaturam, si possit, infamet Creatorem. Juxta tropologiam lunaticus, qui in cœpto non persistit, significat eos qui nunc in ignem libidinis, nunc in aquam cupiditatis feruntur. Accusantur apostoli non posse illum curare, non quia hoc ad illorum referatur imbecillitatem, sed ad curandorum infidelitatem.

O generatio incredula, etc. Dicit enim hoc non lædio superatus, sed ut pius medicus non homini, sed vitio iratus.

C *Et increpavit illum Jesus.* Ex præcedentibus peccatis huic lunaticum dæmon invasisse cognoscitur, dum ipse non dæmon a Domino corripitur.

Et exiit ab eo demonium. Nam secundum Marcum exiit clamans multum, et discernens eum; sive ut odium incuteret virtutis, sive ut suæ vindicaret expulsionis injuriam.

Amen quoque dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, etc. Non enim ut aliqui putant, grano sinapis fides comparatur parva, sed magna; sicut nec carnalis est translatio montis, sed ejus qui a Domino translatus fuerat ex lunatico.

Hoc autem genus non ejicitur, nisi per orationem et jejunium. In hoc non solum apostolos, sed et omnes ad vitam instituens, ut noverimus quæque majora tentamenta hoc remedio esse superanda.

D *Et cum venisset Capharnaum, accesserunt qui drachma accipiebant, etc.* Post Augustum Cæsarem Judæa tributaria facta est, unde et Joseph profectus in Bethlehem, nutritus in Nazareth, quod est oppidum Galilææ, urbis Capharnaum, ubi censores qui exigebant tributa non audent ipsum, pro signorum magnitudine, sed discipulum convenire; sive malitiose, sicut alibi, interrogant.

Et cum introisset domum, prævenit eum Jesus, dicens. Prævenit enim Dominus, ne scandalizentur discipuli ad postulationem tributi, eum enim vident nosse quæ gesta sunt se absente.

Quid tibi videtur, Simon, etc. Qui enim ex utraque substantia regis filius natus erat, solvere tributa non

debat; sed per assumptam humanitatem, ut crucem pro nobis sustinuit, sic et tributa dedit.

Vade ad mare, et mitte hamum, etc. Mystice piæcis, qui primus est captus, in profundo maris erat, id est, primus Adam, ut per secundum Adamum primus liberaretur. Stater, id est, confessio, duo habet drachmata; et merito, quia pro peccatore et justo reddebatur, divisum est pretium.

CAPUT XVIII.

Quis putas major sit in regno cælorum? Tributo pro Petro atque Domino reddito, arbitrati sunt eum apostolis omnibus esse prælatum, et ideo interrogant quis major sit in regno cælorum, id est Ecclesia.

Et advocans Jesus parvulum, etc. Vel simpliciter ætate parvulum, ut similitudinem innocentie demonstraret, vel seipsum, qui ministrare, non ministrari venerat, ut eis humilitatis exemplum tribueret, ostendit.

Nisi conversi fueritis, etc. Ut instar ætatis parvulæ simplicitatem sine arrogantia conservent.

Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, etc. Qui sicut parvulus, non læsus meminit, non cernens mulierem delectatur, et se in exemplum nei humiliaverit, hic intrabit in regnum cælorum.

Qui autem scandalizaverit, etc. Multo utilius est noxium pena temporali, quamvis atrocissima, vitam finire corpoream, quam lædendo fratrem mortem animæ mereri perpetuam.

Væ mundo a scandalia. Cum necesse sint in isto mundo scandala, væ qui suo vitio scandalis patet: et generali sententia Judas percussit, qui proditioni animam præparaverat.

Si autem manus tua, vel pes tuus, scandalizat te, etc. In manu necessarios, propter opus, amicos; in pede, propter ministerium discursus, inemendabiles in læsione animæ admonet excludendos.

Et si oculus tuus scandalizat te, etc. Scandalum, Græcum verbum est, quod nos offendiculum, vel impactionem pedis dicimus. Et si is cuius provisione opus habemus, in iter nos erroris deflectere quærit, penitus nobis est ejus omittenda societas.

Dico vobis, quia angeli eorum, etc. Angeli parvulorum, id est humilium, assidua contemplatione Dei profuerunt. Faciem quoque humano more ponit provisione et agnitione certissima.

Venit enim Filius hominis salvare quod perierat. Id est, restaurare quod contritum et abjectum erat, et ideo salvatum ab eo nolite perdere.

Quid vobis videtur, si fuerint alicui centum oves, etc. Eadem per parabolam, quæ antea verbis docens, ut per bonum pastorem oviculam humeris ob nimiam infirmitatem, reportatam, id est, genus humanum suo sanguine redemptum, et numero angelorum sociatum dissolveret.

Si autem peccaverit in te frater tuus, etc. Si peccaverit in nos frater noster, dimittendi habemus potestatem; sed corripiendus est frater seorsum, ne permaneat in peccato. Et siquidem audierit, lucrificamus animam ejus, et per alterius remedium nobis

quoque salus acquiritur. Quo igitur ordine scandala declinare possimus insinuat, si nos ipsos ne quem lædamus attendimus, si peccantem zelo justitiæ corripimus, si ex corde pœnitendi misericordiæ pietatisque viscera pandimus.

Si autem non te audierit, etc. Multis postremo dicendum est ut detestationis loco eum habeant, et qui non potuit pudore salvari, salvetur opprobriis. Quando autem dicitur: *Sit tibi sicut ethnicus et publicanus* (Math. xviii), ostenditur majoris esse detestationis, qui sub nomine fidelis agit opera infidelium, quam qui perfecte gentiles sunt.

Quæcunque alligaveritis, etc. Potestatem tribuit apostolis, ut sciant qui a talibus condemnantur, humanam sententiam divina roborari.

Quia si duo ex vobis consenserint, etc. Possumus et hoc spiritaliter intelligere, quod ubi spiritus et anima, corpusque, consenserint, de omni re quam petierint, impetrent a Patre; nullique dubium, quin bonarum rerum postulatio sit, ubi corpus ea vult habere quæ spiritus.

Tunc accedens Petrus ad eum dixit: Domine, quoties peccaverit in me frater meus, etc. Ut peccanti fratri dimitteret, interrogatus respondit, quadringentis nonaginta vicibus, ut toties peccanti fratri dimitteret in die, si pœnitentiam ex corde fecisset, quoties ille peccare non posset.

Ideo assimilatum est regnum cælorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis, etc. Juxta morem Syrorum, et maxime Palæstinorum parabolam posuit, ut quid per similitudinem teneatur. Qui rationem cum servis suis posuit, quis melius quam Redemptor noster intelligitur, de quo Psalmista: *Deus, inquit, judicium tuum regi da, etc.* (Psal. lxxi).

Et cum cœpisset rationem ponere. Servus hic qui decem talenta debuit, Judaicus est populus, qui Decalogo legis constrictus, multarum transgressionum debitis fuerat obnoxius, quem Dominus suus jussit venundari cum omnibus quæ habuit, quia propter delictorum magnitudinem, in exteram tradidit potestatem nationum, ut quod noluerunt voto persolvere, cogerentur tormento.

Procidens autem servus ille, etc. Cum ergo se legalis populus coangustatus senserat, ad preces conversus, quod prius sponte noluit, postea, vi coactus, se facturum promisit; et cui pœnitenti per Isaiam dicitur: *Delevi iniquitates tuas ut nubem, et quasi nebulam peccata tua* (Isai. xlii). Sed quid postea servus hic ingratus fecerit, audiamus.

Egressus autem servus ille, etc. Liberatus ergo de captivitate Judaicus populus, non solum Redemptori suo minime gratias egit, sed etiam peccatis pristinis nova superadjiciens, in contemptum Domini sui, conservum suum, hoc est, gentilem populum quasi sibi obnoxium, fatigare non distulit.

Videntes autem conservi ejus quæ fiebant, etc. Qui sunt conservi isti, nisi apostoli et prædicatores Evangelii, qui quotidie pro salute credentium contra dolum persecutorum Dominum implorant, ut in Acti-

bus apostolorum legitur : *Et nunc, Domine, respice A* ergo solummodo carnalis est causa, id est fornicatio, in *minas eorum*, etc.

Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, etc. Liberati ab angustiis, nullam postea compassionem erga proximos pauperes habebant, sed debitores suos atrociter repetebant.

Et iratus Dominus ejus tradidit eum tortoribus, etc. Id est, blasphemum populum in manus Romanorum; sive malignis spiritibus, qui incorrigibilem animam nequitiamque eorum æternis cruciatibus sine fine punirent.

Sic et Pater meus celestis faciet vobis, etc. Ex quibus videlicet dictis constat quia si hoc quod in nos delinquitur non ex corde dimittimus, et illud rursus a nobis exigitur quod nobis jam per penitentiam dimissum fuisse gaudebamus.

CAPUT XIX.

Et factum est cum consummasset Jesus sermones istos, etc. Hinc ergo incipit ea narrare, quæ in Judæa Dominus fecit, docuit, sive passus est; et primo quidem trans Jordanem ad Orientem, deinde etiam cis Jordanem, quando venit Jerichum, Bethphage et Jerosolymam. Nam omnis Judæorum provincia, quamvis generaliter, ad distinctionem aliarum gentium, Judæa dicta sit, specialius tamen meridiana ejus plaga appellatur Judæa, ad distinctionem Samariæ, Galilææ, Decapolis, et cæterarum in eadem provincia regionum.

Et secutus sunt turbæ multæ et curavit eos ibi. Galilæus in Judæa snibus curat, ut peccata gentium in eam veniam, quæ Judææ parabatur, admitteret.

Si licet homini dimittere uxorem suam quacunq̄ ex causa. Interrogant, ut quasi cornuto quodcumque responderit teneant syllogismo. Si diceret dimittendam esse, et aliam ducendam, sibimet prædicator pudicitæ, docere videretur; si non dimitti responderet, quasi sacrilegus adversus doctrinam Moysi, et per Moysen Dei teneretur. Sed Scripturam in testimonium ducens Dominus, ut decipulam transeat, et naturalem legem, primamque Dei sententiam secundo opponens, quæ non voluntate Dei, sed peccantium necessitate concessa est.

Quia qui fecit ab initio masculum et feminam fecit eos, etc. Singulari numero protulit, ut unius conjugis consortia necerentur. Præmium nuptiarum, ex duobus unam fieri carnem. Castitas juncta spiritui unus efficitur spiritus.

Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. Quod Deus unam efficiendo carnem conjunxit, non potest homo separare, nisi forte solus Deus. Homo separat, quando propter desiderium secundæ uxoris primam dimittit.

Quomodo Moyses ad duritiam cordis vestri permisit nobis dimittere uxores vestras, etc. Non Deus, sed Moyses permisit; videns desiderium secundarum, quia maluit indulgere discordiam, quam omnia et homicidia perseverare, ut, juxta Apostolum, consilium esset hominis, non imperium Dei.

Quia quicumque dimiserit uxorem suam, etc. Una

ergo solummodo carnalis est causa, id est fornicatio, et una spiritalis, id est timor Domini, ut uxor dimittatur, sicut multi religionis causa fecisse loquuntur.

Dicunt ei discipuli : Si ita est causa homini cum uxore, non expedit nubere. Id est, si tam grave est jugum uxorum, non expedit liberum voluntarie se subjicere servituti, cum gulosa, maledica, et vaga erit sustinenda.

Qui dixit eis : Non omnes capiunt verbum istud, etc. Id est, his datum est qui petiverunt virginitatem, et ut acciperent laboraverunt, non quibus necessitatem casus et fortuna imposuit.

Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt, etc. Duo ergo sunt genera eunuchorum carnalia, tertium spiritale, cui præmium promittitur, eo quod propter Christum cum possent esse viri, sunt eunuchi : cæteris quibus castimonie necessitas est, non voluntas, nihil omnino debetur.

Qui potest capere, capiat. Hortantis vox est, et milites suos ad præmium pudicitæ concitantis, ac si dicat : Qui potest pugnare, pugnet, superet ac triumphet.

Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus imponeret et oraret. Putabant enim quia Dominus corpore mundos tantum laudaret, non et voluntate, nescientes quia Dominus illos non beatificavit eunuchos, quos pueritiæ necessitas facit castos, sed continentie virtus.

Discipuli autem increpant eos. Necdum habentes plenissimam fidem, putabant eum in similitudinem hominum, offerentium importunitate lassari.

Jesus vero ait eis : Sinite parvulos venire ad me, etc. Significanter dixit, talium, non istorum, ut ostenderet non ætatem regnare, sed mores.

Et cum imposuisset eis manus, abiit inde. Imponit ergo Dominus parvulis manus, quando humilibus auxilii sui gratiam tribuens, secundum voluntatem suam eos dirigit, ut suis possint obsequi præceptis.

Et ecce unus accedens ait illi : Magister bone, etc. Audierat, credo, tantum eos qui parvulorum velint esse similes, dignos esse introitu regni cælestis, atque ideo cupiebat non parabolas, sed aperte quibus operum meritis vitam æternam consequi possit, exponi.

Quid me interrogas de bono ? unus est bonus Deus. Non bonitatis testimonium renuit, sed magistri absque Deo excludit errorem, in cujus comparatione nullus est bonus.

Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata, etc. Adolescentem istum tentatorem esse ex eo probare possumus, quod fraudulenter quæ sint illa mandata, quasi non ipse legerit, interrogat, aut Dominus possit Deo jubere contraria.

Omnia hæc custodi vi, etc. Mentitur adolescens, si quod in mandatis propositum est opere compliesse.

Diliges proximum tuum sicut teipsum. Nequaquam tristis abiisset, qui sua vendi et pauperibus audisset erogari debere.

Si vis perfectus esse, vade, etc. Facilius enim sacculus contemnitur, quam voluntas. Multi, divitias relinquentes, Dominum non sequuntur, quem sequi est imitari. In præceptis legalibus activa vita commendabatur, de cujus perfectione gloriantem ad evangelicæ contemplationis decorem Salvator transmisit dicens: *Vade, vende*, etc.

Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum cælorum. Non ait: Impossibile est, sed *difficile*, quia maximi laboris est, in pecuniis confidentes aulam regni cælestis intrare. Unde Salomon ait: *Qui amat divitias, fructus non capiet ex eis*.

Facilius est camelum per foramen acus transire, etc. Quod intelligens Psalmista ait: *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere* (Psal. LXI). Et de seipso ait: *Quoniam unicus et pauper sum ego* (Psal. XXIV). Altiori autem sensu facilius est Christum pati pro dilectoribus sæculi, quam dilectores sæculi ad Christum posse converti. Cameli enim nomine se voluit intelligi, quia sponte humiliatus, infirmitatis nostræ onera sustulit.

Auditis his discipuli, etc. Quo pertinet ista responsio, nisi quia intellexerunt omnes qui divitias amant, etiamsi adipisci nequeant, in divitum numero deputari.

Apud homines hoc impossibile est, etc. Id est, possibile est Deo ut per verbum a cupiditate temporalium, ad amorem convertantur æternorum. Possumus in divite isto Judaicum intelligere populum, falso in observatione legis gloriantem, et evangelicam perfectionem spernentem: cui merito camelus, id est, gentilis populus præfertur, qui facilius arduam viam mandatorum Dei elegit ingredi, sicut in Isaia legimus, quod cameli Madiam et Epham portas Jerusalem cum donis et muneribus ingrediantur.

Tunc Petrus respondens, etc. Ac si diceret: Fecimus quod jussisti, quid dabis nobis præmii?

Amen dico vobis quod quod secuti estis me, etc. Quia enim duodenario sæpe numero solet universitas designari, per XII sedes apostolorum, judicantium omnium numerositas, et per XII tribus Israel, universitas eorum qui judicandi sunt ostenditur.

Et omnis qui reliquerit domum, etc. Et est sensus: Qui carnalia pro Salvatore dimiserit spiritualia recipiet, quæ comparatione et merito sui ita erunt, quasi parvo numero centenarius comparetur.

Multi autem erunt primi, novissimi, et novissimi primi. Hoc in Juda et latrone, nec non et quotidie impletur, quia alii quod spiritu incipiunt carne consummant, alii sero incipiunt, sed bono fine consummant.

CAPUT XX.

Simile est regnum cælorum homini patrifamilias, etc. Patrifamilias conditor noster est, qui in vineam suam, id est, Ecclesiam, quot sanctos ab Abel justo usque ad ultimum sanctum, qui in fine mundi venturus est, protulit, quasi tot palmites misit.

Conventione autem facta cum operariis, etc. Denarius imaginem regis habet, et unusquisque qui ad Ecclesiam propinquat in Christo debet imaginem

recipere Deitatis, quam in paradiso livore serpentis perdidit. Hujus vineæ operarii primo patres, dein de legis doctores et prophetæ, ad extremum apostoli, sacrorum in ea morum excolebant, prout tempus dictaverat, venustatem.

Et egressus circa horam tertiam, etc. Ab initio enim usque ad finem mundi istius, ad erudiendam fidelium plebem, Dominus destinare prædicatores non desistit: cujus mane ab Adam ad Noe usque protendebat; hora vero tertia, a Noe usque ad Abraham, sexta vero, usque ad Moysen; nona a Moyse usque ad adventum Domini fuit, in quibus antiquus ille populus, dum recta fide Deum colere studuit, quasi in cultura vineæ laboravit. Undecima vero est ab adventu Domini usque ad finem mundi, in qua gentiles, qui antea otiosi stabant, per operatores apostolos, ad vineam Domini vocantur; qui dicebant: *Quia nemo nos conduxit*, id est, vitæ vias aperuit. Possumus etiam easdem horarum diversitates ad unumquemque hominem per ætatum momenta distinguere, quia ad vitam bonam alius in pueritia, alius in adolescentia, alius in juventute, alius in senectute, alius in decrepita ætate perducitur.

Cum autem sero factum esset, etc. Tempore enim præterito, futuri temporis per similitudinem exponit rationem, in quo Christus totius creaturæ procurator et rector omnibus mercedem restituet, ut recipiat unusquisque propria corporis, prout gessit. Et incipiet a novissimis usque ad primos, vel quia plerumque ante remunerantur serio venientes, quia prius ad regnum exeunt de corpore, vel quia æqualem vitæ æternæ retributionem sortiuntur.

Cum venissent ergo qui circa undecimam horam abierant, etc. Quasi ergo post murmurationem denarium acceperunt, qui post longa inferni tempora ad gaudia regni pervenerunt, quem nos quasi sine murmuratione post Mediatoris adventum suminus, quia mox, ut de corpore eximus, sine mora illa percipimus.

At ille respondens uni eorum, etc. Iste amicus qui increpatur protoplastum et eos qui in illo tempore crediderant potest significare, cui dicitur: *Nonne ex denario convenisti mecum*, id est, recepisti mercedem, quam tibi promiseram, hoc est, imaginem et similitudinem meam. Quid quæris amplius, et non tam ipse plus accipere quam aliud nihil accipere desideras?

Volo autem et huic novissimo dare, etc. Vere enim Judæi oculum pravum, id est, nequam habentes intentionem, questi sunt contra benignitatem Dei; et stulte, cum collatio regni non humani est meriti aut dignitatis, sed divinæ est præstatio bonitatis.

Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi. Id est, Judæi de capite vertentur in caudam, et gentes de cauda mutabuntur in caput.

Multi enim sunt vocati, etc. Quia ad fidem multi veniunt, et ad cæleste regnum pauci perducuntur.

Et ascendens Jesus Jerusolyman, assumpsit duo-

decim, etc. Crebro hoc ipsum discipulis dixerat, sed quia, multis in medio distantibus, poterat labi de memoria quod audierant, iterat nunc Jerosolymam ascensurus, ut ad tentationem eos præparet, ne cum veniret persecutio crucis, et ignominia, quasi minus præmuniti scandalizarentur.

Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi, etc. Unde opinionem regni sumpsit, cum ille ignominiam nuntiaret passionis, nisi ex verbo quod Dominus dixerat: *Et die tertia resurget*. Putabat enim eum post resurrectionem illico regnaturum, et postulat errore muliebri, et pietatis affectu, nesciens quid peteret. Quemadmodum Petrus, quando tria tabernacula putabat astruenda.

Respondens autem Jesus, dixit eis: Nescitis quid petatis. Mater postulat, et Dominus discipulis loquitur, intelligens preces ejus ex filiorum descendere voluntate. Bonum desiderium, sed inconsiderata petitio: quæ ideo non confunditur, quia de amore Domini nascebatur. Quare non voluntatem eorum, neque propositum, sed solam ignorantiam culpavit.

Potestis bibere calicem, etc. Nomine enim calicis sive baptismi, passionem designat martyrii, qua et ipsum et illos decebat consummari: quam Jacobus ab Herode, Joannes a Domitiano suscepit, a quo in ferventis olei fuit dolium missus, nec non et in insulam Pathmum relegatus. Inde videbimus martyrium animo non deuisse, licet non fuderit sanguinem persecutor.

Sedere autem ad dexteram meam, etc. Hoc est: Non est meum dare superbis. Hoc enim adhuc erant. Sed si vultis illud accipere, nolite esse quod estis: aliis paratum est, et vos alii estote, et vobis paratum est. Quid est, alii estote? prius humiliamini, qui jam vultis exaltari.

Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus. Intelliguntur vel ex responsione Domini, vel ex indignatione apostolorum, quod filii matrem ignorantes, mensuram suam inmodica cupiditate accensi, inimiserunt ad grandia postulanda.

Jesus autem vocavit eos ad se, et ait, etc. Matris magister nec duos cupiditatis, nec decem indignationis increpat et livoris; sed docet exemplo eum majorem esse, qui minor fuerit; et ut si dicta parvipenderent, erubescerent ad opera.

Et egredientibus illis a Jericho, etc. Hoc Marcus de uno factum cæco commemorat. Quæ ita solvitur quæstio, ut illa soluta est de duobus, qui legionem dæmonum in regione Gerasenorum patiebantur. Jericho, quæ interpretatur luna, defectum nostræ mutabilitatis et mortalitatis significat, de qua Christo ad cælestem Jerusalem redeunte, multa turba credentium subsecuta est. Duos vero cæcos plerique Pharisæos et Sadducæos, alii utrumque populum Veteris et Novi Testamenti interpretantur, qui necdum poterant dicere: *In lumine tuo videbimus lumen*. Secus viam dicit, quia videbantur habere notitiam, sed viam, quæ Christus est, ignorabant. Alter quidem scriptam legem, alter naturalem sequens,

sed uterque sine Christo cæcus erat, qui, ad cælos Domino ascendente, quia per se videre non poterant, audientes præconia Salvatoris, et confessi sunt filium David, et suæ salutis et illuminationis spem habere studuerunt, et quis esset verus religionis cultus, investigando perquirebant.

Turba autem increpabat eos, etc. Multi primo Judæi, ut in Actibus apostolorum legimus, deinde etiam gentiles, acriori ac fortiori persecutione frequenter instabant, ne illuminandus Christum mundus invocaret. Nec tamen eos qui ad vitam erant prædestinati æternam, vesanus impugnantium furor disposita valebat salute privare. Moraliter turbam increpantem tumultum cogitationum curarumque carnalium, nostro spiritali studio atque orationi resistentem, interpretari valemus, quem firma animi constantia oportet superare.

Et stetit Jesus, et vocavit eos, etc. Stare etenim Dei est, incommutabili cogitatione, mutabilia cuncta disponere: quod etsi propter nos temporalia pertulit, inde tamen lucem nobis tribuit, unde habere mutabilitatis transitum nescit.

Miseratus autem eorum, etc. Tactus misericordiæ, quod natura sive debilitas tulerat, donat. Postea sequuntur Jesum non tam pedibus quam virtutibus, quem videt et sequitur qui bonum quod intelligit operatur.

CAPUT XXI.

Et cum appropinquassent Jerosolymis, etc. Bethphage enim erat viculus sacerdotum, in monte Oliveti, et interpretatur *domus buccæ*, sive *domus maxillarum*. Bethania, quam hinc Lucas adjungit, villula sive civitas in ejusdem montis latere est constituta, et dicitur domus obedientiæ, quas Jerosolymam venturus præsentia sua sublimavit, quia multos ante passionem suam docendo, donis piæ confessionis et obedientiæ spiritalis implevit. Quæ pulchre civitates in monte Oliveti positæ referuntur, hoc est in ipso Domino, qui nos spiritalium charismatum refovet unctione.

Tunc Jesus misit duos discipulos, etc. Id est, doctores, qui indocta totius orbis littora quasi contrapositi castelli moenia evangelizando penetrarent. Hos quidam duos apostolos Petrum et Philippum interpretatus est, qui primum Judaicos fines transgredientes, gentiles ad Christum deduxerunt. Philippus Samariam, quasi asinam, Petrus Cornelium, quasi pullum asinæ, præsentavit.

Et statim invenietis asinam alligatam, etc. Asina Synagoga, quæ jugum legis traxerat, pullus asinæ lascivum ac liberum nationum populum demonstrat. Utrumque ingredientibus mundum prædicatores perfidiæ vinculis et funiculis peccatorum invenerunt alligatum, ut Apostolus: *Omnes enim*, inquit, *peccaverunt*, etc. (Rom. iii). Solus ergo Matthæus, qui Hebraico sermone Evangelium scripsit, asinam Domino adductam commemorat; reliqui tres pullum, ut ostenderet Synagogæ etiam, si pœniteret, salutem non esse dubitandam. Porro duo discipuli geminum prædica-

torum ordinem in circumcisionem et præputium, A Judæis comprehensus et ligatus, suæ jam victimati-
sive geminæ dilectionis sacramentum ostendunt.

Et si quis vobis aliquid dixerit, etc. Præcipitur doctoribus ne, obsistente adversitate, prædicare desistant, eo quod etiam talium licet peccatores sint, alicui ordinantur ad vitam.

Hoc autem totum factum est, etc. Hoc testimonium in Zacharia scriptum est. Sed sciendum est quod secundum litteram in parvo itineris spatio super utrumque animal Dominus sedere non quiverit. Ergo cum historia vel impossibilitatem habeat, vel turpitudinem, altiora petamus. Filia Sion civitas est Jerusalem, et significat Ecclesiam fidelium, quæ est filia supernæ Jerusalem, quæ est mater omnium nostrum, qua, ex præputio et circumcisione per prædicatores adducta, Jesus supersedebat, quia in eorum præcordiis habitat, dicens eis : *Discite a me, quia mitis sum, etc.* (Matth. xi).

Et imposuerunt super eos vestimenta sua, etc. Vestis apostolica, vel doctrina virtutum, vel disertio Scripturarum, vel ecclesiasticorum dogmatum varietas intelligi potest, quibus nisi anima instructa fuerit et ornata, scissorem habere Deum non meretur.

Plurima autem turba straverunt, etc. Portante Dominum asino, multi vestimenta sua in via sternunt, quia sancti martyres propriæ se carnis amictu exuentes, simplicioribus Dei famulis viam suo sanguine perant, ut videlicet inoffenso gressu mentis, ad supernæ mœnia civitatis, quo Jesus ducit, incedant. Moraliter Jesus asinam sedens Jerosolymam tendit, quando quilibet fidelis animam regens, videlicet jumentum suum, ad pacis intimæ visionem ducit. Vestimenta vero in via sternunt, qui corpora sua edomant, ut ei iter ad mentem parent, vel exempla bona sequentibus præbeant.

Alii autem cædebant ramos, etc. Ramos de arboribus cædunt qui in doctrina veritatis sententias Patrum excerpunt, et has in via Dei ad auditoris animam venientis humiliter prædicatione submitunt.

Turbæ autem quæ præcedebant, etc. Præcessit fidei populum Judæorum, eademque subsequitur gentium multitudo. Una omnes voce *Osanna* Hebraicum, quod Latine sonat *Salva*, clamabant, quia quod salus mundi sit Christus agnoscebant. Addebant in *excelsis*, quia adventus ejus non tantum hominum salus, sed totius sit mundi, terrena jungens coelestibus, ut omne genu ei flectatur coelestium, terrestrium et infernorum.

Et intravit Jesus in templum Dei. Ingressus civitatem primo templum adiit, nos quoque informans ut in omni loco religionis divinæ studium orationis omnibus terrenis negotiis præponamus. Decima ergo die mensis præcepit Moyses agnum sumere, et usque ad decimum quartum diem servare, præfigurans istum Domini adventum, post habitum in Bethania convivium. Decima die mensis in civitatem ante J'ascha quinque diebus, in qua sustinebat donec decimo quarto die mensis Mosaicum agnum accipiens, eum discipulis in locum orationis egressus ubi a

Judæis comprehensus et ligatus, suæ jam victimati-
onis sacramenta inchoaret.

Et ejiciebat omnes vendentes, etc. Excogitaverunt hanc prædam de populo sacerdotes, ut hostiæ diversæ de longinquo venientibus venderentur, ut ipsi rursus empta susciperent, et ne hanc stropham eorum inopia venientium dissiparet, posuerunt nummularios, qui sub hac cautione pecuniam darent. Sed quia in lege usuras accipere erat prohibitum, et prodesse non poterat pecunia fenerata, quæ nihil commodi haberent, excogitaverunt et aliam technam, ut pro nummulariis colobystas facerent, qui colibyda, quæ nos tragemata, vel vilia munuscula appellamus : verbi gratia, uvarum passa et poma diversi generis, pro feneratione pecuniæ acciperent, ut quod B in nummo non licebat, in his rebus exigerent quæ nummis coemuntur. Isto modo latrones templum Dei in latronum speluncam converterant, qui lucra de religione sectabantur. Mystice ingreditur Jesus templum Patris, id est, Ecclesiam, ut episcopos et omnem turbam de ea avaritiæ studentes expellat. Observa propter avaritiam sacerdotum altaria Dei nummulariorum mensas appellari, qui vendunt gratiam Spiritus sancti, et omnia faciunt ut subjectos devorent populos; de quibus dicitur : *Qui devorant plebem meam, etc.* (Psal. LII.). Moraliter quoque in mente nostra, quæ debet templum Dei esse, si quando in læsione proximi cogitationes profert, quasi in spelunca latrones resident, qui simpliciter gradientes interficiunt.

Accesserunt ad eum cæci et claudi, etc. Sanavit cæcos, ut et ipsis calumniatoribus suis istorum illuminatio corporalis fieret spiritualis lucerna cordis. Curavit claudos, ut fide claudicantes ad Christum currendo meliores acciperent pedes.

Videntes autem principes sacerdotum, etc. Quanta dementia sacerdotum! Maximum, ut mihi videtur, inter omnia signa quæ Dominus exhibuit aspiciabant, ut homo et in illo contemptibilis, scribis et Pharisæis contra se sævientibus, et videntibus sua lucra destrui, ad unius flagelli verbera potuerit tantam ejicere multitudinem, et alia facere, quæ infinitus non fecisset exercitus. Igneum etenim quiddam atque sidereum radiabat ex oculis ejus, et divinitatis majestas lucebat in facie; cumque inanum non audeant injicere, tamen opera calumniantur, et testimonium populi et puerorum, qui clamabant : *Osanna filio David*, vertunt in calumniam, quia videlicet hoc non dicatur nisi soli Filio Dei.

Jesus autem dicit eis : Utique. Nunquam, etc. Quam moderate temperat responsionem! Non dixit, quod scribæ audire cupiebant : Bene faciunt pueri, quod mihi testimonium perhibent. Nec rursus : Errant pueri, debetis ætati ignoscere; sed profert exemplum de Psalmo VIII, ut, tacente Domino, testimonium Scripturarum puerorum dicta firmaret.

Et relictis illis, abiit, etc. In illo egressu vocationem gentium præfigurabat, et quod in Israel permanere non potuit. Et hoc quoque intelligendum

est, quod tantæ paupertatis, et ita nulli sit adulatus, A ut in urbe maxima nullum hospitem nullamque ir- venerit mansionem; sed in agro parvulo apud Lazaram, sororesque ejus habitaret.

Mane autem revertens in civitatem esuriit, etc. Discussis noctis tenebris et vicina meridie, qua Dominus passione sua illustraturus erat orbem, cum in civitatem reverteretur, esuriit, vel veritatem humanæ carnis ostendens, vel salutem credentium, et credulitatem Israelis æstuebat. Vidit arborem cum foliis tantum, hoc est, Synagogam cum superstitionibus Pharisæorum et verborum ornamento sine ullo fructu veritatis immobilem; et arefacta est ficulnea, quia, esuriente Domino, cibos quos ille cupiebat non habebat. Siccaverunt folia, et, fractis ramis, radix vivet: de qua in novissimo tempore, si credere voluerint, virgulta fidei pullulent, impleturque Scriptura dicens: Est arbori spes.

Et videntes discipuli mirati sunt, dicentes, etc. In proximo passurus debuit discipulorum animos anticipatione miraculi signare. Potuit ergo Salvator eadem virtute etiam inimicos siccare suos, nisi eorum per patientiam exspectaret salutem.

Respondens autem Jesus ait eis, etc. Mytice propter superbiam suam diabolus exprimitur, qui, prædicantibus verbum doctoribus, et ab eorum cordibus repellitur qui ad vitam sunt præordinati, et in turbulentis amarisque infidelium mentibus vesaniam suæ tyrannidis exercere permittitur; tantoque acrius in eos desævit, quanto amplius se dolet a læsione piorum fuisse depulsum.

Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis. Hic quæritur cur Paulus, qui tertio Dominum ut a se angelus Satanæ discederet rogavit, hoc non potuerit impetrare. Sed hujus motio quæstionis antiqua jam Patrum explanatione reserata est, qui veraciter intellexerunt, illos solum in nomine Salvatoris petere, qui ea quæ ad salutem perpetuam pertinent petunt. Sæpe si ea quæ ad veram salutem respiciunt petimus, ipsi male vivendo auditum nobis justi judicis avertimus. Et si pro peccantibus salubriter ut respiciant oramus, atque ex nostro merito digni sumus auditu, ipsorum tamen perversitas, ne impetremus, obsistit. Sed hic sperandum est quod quævis eorum salvationem impetrare nequeamus, D acquaquam tamen fructu precis nostræ privemur, quia amoris quem illis impendimus, mercede donabimur. Fit etiam aliquando, quod pie petita, si hic statim non obtinemus, in futuro cum dilatione aucta possideamus.

Et cum venisset in templum, etc. De potestate calumniantur quam Dei dubitant; et subintelligi volunt diaboli esse quod faciat, addentes quoque: *Quis tibi dedit hanc potestatem?* Manifestissime Dei Filium negant, quem putant signa alienis viribus exhibere.

Respondens autem Jesus dixit eis: Interrogabo vos, etc. Propterea interrogat, ut suo vel silentio, vel sententia condemnentur.

At illi cogitabant, etc. Si enim de cælo esse baptismum Joannis respondissent, consequens erat responsio: Quare ergo non estis baptizati ab eo? Si vero dicere voluissent humana deceptione compositum, seditionem populi formidabant, qui ab eo gregatim receperat baptismum, et eum habuit sicut Prophetam.

Et respondentes Jesu dixerunt, etc. Non nescire se dicit quod consequens erat, quia veritas mentiri non potest, sed eis nolle ostendere qui mendacio tegebant quod scirent. Impleturque illud propheticum: *Paravi lucernam Christo meo, id est, Joannem, et inimicos ejus induam confusione (Psal. xliii).*

Quid autem vobis videtur, etc. Homo iste Deus Pater est, qui omnes homines quos creavit paterno diligit affectu. Hujus filius major gentilis est populus, ex tempore Noe procreatus, qui secundum Lucam in eadem parabola rigidus et luxuriosus describitur. Unde præcipiente Patre per naturalis legis notitiam: *Vade operare in vinea;* hoc est: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris (*Tob. iv*), superbe respondit *Nolo*. Postea vero in adventu Salvatoris operatus est in vinea Dei, quia, acta pœnitentiæ, sermonis contumaciam labore correxerat. Secundus autem populus Judæorum est, qui respondit Moysi: *Omnia quæcumque dixeris, faciemus.* Et non ivit in vineam.

Venit enim Joannes in via justitiæ, etc. Viam ergo justitiæ Joannes prædicans venit, quia Christum, qui consummatio legis et prophetarum est, adesse digito demonstravit. Porro regnum Dei potest Evangelium Dei intelligi, in quo gentes Judæos præcedunt, quia citius crediderunt.

Aliam parabolam audite. Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, etc. Deus Pater plantavit vineam, quia in terra repromissionis ejectis gentibus populum suum collocavit. *Sepem circumdedit, vel murum urbis, vel auxilia angelorum. Et fodit in ea torcular, aut altaria, aut illa quorum tres Psalmi titulo prænotantur. Et edificavit turrin, id est, templum.* De quo Micheas: *Et turris nebulosa (Mich. iv).* *Et locavit eam agricolis, quos alibi operarios conductos appellat; et abiisse dicitur non loci mutatione, sed ut vinitoribus liberum reliquisset operandi ostendatur arbitrium.*

Cum autem tempus fructuum appropinquasset, etc. Servi qui primi missi sunt, Moyses et Aaron intelligi possunt, quos flagello cæcos vacuos dimiserunt. *Vexatus est Moyses propter eos, etc.* Et ipsum David servum summi patrisfamilias affectum contumeliis sive in capite vulneratum, quod Evangelium Marci sonat, abjecerunt dicentes: *Quæ nobis pars in David, aut quæ hæreditas in filio Isai (III Reg. xii)?* Regnum simul ejus ignobili, et religionem impietate mutaverunt.

Iterum misit alios servos, etc. Servos istos chororum prophetarum intellige. Sed quem horum non sunt persecuti? et occiderunt eos qui pronuntiabant de adventu Domini Salvatoris. Quod vero dicit: *Alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt,*

legamus Epistolam Pauli ad Hebræos, et ex ea plenissime discimus qui servorum Dei quanta perpassi sunt.

Novissime autem misit ad eos filium suum, etc. Quod ait: Quia verebuntur Filium meum, non de ignorantia venit, sed semper ambigere dicitur Deus ut libera voluntas homini reservetur, et post tot seclera adhuc eis locum misericordiæ reservavit.

Agricolæ autem videntes filium, etc. Manifestissime probat Dominus, non per ignorantiam, sed per invidiam principes Judæorum crucifixisse Filium Dei. Intellexerunt hunc esse, de quo dictum est: *Postula a me, et dabo tibi gentes, etc.* (Psal. 11), quando aiebant: *Ecce mundus totus post eum abiit* (Joan. 12). Cujus sibi hæreditatem vindicabant, quia fidem quæ per eum est, eo occiso, exstinguere, et suam magis, quæ ex lege est, justitiam præferre, ac gentibus imbuendis conabantur inserere. Quod vero extra vineam est occisus, significat vel quod extra portam sit passus, vel quod prius ab incredulorum cordibus repulsus, ac deinde sit cruci addictus.

Cum venerit Dominus vineæ, etc. Interrogant, non quod ignoret quid responsuri sint, sed ut propria responsione damnentur.

Dicit illis Jesus: Nunquam legis in Scripturis: Lapidem quem, etc. Quomodo, inquit, implebitur hæc Prophetia, nisi quia Christus, a vobis reprobatus et occisus, crediturus est gentibus prædicandus, ut quasi lapis angularis ex utroque populo unam sibi fidelium civitatem ædificet.

Ideo dico vobis quia auferetur a vobis regnum Dei, etc. Regnum Dei sacras dixit Scripturas, ablatas a Judæis, et nobis traditas, ut fructus earum faciamus.

Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur, etc. Qui per mala opera Christum offendit, confringetur quidem, sed tamen per patientiam Dei reservatur ad salutem; qui vero Christum penitus negaverit, irruens super illum lapis conteret eum, ut ne testa quidem remaneat, in qua hauriatur aquæ pusillum. Alio sensu: Peccantes hic quatit, in judicio autem superveniet cum pœna perditionis.

CAPUT XXII.

Et respondens Jesus dixit iterum in parabolis, etc. Regnum cœlorum Ecclesiam justorum appellat, quam regi similem esse dicit, illi utique de quo dicitur: *Deus judicium tuum Regi da, etc.* (Psal. LXXI). *Qui fecit nuptias filio suo, quia ei per Incarnationis mysterium sanctam Ecclesiam sociavit.*

Et misit servos suos, etc. Misit prophetas de dominica incarnatione prædicatores, quos postea sub occisorum nomine taurorum commemorat, eo quod secundum legem ultionem de inimicis exercebant. Misit iterum apostolos sub nomine altiorum notatos, ob gratiam internæ pinguedinis, seu desideria sublimis contemplationis. Hanc epulationem prophetæ futuram, apostoli jam factam nuntiabant.

Illi autem neglexerunt, etc. In villam ire, est labori terreno immoderate incumbere; in negotiatio-

nem vero ire, est actionum sæcularium lucris inhiare, per quæ quis secundum mysterium Incarnationis dominicæ, vivere dissimulat.

Reliqui vero tenuerunt servos ejus, etc. Missis itaque exercitibus angelorum sive ducibus Romanorum, perdidit superbos martyrum persecutores, et civitatem illorum succendit, quia illorum non solum animæ sed caro quoque in qua habitaverant, gehennæ flamma cruciabitur. Quod sequitur, de reprobatione Judæorum et vocatione gentium apertissime sonat.

Et egressi servi ejus in vias, etc. Viæ intelliguntur dogmata et errores gentilium. Sed ex omnibus his ad nuptias venerunt, id est, Christo crediderunt, et de ipsa qualitate convivantium aperte ostenditur quod per has regis nuptias præsens Ecclesia designatur, in qua cum bonis mali conveniunt.

Intravit autem rex ut videret, etc. Ingressus regis adventum Domini in judicii die ostendit, quando fidem et merita singulorum discernere venit. Porro unus qui veste nuptiali non inventus asseritur, omnes qui in malitia sunt sociati designat. Vestis autem nuptialis præcepta sunt Domini et opera quæ ex lege et Evangelio complentur, novique hominis efficiunt indumentum. Amicum vocat, quia ad nuptias invitatus est; arguit impudentiæ, quod veste sordida munditias polluerit nuptiales. At ille obmutuit, quia omne tunc cessat excusationis argumentum, quando ille foris increpat, qui testis conscientiæ animum intus acensat.

Tunc rex dixit ministris, etc. Ligantur tunc pedes et manus per districtiōnem sententiæ, qui modo a pravis operibus ligari noluerunt. Interiores quoque tenebras dicimus, cæcitatem cordis; exteriores vero æternam noctem damnationis, in quam tunc invitus projicitur, qui nunc sponte cecidit in cæcitate cordis. Illic dentes stridere et oculi flere perhibentur, quatenus singula quæque membra supplicio subjaceant, quæ hic singulis quibusque vitiis subjecta serviant.

Tunc abeuntes Pharisei, etc. Cæsar Augustus Herodem filium Antipatri alienigenam et proselytum regem Judæis constituerat, ut tributis præset, et Romano pareret imperio. Mittunt igitur Pharisei discipulos suos, quasi minus notos atque suspectos cum Herodis militibus seu illudentes quod tributa Romanis solvebant, et non divino cultui dediti tantum erant; aut ut abscondite facileque deciperent eum, vel ut deprehensi minus erubescerent apud eum. Nam consilio malo deprehenso, tanto minus nascitur confusio, quanto fuerit persona deterior.

Magister, scimus quia verax es, etc. Magistrum et veracem vocant, ut, quasi homo honoratus et laudatus, mysterium eis sui cordis simpliciter aperiret et fraudulenter provocant, ut, magis Dominum quam Cæsarem timens, dicat tributa solvi non debere, ut statim Herodiani audientes teneant quasi principem contra Romanos seditionis.

Cognita autem Jesus nequitia eorum, etc. Non se-

cundam sermones eorum pacificus blande respondit, sed secundum conscientiam eorum crudelem aspera dixit, quia Deus plerumque ad animam loquitur, non ad corpus; voluntatibus respondet, non verbis.

Ostendite mihi numisma census, etc. Sapientia sapienter agit, ut suis potissimum tentatores sermonibus confitentur; et ad hoc interrogat, ut ad sermonem eorum competenter respondeat.

Dicunt ei, Cæsaris, etc. Hic, Cæsarem Tiberium significari, privignum ei qui in loco præcesserat vitrici, sub quo et Dominus passus est, intelligere debemus.

Reddite, inquit, Cæsari quæ ejus sunt. Nummum, tributum et pecuniam; et quæ sunt Dei Deo, decimas et primitias. Aliter, quemadmodum a vobis Cæsar exigit impressionem imaginis suæ, sic et Deus ut quemadmodum illi redditur nummus, sic Deo anima, lumine vultus ei illustrata atque signata.

In illa die accesserunt ad eum Sadducæi, etc. Qui animas simul cum corporibus credunt interire, recte istiusmodi fingunt fabulam, quæ deliramenti arguat eos qui resurrectionem asserant corporum. Potest autem fieri ut hoc aliquando in gente eorum acciderit.

In resurrectione ergo cujus erit de septem, etc. Turpitudinem opponunt fabulæ, ut resurrectionis denegent veritatem. Verum mystice septem hi fratres sine filiis defuncti reprobis quibusque congruunt, qui per totam hujus sæculi vitam, quæ septem diebus volvitur, a bonis operibus steriles existunt: quibus viriim misera morte præreptis, ad ultimum et ipsa mundana conversatio, quam illi absque fructu vitalis operis exegerant, quasi uxor infecunda transibit.

Respondens autem Jesus, ait illis: Erratis, etc. Quia Latina consuetudo Græco idiomati non respondet, simpliciter dictum intelligamus, quod nubere de viris, et nubi de uxoris scriptum sit. Sunt enim sicut angeli in cælis absque ullo mortis metu et

alabe corruptionis, atque sine ullo terreni reatus actu perpetua Dei visione fruuntur.

De resurrectione autem mortuorum non legistis, etc. De quinque libris Moysi profert testimonium ad probandam aternitatem animarum, propter Sadducæos, qui illos tantummodo recipiunt, quia stultum erat proferre testimonia prophetarum, quorum illi auctoritatem non sequebantur.

Non est Deus mortuorum, etc. Postquam probaverat Deum non posse fieri animarum, nisi perseverarent, consequenter corporum introducit resurrectionem, cum quibus simul bona malave gesserant.

Pharisæi autem audientes quod silentium imposuisset, etc. In unum convenerunt dicentes apud se: Loquatur pro omnibus unus, ut si vicerit, omnes videamur victores; si autem victus fuerit, vel solus videatur confusus, et quid mandatum magnum sit interrogat, ut quidquid ille responderit, occasionem habeat calumniandi, aliud asserens magnum esse de pluribus.

Ait illi Jesus: Diliges Dominum Deum tuum, etc. Primum ergo et maximum omnium mandatum est, cognitio atque confessio divinæ unitatis, cum executione bonæ operationis. Bona autem operatio in dilectione Dei et proximi perficitur.

Congregatis autem Pharisæis, interrogavit Jesus, etc. Non reprehenduntur quod filium David dicunt, sed quod Dei filium esse non credunt. Dominus siquidem David est, Deus ante tempora manendo, et filius David in tempore homo nascendo.

Et nemo poterat respondere ei verbum, neque ausus fuit, etc. Verbum quod pateret insidiis non inveniendes, confutati ultra non interrogant, sed apertissime comprehensum Romanæ tradunt potestati. Ex quo intelligimus venena invidiæ posse quidem superari, sed difficile conquiescere. Ad istum ergo qui doljs iniquorum superari non potuit, simplici corde et pia devotione, quasi ad salutis auctorem accedimus, ut illuminemur, et vultus nostri non erubescant, quia invenitur a non tentantibus, et fidem in illum habentibus apparet.

LIBER QUARTUS.

Confusus, ut dignum erat, ac repudiatis tentatoribus ad suos Jesus sermonem convertit, ut illorum confusio istis fieret disciplina. Infructuosus namque est sermo, si in quo ut alter confunditur, sic non alter erudiatur.

CAPUT XXIII.

Tunc Jesus locutus est ad turbas, usque Dicunt enim et non faciunt, etc. Per cathedram legis ostendit, et propter sacerdotum nominisque dignitatem exhortatur populos ut subjiciantur eis, non opera, sed doctrinam considerantes. Florum in Ecclesia nunc exempla imitantur, qui subjectos docent, quod ipsi implere dissimulant, vel peccantibus pondus

penitentiae aggravantes, ut aut necesse est penitentiam rejiciat, aut suscipiens, dum ferre non valet, scandalizatus amplius peccet, quasi non melius sit propter misericordiam dare rationem, quam propter crudelitatem. De talibus recte subiunxit, quod sarcinas ipsas uno suo digito non tangerent, hoc est, ne in minimis quidem ea perficerent, quæ contra morem patrum sine fide et gratia Jesu Christi et servare et servanda tradere præsumebant.

Dilatant enim phylacteria sua, etc. Frontioli Decalogi phylacteria vocabant, quæ in fronte quasi ob custodiam et munimentum sui portabant, non intelligentes quod hæc in corde assidua meditatione

portanda sint, non in corpore Domini mandata. Erat A etiam sumbria parva et brevis, in quatuor pallii summitatibus propter differentiam vestium eorum posita, sic ut in carne circumcisio ex præcepto legis. Quam mulier in pallio Domini, quæ sanguine fluebat tetigit, sed non est compuncta superstitiosis sentibus Pharisæorum.

Vos autem nolite vocari rabbi, etc. Illic multi de vocatione Patrum et magistrorum movent quæstiones, sed facile solvuntur, quod quomodo unus per naturam Deus, et unus filius, non præjudicat cæteris, ne per adoptionem dii vocentur et alii; ita et unus pater et magister non præjudicat aliis, ut abusive appellentur patres et magistri.

Qui major est vestrum, erit minister vester. Ac si dicat: Quicumque vult fratrem prævenire regnando, prius illum necesse est præveniat obsequendo. Unde Apostolus ait: *Honore invicem prævenientes* (Rom. xii), vincat eum officiis, ut possit vincere sanctitate.

Qui autem exaltaverit se, humiliabitur, etc. Omnis qui se incaute de meritis extollit, saltem in futuro si perseverat, humiliabitur a Domino; et qui provide se de benefactis humiliat, exaltabitur ab eo.

Væ vobis scribæ, usque Nec introeuntes sinitis introire. Ac si dicat: Væ vobis qui scitis adventum meum corporeum a prophetis prædicatum, et nec ipsi creditis, nec alios doctrinæ simulatione sinitis advertere. Moraliter vero hac sententia arguit omnem magistrum, qui malis operibus ante discipulos suos introitum regni cælestis claudit.

Væ vobis, scribæ et Pharisæi, etc. Diversa eos lucra tam de discipulis quos de advenis miscebat populo Dei quam per imaginem sanctitatis captantes ostendit. Et erat semel filius gehennæ, videns magistrorum vitia, et intelligens destruere eos operibus, quod verbis docebant, et ad vomitum revertens gentilitatis suæ, et quasi prævaricator majoris poenæ dignus exsisterat.

Væ vobis duces cæci, etc. Avaritiæ et impietatis arguit strophæ inventores et præceptores, quod in templo aut in altari jurantem nemo perjurii reum tenebat; eum autem qui in auro, quo ipsi delectabantur, aut in dono, quo pascebantur jurabat, quasi perjurii reum, id statim in quo juraverat exsolvere cogebant. Et ideo hæc sanctora dicebantur, ut promptiores homines ad dona offerenda efficerent, quam ad preces in templo fundendas. Spiritualiter autem templum et altare ipsum Christum, aurum et donum laudes et sacrificia precum significant, quæ in eo per eum offerimus; non enim ipse per hæc, sed ista per illum sanctificantur.

Væ vobis, scribæ et Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham, etc. Arguit eos avaritiæ, quod propter alimonia sacerdotum et Levitarum, quorum pars erat Dominus, studiose etiam vilium olerum decimas exigant; et iudicium in disceptatione negotiorum misericordianque in pauperes, pupillos et viduas, et fidem in Deum, quæ magna sunt, præmittant.

Duces cæci excolantes culicem, et reliqua. Sicut tunc, sic et nunc, contra præceptum Dei, quæ digna sunt, sicut est iudicium, et quæ superius posuit, devoramus atque negligimus, et opinionem religionis in parvis, quæ lucrum habent, diligentiam demonstramus. Possunt autem hæc per allegoriam ad Judæos referri, qui dimiserunt Barabbam, qui non solverat Sabbatum, quod magna diligentia observabant: occiderunt autem Dominum, spiritualiter Sabbatum insinuante, per iudicium et misericordiam et fidem, quæ illi maxime contemnebant. Nam et culicis nomine non absurde seditiosus et homicida figuratur, quia hoc animal et strepando inquietat, et sanguine delectatur, et cameli nomine, propter humilitatem se ad subvehenda onera magnitudinæ, B congruenter intelligitur Dominus.

Qui mundatis quod deforis est calicis, et reliqua. Simulationis arguuntur et mendacii, quod foris in habitu ostenderent sanctitatem, intrinsecus autem essent vitiorum sordibus pleni.

Munda prius quod intus est calicis, et reliqua. Hoc est: Munda prius cor et conscientiam a concupiscentia et pravis desideriis, a fraude et dolo, et sic foris per opera ostendes veraciter sanctitatem. Hoc contra illos valet qui corporalia peccata, fornicationem, furtum, et cætera talia, quasi gravissima detestantur; spiritualia vero quæ non minus damnat Apostolus, hoc est, amaritudinem, iram, indignationem, clamorem, superbiam, et cætera, ut levia contemnunt.

C *Væ vobis, scribæ et Pharisæi hypocritæ, etc.* Sicut sepulcra foris calce, marmore et auro ornata sunt, intus autem ossibus plena mortuorum, sic perversi magistri quia alia docent, et alia faciunt, munditiam vestium et verborum humilitatem demonstrant, intus autem pleni sunt omni spurcicia et iniquitate.

Qui ædificatis sepulcra Prophetarum, etc. Simulabant quidem se, ob favorem vulgi captandum, patrum suorum horrere perfidiam, memorias prophetarum, qui ab eis occisi sunt, magnifice ornando, sed ipso opere testificantur quantum paternæ nequitiae consentiant, Dominum qui ab eisdem prophetis est prænuntiatus injuriis agendo occidentes.

D *Et vos implete mensuram patrum vestrorum.* Hoc est: Quod illis defuit, vos implete: illi interfece- runt servos, vos Dominum crucifigite. Non hoc jubendo dixit, sed quod facturi essent ostendendo.

Serpentes et progentes viperarum. Id est: Sicut de viperis viperæ nascuntur, sic vos de homicidis homicidæ nati estis.

Quomodo fugietis a iudicio gehennæ. Nunquid sepulcra sanctorum ædificantes, an potius a malitia corda vestra mundantes.

Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, usque De civitate in civitatem. Id est: Ipse Filius Dei misit apostolos, qui prophetas ante mittebat. Simulque observa, juxta Apostolum scribentem ad Corinthios, varia dona esse discipulorum Christi: alios prophetas, qui ventura prædicant; alios sapientes, qui

noverunt quando debeant proferre sermonem; alios A scribas in lege doctissimos, ex quibus Stephanus, Petrus, Paulus occisi sunt, et persecutione multi a Judæa expulsi ad gentium populum transmigrarunt.

Ut veniat super vos omnis sanguis justus, et reliqua. Quomodo a Judæis exquiritur sanguis, quem non ipsi fuderunt, nisi quia moris est Scripturarum, duas sæpe generationes hominum, bonorum scilicet, malorumque computare?

A sanguine Abel justii, et reliqua. Cur Abel, qui primus fuit, et Zachariam, qui nequaquam ultimus, ponere voluit, nisi forte, quia per Abel pastorem, qui in campo, et Zachariam sacerdotem, qui in atrio templi necatus est, utriusque gradus martyres esse debere ex laicis et ex altaris officio mancipatis sub eorum voluit intimare vocabulo? De isto vero Za- B charia multorum fuit contentio quis fuerit; sed nos illum putamus qui a Joas rege Judæ inter templum et altare fuit occisus. Sed quæritur, cur hic Barachiz dicatur filius, cum in historia Regum Joiadæ filius asseritur? Barachia scilicet in lingua nostra *benedictus Domini* dicitur, et sacerdotis Joiadæ justitia Hebræo nomine demonstratur, et in Evangelio quandoque Nazaræi utuntur. Pro filio Barachiz filium Joiadæ Hieronymus scriptum se invenire testatur.

Quoties volui congregare filios tuos, et reliqua. Animantis ponit similitudinem, quæ tam magnum in filios habet affectum, ut eorum infirmitate affecta, et ipsa infirmetur. Et quod in cæteris difficilius invenies, alis suis filios protegens, contra milvum pugnat; sic etiam mater nostra sapientia Dei, quæ per C carnis susceptionem infirmata est, protegit infirmitatem nostram, et resistit diabolo, ne nos rapiat; et quod illa contra milvum conatur affectu, hæc adversus diabolum perficit potestate.

Eccæ relinquetur vobis domus vestra deserta. Prædixit enim quod, hærede occiso, Romani venire debuerunt; et quasi nidum vacuum diripientes, tulerunt eorum locum, gentem et regnum.

Dico enim vobis: Non me videbitis, et reliqua. Hoc profecto mystice de illo ejus adventu intelligere cogimur, quo in claritate venturus est. Aliter, habent Judæi datum sibi tempus poenitentiz, coulteantur benedictum, qui venit in nomine Domini, et Christi ora conspicient.

CAPUT XXIV.

Egressus Jesus de templo, usque qui non destruat. Juxta historiam, manifestus est sensus; mystice vero Dominus providens infirmitati nostræ omnia illa subverti fecit, quatenus umbra et typo cessante verorum, ipsa jam veritas per orbem declarata palmam teneret.

Sedente autem eo super montem Oliveti, usque Et consummationis sæculi. Mystice designans quod quietus mansens in sanctis superborum detestatur amentiam, qui fructiferam sanctæ Ecclesiæ celsitudinem semper inhabitare delectatur.

Jesus autem respondens dixit eis: Videte ne quis vos seducat, et reliqua. Multi quod hic Salvator præ-

dixit, qui falso sibi nomen Christi vindicabant, existerunt: ex quibus fuit Simon magus in Samaria, qui etiam magnam se Dei dicebat esse virtutem. Hæc quoque inter cætera suis voluminibus scripta dimittens: « Ego sum speciosus, ego paracletus, ego omnipotens, ego omnia Dei. »

Audituri enim estis prælia et opiniones præliorum, et reliqua. Admonentur ne statim abundante perturbatione præliorum desolationem provinciz ultimique urbis ac templi excidium instare putarent, sed quod potius in quadragesimum differenda sint annum.

Consurgens enim gens in gentem, et reliqua. Hæc juxta litteram excidium urbis præcessisse manifestum est. Potest vero mystice regnum super regnum, et pestilentia eorum quorum sermo serpit ut cancer, et fames audiendi verbi Dei, et commotio universæ terræ, et a vera fide separatio in hæreticis magistris intelligi, qui, contra se invicem dimicantes, Ecclesiæ victoriam faciunt.

Tradent vos in tribulationem, et reliqua. Notandum autem quod hæc Domini locutio partim ad captivitatem Judaicam, quæ a Romanis facta est, partim ad diem judicii pertinet; et per apostolos omnium credentium persona designatur, quod juxta finem mundi hi qui apostolicam fidem sequuntur in tribulationibus probandi sunt.

Et tunc scandalizabuntur multi, et reliqua. Quod principio factum legimus prædicationis Evangelicæ, et per partes agitur; maxime autem erit Antichristo in fine sæculi adveniente, quando nimietate tormentorum et portentis signorum, multi scandalizabuntur.

Et multi pseudoprophetæ surgent, et reliqua. Qui ergo in obsidione urbis et obsidentes alieni a Christo durabant, melius de hæreticis accipiendum putamus, qui, contra Ecclesiam venientes, christos se esse mentiuntur, quorum primus Simon magus fuit, extremus autem ille major cæteris est Antichristus.

Et prædicabitur hoc Evangelium regni, usque Et tunc veniet consummatio. Perspicue significat non ante advenisse mundi finem, quam Evangelium in toto orbe prædicetur: opportunitatem vero tunc illius temporis esse, cum prædicatum fuerit Evangelium omnibus gentibus, ad adjutorium, scilicet, et salutem credentibus, in testimonium vero et damnationem, illud non credentibus. D

Cum ergo videritis abominationem desolationis, etc. Hæc de adventu Antichristi intelligi possunt, sicut manifestissime apostolus Paulus prædicabat. Potest et simpliciter aut de Christo accipi, aut de imagine Cæsaris, quam Pilatus posuit in templo; aut de Adriani equestri status, quæ in ipso sanctorum loco usque in præsentem diem stetit. Abominatio quoque secundum veritatem Scripturarum idolum nuncupatur.

Tunc qui in Judæa sunt fugient ad montes, usque Non revertatur tollere tunicam suam. Hæc juxta historiam facta esse constat, juxta vero sensus spirituales, cum viderimus abominationem desolationis stare ubi

non decet, hoc est, hæreses et flagitia regnare inter A sus de monte sine manibus diaboli regnum stravit. eos qui cœlestibus mysteriis videbantur esse consecrati, et operantes iniquitatem, pacem fidelium perturbare, tunc qui in Judæa, hoc est, in confessione veræ fidei persistimus, virtutum culmen ascendere debemus. *Tunc qui super tectum est*, hoc est, carnalia animo excedens spiritaliter vivit, ne descendat ad infimos actus pristinae conversationis, neque ea quæ reliquerat mundi carnisve desideria repetat. Domus namque nostra vel mundus hic, vel ipsa in qua degimus nostra intelligenda est caro. Et qui in agro, hoc est, Ecclesia, non respiciat rem sæcularem, et labentis vitæ retinacula, quibus renuntiavit.

Væ prægnantibus, etc. Hoc quoque secundum historiam dici potest, quod in persecutione Antichristi seu Romanæ captivitatis prægnantes et nutrientes uteri, filiorum sarcina prægravati, expeditam fugam habere non quiverint. Spiritaliter anima quæ desiderii carnalibus in illa ultima persecutione occupata invenitur æternum vae subire oppressa cogitur.

Orate autem ut non fiat fuga vestra hieme, vel sabbato. In hyeme duritia frigoris prohibet ad solitudinem pergere, et in montibus desertisque latitare. In Sabbato transgressio legis est, si fugere voluerint, aut mors impens, si remanserint. Si autem de consummatione intelligitur, hoc præcipit, ut non refrigerat fides nostra, et in Christum charitas, neque otiosi in opere Dei virtutum Sabbato torpeamus.

Et nisi brevitati fuissent dies illi, et reliqua. Hæc enim tribulatio, quanto cæteris pondere gravior, tanto est temporis brevitate futura moderatior. Tribus namque annis et dimidio Ecclesiam impugnatura esse creditur, quantum de prophetia Danielis et Apocalypsi sancti Joannis cognosci potest.

Si dixerint vobis : Ecce in deserto est, et reliqua. Si quis promiserit vobis quod in deserto gentilium et philosophorum dogmate Christus moratur, aut hæreticorum penetralibus, qui Dei pollicentur arcana se nosse, nolite fidem accommodare, ne locum decipiendi inveniant.

Sicut enim fulgur ab Oriente exivit, et reliqua. Quod ergo dixit ab Oriente in Occidentem perventurum adventum suum, contra illos valet, qui per terrarum particulas nominantur, et dicunt apud se esse Christum. Quod autem ait, *sicut fulgur*, contra eos valet qui occulte congregant tanquam in penetralibus, et paucos, tanquam in deserto. Ad manifestationem quoque claritatemque pertinet Ecclesie fulguris nomen, significans etiam noctem, vel nubila sæculi hujus; tunc enim fulguris candor apparet.

Ubicunque fuerit corpus, illic congregabuntur aquilæ. Id est, in cælum, quo hinc secum levavit corpus, in homine suscepto: quod, secundum Apostolum, *Rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Deo erimus* (I Thess. iv). Innuvit etiam studium sanctorum, quod aquila cæteras aves volatu transgrediens in ipsam solis radium oculos gaudet insigere, nec non et illud, quod lapidem venenis resistentem suis nidis solet afferre, illum qui exci-

Statim autem post tribulationem dierum illorum, usque *Et stellæ cadent de cælo*. Sidera in die judicii videbuntur obscurari, non de mutatione suæ lucis accedente, sed superveniente veræ lucis claritate. Quod vero dicit: *Et stellæ cœli erunt decedentes*, hoc est, suo lumine carentes.

Et virtutes cælorum commovebuntur. Hoc est, angelicæ tremant potestates. Mystice vero Ecclesia est sol, et luna, et stellæ, cui dictum est: *Speciosa ut luna, electa ut sol* (Cant. vi), quia tunc non apparebit impiis persecutoribus ultra modum sævientibus.

Tunc stellæ cadent de cælis, et virtutes cælorum commovebuntur. Quoniam multi qui gratia fulgere videbantur, persecuentibus impiis, et cadent quidem fideles, et firmissimi turbabuntur.

Et tunc apparebit signum Filii hominis in cælo. Signum hic aut crucis intelligamus, ut videant Judæi in quem compererunt, aut vexillum victoriæ triumphantis.

Et tunc plangent se omnes tribus terræ. Illæ, scilicet, quæ, in terris genitæ, honorem suum non intellexerunt, sed comparatæ sunt jumentis insipientibus, et similes facti sunt illis (Psal. xlviii).

Et mittet angelos suos cum tuba, et reliqua. De hac tuba loquitur Apostolus, quæ sublimia divinæ laudis resonet sacramenta.

Et congregabunt electos ejus a quatuor ventis, et reliqua. Id est, a quatuor mundi climatibus, et non solum hoc, sed a summo terræ usque ad summum cœli, id est, ab extremis terræ finibus per directum usque ad ultimos fines ejus, ubi longe a spectantibus circulus cœli terræ videtur insidere.

Ab arbore autem fici discite parabolam, usque *Scitote, quod prope est in januis*. Ac si dicat: *Æstatis adventum et Favonii ac veris introitum*; ita cum omnia hæc quæ scripta sunt videritis, nolite putare jam adesse consummationem mundi, sed quasi proœmia et præcursores quosdam venire, ut ostendant quod prope sit, et in januis. Mystice: Cum videris Synagogam fructum justitiæ, quem veniens ad se Dominus non venit, præferentem, diem extremi discriminis et ætatem veræ pacis ac lucis esse in proximo non ambiges.

Cælum et terra transibunt, et reliqua. Cælum enim et terra per commutationem innovationis transibunt, sed verbum Domini sine effectu completionis nullo modo præteribit. Unde et propheta ex persona Domini ait: *Verbum meum quod egreditur de ore meo, non revertetur ad me vacuum* (Isai. lv).

De die autem illa et hora, nemo scit, etc. Ergo post resurrectionem interrogantibus de die judicii apostolis, manifestus respondit: *Non est vestrum nosse tempora* (Act. i), et reliqua. Unde patet, quod ipse scit; sed nescire dicitur, qui nescientes facit, id est, non eis prodit quod inutiliter scirent, ut, incerti de adventu judicis, sic quotidie vivant, quasi die alia judicandi sint.

Sicut enim in diebus Noe, et reliqua. Subitum adventus sui diem, plurimis affirmat exemplis, cum

eundem diebus Noe vel Loth æquiparat, quando a mortalibus repentinus supervenit interitus.

Sicut enim fuerunt in diebus illis, usque Nubentes, et nuptum tradentes. Non hic, juxta Marcionis et Manichæi dogma, conjugia vel alimenta damnantur, sed potius licitorum arguitur usus immoderatus. Cum superius bella, fames, et cætera commemorantur futura, nunc ea quæ pacis indicia sunt: æstimandum est, juxta Apostolum, quod post pugnas et dissensiones brevis secutura pax, ut fides credentium comprobetur, ut ex transactis malis sperent judicem esse venturum.

Usque in eum diem quo introivit arcam Noe. Mystice autem arcam perfecte ingreditur, cum Dominus Ecclesiam in die judicii præsentis suæ visionis æternus habitator illustrat. Et qui sanctis hic certantibus luxuriantes insultant, illic coronatis, æterna damnatione plectentur.

Tunc duo erunt in agro, et reliqua. Significat autem eos qui operantur in Ecclesiæ ministerio, tanquam in agro Dei; assumetur autem ille qui non adulterans verbum Dei, sed sicut ex Deo coram Deo locutus in Christo fuerit; qui vero Christum annuntiaverit non caste, sed occasione, relinquetur ab eo.

Duæ molentes in mola, et reliqua. Molentes appellat eos qui, in plebibus constituti, reguntur a doctoribus ob temporalium negotiorum orbem atque circuitum; et seminarum nomine significat, quia consiliis eis regi expedit peritorum. Assumetur ea pars quæ concubia propter amorem tantum generis exercuerit, terrenamque substantiam ob acquirenda cælestia dispensaverit; altera relinquetur.

Duo in lecto, et reliqua. Illi, videlicet, qui otium et quietem monasterialis vitæ eligunt, quorum duo de duobus generibus affectionum esse perhibentur. Qui enim propter Dominum continentiam studuerit, ut, sine sollicitudine vivens, cogitet quæ Dei sunt, assumetur a Deo; qui qua alia ratione relinquetur, ut cujuslibet peccatricis animæ lapsum sub Judæ specie Jeremias describens ait: *Viderunt ea hostes, et deriserunt Sabbata ejus (Thren. 1).* Hæc tria genera hominum, tres viri sunt, quos Ezechiel propheta liberatos vidit, Noe, Daniel et Job. Nam Noe arcam in andis erexit, atque ideo figuram rectorum tenuit. Daniel vitam continentium significavit, quod et in aula regia abstinentiæ deditus fuit. Job in conjugio positus, et curam domus propriæ exercens, placuit, per quem digne honorum conjugum ordo figuratur.

Vigilate ergo, usque Quia nescitis qua hora Filius hominis venturus est. Nesciente enim patrefamilias, ser domum perforat, dum a sui custodia spiritu torpente, improvisa mors carnis habitaculum irrumpeus rapit dominum domus ad supplicium nescientem.

Qui putas fidelis est servus, et reliqua. Difficultatem, non impossibilitatem perficiendæ virtutis ostendit. Dominus Christus super familiam, id est, Ecclesiam, quam suo sanguine de manu inimici redemit, constituit apostolos, et sequaces eorum. De quibus

unus eorum aiebat: *Sic nos existimat homo ut ministros Christi, et dispensatores ministeriorum Dei (1 Cor. iv).* Fidelis enim debet esse servus in devoto tribuendo domini sui pecuniam, et non abscondendo; prudens vero in discernendo diligenter capacitatem singulorum famulorum.

Ut det illis cibum in tempore, et reliqua. Id est, ut spe præmiorum ministrent conservis in tempore suo cibaria doctrinarum. Lucas dicit: *Tritici mensuram (Luc. xii),* ostendens quod pro qualitate audientium formari debet sermo doctorum, ut ad sua singulis congruat, et tamen a communis ædificationis arce nunquam recedat.

Beatus ille servus, usque Super omnia bona sua constituet eum. Id est, omnia cælestis regni gaudia non utique ut horum soli dominium teneant, sed ut eorum abundantiam cæteris sanctis æterna possessione fruatur, ut Apostolus: *Qui præsumunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, etc. (1 Tim. v).*

Si autem dixerit malus servus ille, usque Manducet autem et bibat cum ebriis. Sicut in uno fideli dispensatore totus bonorum rectorum, quomodo vel vivat vel remuneretur ordo docetur; sic et in hoc nequissimo servo cunctorum præsulorum malorum damnandum pariter opus et damnatio narratur æterna: qui, neglecto Domini amore, non modo ipsi luxuriæ vacant, sed et subditos injuriis stimulant. Quamvis typica possit intelligi percutere conservos, corda infirmorum, nec adhuc fide, spe et charitate solidatorum, ostenso prævæ operationis aut locutionis exemplo, vitiare.

Veniet Dominus servi illius in die qua non sperat, et reliqua. Hoc ipsum docet, ut sciant quando non putatur dominus, tunc eum esse venturum, et dividet eum, id est, a consortio sanctorum separet, et partem ejus ponat cum hypocritis: cum his, videlicet, qui erant in agro, et qui molebant, et nihilominus derelicti sunt. Quod dicit illic esse fletum et stridorem dentium, duplicem pœnam gehennæ exprimit, id est, ignis et frigoris. Unde et in Job scriptum est: *Ad calorem nimium transit ab aquis nivium.*

CAPUT XXV.

Tunc inquit, simile erit regnum cælorum decem virginibus, usque Et quinque prudentes. Regnum cælorum, Ecclesiam nominavit. Geminatus quinarius numerus denarium perficit; et quia ex utroque sexu fidelium multitudo colligitur, sancta Ecclesia decem virginibus similis denuntiatur, in qua quia mali cum bonis, et reprobi cum electis admixti sunt: recte similis virginibus prudentibus et fatuis esse perhibetur. Quod vero dixit, sponso et sponsæ obviam venire virgines, sic intelligendum puto ut ex ipsis virginibus constet ea quæ dicitur sponsa, tanquam si omnibus Christianis in Ecclesiam concurrentibus, filii ad matrem concurrere dicantur, cum ipsis filiis congregatis constet ea quæ dicitur mater. Videntur itaque mihi quinque virgines significare quinquepartitam continentiam in illecebris: continentibus enim

animi appetitus a voluptate oculorum, aurium, olfaciendi, gustandi, tangendi.

Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus, et reliqua. In oleo lætitiæ mentis exprimitur; qui autem non propterea gaudet quod Deo intrinsecus placet, non habet oleum secum. *Prudentes autem acceperunt oleum secum in vasis suis; cum lampadibus*, id est, lætitiæ bonorum operum in corde atque conscientia posuerunt. Ut Apostolus dicit: *Probet se ipsum homo*, et tunc in semetipso gloriam habebit, et non in altero.

Moram autem faciente sponso, etc. Dormire enim, mori est; ante somnum vero dormire, est ante mortem per pondus ægritudinis ad somnum mortis pervenire.

Media autem nocte clamor factus est, etc. Subito enim quasi intempesta nocte dies iudicii subrepat, eo quod minime valeat prævideri quando veniat, et securis omnibus, angelorum clamor et tuba præcedentium fortitudinem Christi resonabit adventum.

Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, etc. Id est, electi simul ac reprobi a somno mortis excitati, sua secum opera numerant, pro quibus recipiant.

Fatuæ autem sapientibus dixerunt, et reliqua. Testimonium operum suorum tunc frustra foris quærunt, quorum nunc retributionem ob amorem vacuæ laudis perdunt.

Ne forte non sufficiat nobis et vobis, etc. Hoc non de avaritia, sed de timore respondet. Sibimetipsi testimonium uniuscujusque vix sufficit, quanto minus sibi et proximo.

Ita potius ad vendentes, etc. Non consilium dedisse se putandæ sunt, sed crimen earum ex obliquo commemorasse, ac si dicant: Videamus nunc quid vos adjuvant, qui vobis laudes vendere consueverunt, et vos in errorem inducere, ut non coram Deo, sed ab hominibus gloriam quæreretis.

Dum autem irent emere, venit sponsus, et reliqua. Id est, inclinantibus se illis in ea quæ foris sunt, venit ille qui iudicat. Et quæ paratæ erant, id est, quibus bonum coram Deo testimonium conscientia perhibebat, *Intraverunt cum eo ad nuptias*, id est, ubi munda anima, puro et perfecto Dei verbo secunda copulatur. *Et clausa est janua*, id est, aditus ad regnum cælorum; non enim post iudicium patet precum aut meritorum locus.

Novissime veniunt et reliquæ virgines, usque, *nescio vos*. Ecce aperire clamant, et repulsionis suæ dolore compulsæ, appellationem dominantis iugemnant; preces offerunt, et nesciuntur, quia tunc velut incognitos Deus deserit quos modo suos per vitæ meritum non agnoscit.

Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam. Generalis ad discipulos exhortatio subinfertur, quia semper debemus extremum diem metuere, quem nunquam possumus prævidere.

Sicut enim peregre proficiscens, et reliqua. Carnis enim proprius locus est terra, quæ quasi ad peregrina ducitur, dum per Redemptorem nostrum in

cælo collocatur: qui tamen proficiscens fidelibus suis spiritalia dona concessit.

Et uni dedit quinque talenta, et reliqua. Quinque igitur talentis donum quinque sensuum exprimitur; duobus vero intellectus et operatio designantur: unius autem talenti nomine intellectus tantummodo designatur.

Unicuique secundum propriam virtutem, et reliqua. Non pro largitate ergo et parcitate tribuens, sed pro accipientium viribus. Denique et ille qui de quinque talentis decem fecerat, et qui de duobus quatuor, simile recipit gaudium, quia retributor ille non considerat lucri magnitudinem, sed studii voluntatem. Bene autem alia quinque vel alia duo in lucrum venisse referuntur, quia dum utriusque sexui impenditur prædicatio, quasi accepta talenta geminantur.

Qui autem unum acceperat, et reliqua. Talentum ergo in terra abscondere, est acceptum ingenium terrenis actibus implicare: lucrum spiritale non quærere, cor a terrenis cogitationibus nunquam levare.

Post multum vero temporis, et reliqua. Grande vero tempus est inter ascensionem Salvatoris, et secundum ejus adventum. Consideret quisque quid acceperit, et quod lucrum de acceptis reportet; quia is qui nunc pie tribuit, districte in iudicio merita exquiret.

Et accedens qui quinque talenta, usque intra in gaudium Domini tui. Per *euge* quoque verbum gaudium suum Dominus insinuat, qui bene laborantem servum ad gaudium invitat æternum. *Euge* quoque interjectio est lætantis, et bene gaudens Dominus servum bonum ac fidelem in gaudium suum intrare jubet, quia ipse est solus ad quem Propheta ait: *Lætificabis nos in gaudio cum vultu tuo*, et reliqua. Et ad bona multa invitat, quia ad comparisonem futurorum, quæ permanent, præsentia, quæ transeunt, quasi pauca esse videntur.

Accedens autem et qui unum talentum acceperat, usque ecce habes quod tuum est. Vere quod scriptum est, ad excusandas excusationes in peccatis, huic sermo contigit, ut ad pigritiam et negligentiam superbiæ quoque crimen accederet: et quem simpliciter orare debuerat, e contrario calumniatur, e dicit se prudenti fecisse consilio, ne dum lucra pecuniæ quæreret, etiam de sorte periclitaretur, id est, frustra de aliis rationem reddere cogar: sufficit unicuique ut pro se rationem reddat.

Serve male et piger, usque *quod meum est, cui usura*. Malus appellatur, quia calumniam Domino facit; piger, quia talentum noluit duplicare, ut in altero superbiæ, in altero negligentia damnetur. S inquit, durum et crudelem esse me noveras, et aliter sectari, ubique metere ubi non seruerim; aliter, metel est ubi non seminavi, etiam eos impietatis reos ostendere, in quibus verbum legis vel Evangelii non ministratum est. Quare non tibi istiusmodi cogitatio incussit amorem? ut scires me mea diligentius quæsiturum et dare: pecuniam nummulariis, seu trapezitis, id est, prædicationem Evangelii cæteris doctoribus

quod fecerunt et apostoli, ordinantes per singulas A provincias presbyteros et episcopos : vel cunctis credentibus, ut quidquid sermone dicerent opere explerent.

Tollite itaque ab eo talentum, et reliqua. Quod quotidie in sancta Ecclesia cernimus : quia plerique, dum bene ministrant, exteriora quæ accipiunt, per adjunctam gratiam ad intellectum quoque mysticum perducuntur.

Omni enim habenti dabitur, et abundabit, et reliqua. Qui fidem et voluntatem habet bonam in Domino, etiam si quid minus in opere ut homo habuerit, dabitur a bono iudice : qui autem non habuerit fidem, etiam cæteras virtutes quas videbatur naturaliter possidere, perdit. Hæc multis modis de charitate et de ingenio et de scientia possunt interpretari. B

Cum autem venerit Filius hominis in majestate sua, et reliqua. Idem quoque Filius Dei, qui et Filius hominis tunc veniet in majestate sua, ut iudicet, qui nunc est. Ac si dicat : Quod in proximo est, venit in humilitate sua ut iudicaretur, tunc sedebit Dominus super sedem maiestatis suæ ; id est, regnat super sanctam et gloriosam Ecclesiam suam, de qua scriptum est : Sedes tua Deus in sæculum sæculi.

Et congregabuntur ante eum omnes gentes, et reliqua. Duo sunt itaque ordines hominum in iudicio collectorum, qui tamen in quatuor dividuntur. Perfectorum ordines duo sunt : unus, qui cum Domino iudicabit, et non iudicantur, de quibus Dominus ait : *Sedebitis et vos super sedes duodecim* (Math. xix, 28) ; alius, quibus dicitur : *Esurivi, et dedistis mihi manducare* (Math. xxv, 25) ; hi iudicabuntur, et regnabunt. Item reproborum ordines duo sunt : unus eorum qui extra Ecclesiam inventiendi sunt, hi non iudicabuntur et peribunt ; de quibus Psalmista ait : *Non resurgunt impii in iudicio* (Psal. i, 5). Aliter quoque reprobos est eorum, qui iudicabuntur et peribunt ; quibus dicitur : *Esurivi, et non dedistis mihi manducare* (Math. xxv), etc.

Et statuet oves quidem a dextris suis, et reliqua. Dextram atque sinistram juxta illud intellige, quod alibi legis : *Cor sapientis in dextera ejus, et cor stulti in sinistra illius* (Eccl. x, 2).

Tunc dicit rex his qui a dextris ejus erant, usque et venistis ad me. Hæc secundum historiam resonant de perceptione regni, et munificentia benevolentiae, qua indigentibus corporaliter consulitur. Juxta altiorem vero intellectum, perfectionem ostendunt charitatis, qua esuriens et sitiens justitiam pane verbi et potus sapientiae divinæ reficitur : et qua errans a via veritatis, per poenitentiam in hospitium matris Ecclesiae perducitur ; et qua infirmus in fide assumitur, et qua in carcere angustiarum, tribulationum et tristitiae positus, consolationis ope subvehitur.

Domine, quando te vidimus esurientem? et reliqua. Sive per gloriam Christi mirantes dicunt, sive quod parvum eis tunc videtur omne bonum quod fecerunt pro magnitudine terroris et abundantia retributionis.

Quandiu fecistis uni de his fratribus meis, et reliqua. Hoc de pauperibus spiritu dixisse videtur, ad quos manum tendens dixerat : *Frates mei et mater mea hi sunt qui faciunt voluntatem Patris mei, qui in cælis est.*

Et ibunt hi in supplicium æternum. Frustra Origenes post multa annorum curricula impiis, nec non et diabolo de inferno spondet liberationem, cum Dominus supplicium æternum esse prædicavit.

CAPUT XXVI.

Et factum est cum consummasset Jesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis : Scitis quod post biduum Pascha fiet.

Post omnes itaque sermones, quos ab initio Evangelii sui usque ad tempus passionis in auditu discipulorum aut turbarum faciendo et prædicando compleverat : ex illo ergo die quo venit in Bethaniam, atque illud de unguento factum est, usque ad diem, quo ista omnia gesta atque dicta sunt. Intelligimus etiam, Evangelistis non commemorantibus, consumptum fuisse quadriduum, ut occurreret dies quem ante biduum Paschæ Matthæus et Marcus diffinierunt. Mystice vero post duos dies clarissimi luminis Veteris ac Novi Testamenti, verum pro mundo Pascha celebratur. Pascha vero, quod Hebraice dicitur Pasche, a transitu nominatur, eo quod exterminator videns sanguinem in foribus Israelitarum pertransierit ; sive i. eo solemnitatis hujus d. em mystice per legem transitum esse vocatum, quod Agnus Dei in eo de hoc mundo, sive ipse transiturus, sive nos salubri transitu, quasi de Ægyptiaca esset servitute ducturus.

Et filius, inquit, hominis tradetur ut crucifigatur. Erubescant qui putant Salvatorem moriem timuisse passionis : præscivit, et tamen non declinavit insidias, nec terretur nec fugit, in tantum etiam cæteris ire nolentibus, pergat intrepidus ; quando Thomas dixit : *Eamus, et nos moriamur cum eo.*

Tunc congregati sunt principes sacerdotum, et reliqua. Congregantur ineutes consilium, quomodo Dominum occidant, non timentes seditionem, ut sermo simplex demonstrat, sed caventes ne auxilio populi de suis manibus tolleretur.

Cum autem esset Jesus in Bethania, et reliqua. Recapitulando Matthæus et Marcus ad illum diem redeunt in Bethaniam, qui erat ante sex dies Paschæ, et narrant quod Joannes de cæna et unguento refert, unde venturus erat Jesus Hierosolymam, et sic redeunt unde fuerant digressi ad sermonem Domini, quem habuit ante biduum Paschæ. Et factum Judæ conjugatur ad consilium sacerdotum, quod habuerunt, tractantes de nece Domini. Moratur in Bethania Dominus, id est, in domo obedientiæ, quæ quondam fuit Simonis, jam ante leprosi, sed curati a Domino, nomine pristino permanente, ut virtus curantis appareat. Quidam Simonem leprosum volunt intelligere partem populi quæ crediderit Domino, et ab eo curata sit. Simon quoque obediens dicitur.

Accessit ad eum mulier, et reliqua. Mulier ista Maria Magdalena fuit, quæ alias adhuc peccatrix pedes rigavit, nunc vero justificata, caput illius oleo sancto perfudit. Alabastrum est genus candidissimi marmoris, variis coloribus interincti, in quo unguenta optime incorrupta servare perhibent : et nascitur circa Thebas Ægyptias et Damascum Syriæ cæteris candidius, probatissimum vero in India. Porro unguentum illud Mariæ juxta alios Evangelistas ex nardo principali arbore in unguentis esse perhibetur, et pisticum, id est fidele, eo quod solent aliqui medicorum similibus herbis unguenta adulterare ; *πίστις* enim Græce fides dicitur, unde pisticum derivatur ; et a Marco spicatum asseritur, id est, non solum a radice nardi, sed etiam quo pretiosius esset, spicarum quoque et soliorum adjectione odoris ac virtutis illius erat accumulata gratia. Mystice hæc devotio Mariæ fidem sanctæ designat Ecclesiæ, quæ caput Salvatoris unguento sancto perfundit, cum potentiam divinæ virtutis ejus digna reverentia constitetur et prædicat. Cum vero assumptæ humanitatis ejus mysteria indigna suscipit reverentia ; in pedes utique Domini unguenti nardi pisticum, id est, fidele ac verum profunditur.

Videntes autem discipuli, indignati sunt, dicentes, Ut quid perditio hæc? Potuit enim istud venundari multo, et dari pauperibus. Matthæus et Marcus hæc synecdochice, a toto videlicet partem ponunt. Joannes, distinctius loquens, Judam hæc locutum esse testatur, cujus ex hac occasione furandi consuetudinem voluit intimare : cæteri vero quæ locuti sunt, ob curam pauperum proferebant.

Sciens autem Jesus, et reliqua. Se non semper corporali præsentia cum apostolis esse mansurum dicebat, quos divinitatis suæ potentia nunquam omittebat, sicut alibi testatur : *Eccæ ego vobiscum sum*, et reliqua.

Mittens enim hæc unguentum hoc, et reliqua. Quod vos putatis perditionem esse unguenti, officium est sepulchræ.

Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, etc. Non tam in toto ista quæ sepelierit Salvatorem, quod unxerit caput ejus, et attende notitiam futurorum, quod passurus post biduum et moriturus, sciat Evangelium suum toto orbe celebrandum.

Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad principes sacerdotum, etc. Hæc sententia ad illam jungenda est ubi superius consilium sacerdotum de interfectione Christi retulit, in eo quod dicit : *Abiit unus de duodecim*, etc., ostendit eum non invitatum, non ulla necessitate constructum, sed sponte propria sceleratæ mentis inisse consilium.

Et exinde quærebat opportunitatem, et reliqua. Multi hodie scelus Judæ nefarium exhorrent, nec tamen cavent cum pro mulieribus falsum contra quemlibet dicunt testimonium : profecto qui veritatem pro pecunia negant, Dominum pecunia vendunt ;

ipse enim dixit : *Ego sum veritas* : cum societatem fraternitatis aliqua discordiæ peste commaculant, Deum produunt, quod Deus charitas est.

Prima autem die azymorum, et reliqua. Primum diem azymorum quartum decimum, quo agnum occidere solebant appellant : quia Pascha proprie debuit nominari, in quo a Judæis tentus ac ligatus ipsius immolationis sacravit exordium, licet sequenti die sit crucifixus.

Ite in civitatem ad quendam, et reliqua. Consulte autem, sive aquæ bajuli, quos alii Evangelistæ inserunt, seu Domini domus, sunt prætermissa vocabunt, ut omnibus verum Pascha celebrare volentibus, hoc est Christi sacramentis imbui, eumque sive mentis hospitio suscipere quærentibus, danda facultas designetur.

Et fecerunt discipuli, et reliqua. In alio Evangelio scriptum est, *Invenerunt coenaculum magnum stratum*, et reliqua. Coenaculum magnum, lex spiritualis de angustiis literæ egrediens, in sublimi loco recipit Salvatorem. Aquæ bajulus præco est gratiæ, quem qui fuerit in domum secutus Ecclesiæ, hic per spiritum illustrantem superficiem literæ transcendendo, in alto mentis solario Christo refectionem præparat, quia cuncta vel Paschæ sacramenta, vel cætera legis decreta ejus esse sacramenta cognoscit.

Vespere autem facta, et reliqua. Vespere ergo tunc facta fuit quando lux mundi, id est Sol verus, ad occasum mortis properavit, et tunc cum discipulis Dominus discubuit, qui eis quietem æternam præparavit.

Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est. Prædicat de proditore, et tamen non designat specialiter, ne manifeste coargutus impudentior fieret : mittit crimen in numero, ut agat conscius poenitentiam ; et timentes fragilitatem suam, plus credunt magistro quam sibi.

Nunquid ego sum, Domine? Tristes de peccato interrogant, cujus conscientiam non habebant.

Qui intingit mecum manum in paropside, et reliqua. Judas cæteris contristatis et retrahentibus manum, et interdicientibus cibos ori suo, temeritate et impudentis, qua proditurus erat, etiam manum cum magistro mittit in paropsidem, ut audacia bonam conscientiam mentiretur. Est autem paropsis, ut quidam dicunt, quadrangulum vas escarium, ob hoc ita dictum quod paribus absidibus sit, hoc est, æquis lateribus, pro quo Marcus catinum, vas fictile aptum ad immittendum liquorem, posuit : et potuit fieri ut in ipsa mensa vas fictile quadrangulum contineret liquamen, in quod cum magistro discipulus manum mittere posset : ut impleretur propheta, *Homo pacis meæ*, etc.

Filius quidem hominis radit, sicut scriptum est de illo : Væ autem homini illi per quem Filius hominis tradetur. Pœna prædicatur, ut quem pudor non vice- rat, corrigant denuntiata supplicia. Moraliter vero, væ hodie homini illi qui, insidiis in mente positus, ad mensam malignus accedit, et sacrosanctis myste-

torum Christi oblationibus participare non metuit, tradens Filium hominis non Judæis peccatoribus, sed tamen peccatoribus membris videlicet suis.

Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. Non Ideo putandus est ante fuisse quam nasceretur, quia nulli possit esse bene, nisi ei qui fuerit, sed simpliciter dictum est, multo melius esse non subsistere, quam male subsistere.

Respondens autem Judas qui tradidit eum, dixit: Nunquid ego sum, Rabbi? Ait illi. Interrogat, ne tacendo se prodere videretur: et non Dominum, sicut cæteri, sed magistrum vocat, quasi excusationem habeat, si, Domino denegato, saltem magistrum prodiderit.

Tu dixisti. Ac si dicat: Quia non dixi.

Cantantibus autem eis, accepit Jesus panem, usque hoc est corpus meum. Finitis Paschæ veteris solemnibus, quæ in commemoratione antiqui de Ægypto liberationis populi Dei agebatur, transiit ad novum, quod in suæ redemptionis memoriam Ecclesiam frequentare volebat, ut videlicet pro carne agni ac sanguine sui corporis et sanguinis sacramentum substitueret. *Benedixit panem et fregit,* quia hominem assumptum ita morti subdere dignatus est, ut ei divinæ immortalitatis veraciter inesse potentiam demonstraret, ideoque velocius eum a morte resuscitandam doceret.

Et accipiens calicem, gratias egit, et dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Gratias agit, ut ostendat quid unusquisque in flagello culpæ propriæ facere debeat, si ipse æquanimitè flagella culpæ portat alienæ, et quid in correptione faciat subditus, gratias Patri agit æqualis.

Hic est enim sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Quia ergo panis carnem confirmat, vinum vero sanguinem operatur in carne: hic ad corpus Christi mystice, illud refertur ad sanguinem verum, quia et nos in Christo, et in nobis Christum manere oportet. Vinum dominici calicis aqua miscetur; attestante enim Joanne, aquæ populi sunt.

Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis, et reliqua. Id est, non ultra carnalibus Synagogæ, quæ vitis sive vinea Christi appellatur, cæremoniis delectabor, in quibus etiam ista Paschalis agni sacra locum tenuere præcipuum; aderit enim tempus meæ resurrectionis, aderit dies ille cum ipso in regno Dei positus, id est, gloria vitæ immortalis sublimatus, de salute ejusdem populi fonte gratiæ spiritualis regenerati, novo vobiscum gaudio perfundar. Aliter, vetus vinum corpus quod de propagine Adam susceperat, et novum vinum immortalitatem renovatorum corporum intelligere debemus. Cum vero dicit: *Vobiscum novum bibam,* etiam ipsius resurrectionem ad induendam mortalitatem promittit.

Et hymno dicto, exierunt in montem Oliveti. Pulchre discipulos sacramentis sui corporis ac sanguinis imbutos, hymno etiam piæ intercessionis Patri

commendatos, in montem ducit Olivarum, ut typice designet nos per actionem sacramentorum suorum, perque opem suæ intercessionis ad altiora virtutum dona et charismata Spiritus sancti, quibus in corde perungamur, conscendere debere.

Tunc dicit illis Jesus: Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Prædicit quod passuri sint, ut cum passi fuerint non desperent salutem, sed agentes pœnitentiam liberentur. Et signanter addidit: *In ista nocte scandalizabimini,* quia qui scandalum patiuntur, in nocte et in tenebris sustinent. Nos vero dicamus: *Nox præcessit, dies autem appropinquavit!* (Rom. xiii, 12).

Scriptum est enim: Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis. Hoc aliis verbis in Zacharia propheta scriptum est. Percutitur autem pastor bonus, ut ponat animam pro ovibus suis, et de multis gregibus errorum fiat unus grex et unus pastor.

Respondens autem Petrus ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, et reliqua. Non est temeritas, nec mendacium: fides est apostoli Petri, et ardens affectus erga Dominum Salvatorem. In tantum enim et affectu et charitate efferebatur, ut imbecillitate carnis suæ, et fidem verborum Dei non contueretur, quasi vero dicta ejus efficienda non essent.

Ait illi Jesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Marcus vero dixit: *Priusquam gallus bis vocem dederit, ter me negaturus es;* et apparet quod trina illa negatio, ante primum cœpta, ante secundum vero galli cantum sit peracta. Nec interest quantis morarum intervallis enuntiata sit trina voce, quam cor ejus totam ante primum galli cantum tanta formidine possideret, ut posset Dominum non solum semel, sed iterum et tertio interrogatus, negare.

Ait illi Petrus: Etiamsi oportuerit me mori tecum, et reliqua. Valida est ut mors dilectio. Per amorem mentis non timuerunt damnum mortis, sed vana fuit præsumptio humana sine protectione divina, juxta illud Psalmographi: *Nisi Dominus custodierit civitatem, etc.* (Psal. cxxvi, 1).

Tunc venit Jesus cum illis in villam quæ dicitur Gethsemani. Huic sententiæ non est contrarium quod Jesum Lucas in montem Olivarum, Joannes in hortum egressum perhibent. Monstratur enim usque hodie locus Gethsemani ad radices montis Oliveti, ubi intelligimus illum fuisse hortum de quo Joannes narravit. Neque ecclesia desuper ædificata constat. Cum in monte orat Dominus, quasi tacite nos admonet, pro cœlestibus tantum bonis supplicare debere; ac cum in valle orat, et hoc in valle pinguium, sive pinguedinis, quod Gethsemani sonat, ipsius æque insinuat nobis humilitatem, semper in orationibus et internæ pinguedinem dilectionis esse servandam. Aliter, appropinquans morti Dominus, oravit in valle pinguedinis, aperte insinuans quia per vallem humilitatis et pinguedinem charitatis pro nobis mortem subiit.

Et dixit Jesus discipulis suis: Sedete hic, et reli-

qua. In domo qua Pascha manducabant, jussit paulisper expectare discipulos redeuntem, ostendens quod ejus solius oratio nostrum omnium est redemptio.

Et assumpto Petro et duobus filiis Zebedæi, contristari cœpit, et mœstus esse. Tristari cœpit, ut veritatem assumpti probaret hominis, vereque contristatus sit: sed ne passio in animo illius dominaretur, per passionem cœpit contristari. Aliud est enim contristari, et aliud incipere contristari: contristabatur non timore patiendi, sed propter infelicissimum Judam et scandalum omnium apostolorum, et rejectionem populi Judæorum, et eversionem miseræ Jerusalem.

Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem. Non propter mortem tristis est Dominus, quia conditio corporalis affectus, non formido mortis offendit. Nam qui corpus suscepit, omnia debuit subire quæ corporis sunt: ut esuriret, sitiret, angere-
B tur, contristaretur; divinitas per hos mutari affectus nescit.

Sustinete hic, et vigilate mecum. Non a somno prohibet, cujus tempus non erat imminente discrimine, sed a somno infidelitatis suæ, et torpore mentis. Sciebat enim, ingravante diabolo, fidem eorum consopendam: parem secum vigilantiam imperat, quibus eadem passio immineret.

Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans et dicens: Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste. Ruit in faciem, ut humilitatem mentis habitu carnis ostendat; et postulat, ut, si possibile sit, transeat ab eo calix, non timore patiendi, sed misericordia prioris populi, ne ab illis bibat calicem propinatum. Unde signanter non dixit, *Transeat a me calix*: sed, *calix iste*, hoc est, populi Judæorum, qui excusationem ignorantæ habere non potest, si me occiderit, habens legem et prophetas, qui de me quotidie vaticinantur.

Verumtamen, non sicut ego volo, sed sicut tu. Non, inquit, fiat hoc quod humano affectu loquor, sed propterea quod ad terras tua voluntate descendi.

Et venit ad discipulos suos, et invenit eos dormientes; et dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum? Petrum singillatim infra cæteros increpat, quia præ cæteris nunquam se scandalizaturum fuerat gloriatus, quod nunc tristitiæ magnitudine somnum non potuisset extergere.
D

Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem. Hoc est: Ne tentatio vos ultima superet orate, et intra suos casus teneat.

Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Duas in se ostendit voluntates, humanam videlicet, quæ est carnis, et divinam, quæ est deitatis: formidare quippe in passione, humanæ est fragilitatis; suscipere autem dispensationem passionis, divinæ est voluntatis et virtutis. Aliiter, ad eos hic sermo conversus est, qui se sponderant nunquam negaturos; illorum enim spiritus promptus, sed caro erat infirma, quia nondum induerant virtutem ex alto.

Iterum secundo abiit, usque, fiat voluntas tua. Secundo orat, ut si Ninive salvari aliter non potest, nisi aruerit cucurbita, fiat voluntas Patris, quæ non est contraria Filii voluntati, dicente ipso per prophetam: *Ut facerem voluntatem tuam, Deus meus voluit* (Psal. xxix, 9).

Et venit iterum, et invenit eos dormientes; erant enim oculi eorum gravati. Solus orat Dominus pro omnibus, sicut et solus patitur pro universis: languescabant autem et opprimebantur oculi apostolorum negatione vicina.

Et relictis illis, iterum abiit: et oravit tertio, eundem sermonem dicens. Sicut tentatio cupiditatis trina, ita tentatio mortis trina est, cupiditati, quæ est in curiositate opponitur timor mortis: sicut enim in illa cognoscendarum rerum est aviditas, ita in ista metus amittendæ talis notitiæ. Cupiditati vero honorum vel laudis opponitur timor ignominie et contumeliarum; cupiditati autem voluptatis opponitur timor doloris. Non absurde ergo intelligitur, propter trinam tentationem passionis ter Dominum orasse, ut transiret calix, sed ita, ut potius impletur voluntas Patris.

Tunc venit ad discipulos suos, usque, Ecce appropinquabit, qui me tradet. Intelligitur post illud quod eis dictum est, *Dormite et requiescite*, adsiluisse Dominum aliquantum, ut hoc fieret quod præmiserat, et tunc intulisse, *Ecce appropinquabit hora.* Ideo post illa verba secundum Marcum positum est, *Sufficit, id est, quod requievistis.* Jam autem quod ad eos revertens, dormientesque reperiens, primum objurgat, secundo silet, tertio quiescere jubet, ratio ista est quod primum post resurrectionem dispersos, et disidentes, et trepidos reprehendit. Secundo, misso Spiritu paraclieto gravatos ad continuandam Evangelii libertatem oculos visitavit. Tertio vero, id est, claritatis suæ reditu, securitati eos et quieti restituit.

Adhuc ipso loquente, ecce Judas, usque missi a principibus sacerdotum et senioribus populi. Concordat factum Judæ cum mutatione mentis ejus qui, relictis armis vitalibus, pergit contra magistrum cum fustibus, ad auctorem vitæ accessit cum meditatione mortis.

Qui autem tradidit eum dedit eis signum, dicens, et reliqua. Putabat miser signa quæ Salvatorem viderat facientem, non majestate divina, sed magicis artibus facta; et qui eum forte audierat in monte transfiguratum, timebat ne simili transformatione laboretur de manibus ministrorum: dat ergo signum, ut sciant ipsum esse quem osculo demonstraret.

Ave, rabbi, et osculatus est eum. Suscipit autem Dominus osculum traditoris, non quod simulare nos doceat, sed ne prodicionem fugere videatur, simul et illud Davidicum complens: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus* (Psal. cxix, 7).

Amice, ad quid venisti? Verbum amice *καὶ ἑταίρου* est intelligendum, vel certe juxta illud quod supra legimus, *Amice, quomodo huc intrasti?*

Et ecce unus ex his qui erant cum Jesu extendens manum, et reliqua. Hoc utique Petrus, eodem mentis ardore quo cætera fecit; sciebat enim quomodo Phinees puniendo sacrilegos, mercedem justitiæ et sacerdotii perennis acceperat. Juxta allegoriam vero sævus servus est populus Judæorum principibus sacerdotum in debito mancipatus obsequio, quia in Domini passione dexteram auriculam, id est, spiritalem legis intelligentiam perdidit; sinistra tamen, hoc est, utilitate litteræ contentus, quæ videlicet auris Petri gladio decidit: non quod ille sensum intelligendi audientibus tollat, sed divino ablatum judicio negligentibus pandat. Verum eadem dextera auris, secundum Lucam, in his qui ex eodem populo credere maluerunt, divinæ dignatione pietatis pristino est restituta officio. Aliter, auris pro Domino amputata, et a Domino curata, significat auditum ab lata vetustate renovatum, ut sit in novitate spiritus, et non in vetustate litteræ; quod cui præstitum fuerit a Christo præstabitur et regnare cum Christo, quod sonat nomen servi Malchus, qui rex sive regnaturus interpretatur.

Tunc ait illi Jesus: Convertite gladium tuum, et reliqua. Id est, cesset vindicta, remissio largiatur.

Omnes enim qui acceperint gladium, et reliqua. Id est, ipso peccato animæ moriuntur, qui semetipsos in præsentem, vice talionis ulcisci desiderant.

An putas quod non possum rogare Patrem meum? et reliqua. Ac si dicat: Non indigeo duodecim apostolorum auxilio, etiamsi omnes me defenderent, qui possum habere duodecim legiones Angelici exercitus. Aliter autem hic numerus omne genus hominum significat cum Romano imperio; hi sunt angeli Dei qui exercuerunt judicium, quando post suam resurrectionem, anno quadragesimo secundo missi a Domino sceleratam urbem perdidit.

In illa hora dixit Jesus turbis, et reliqua. Stultum est, inquit, cum gladiis ultro se offerentem quærere, et in nocte quasi latitantem per proditorem investigare, cum quotidie in templo doceat; sed ideo in tenebris adversum me congregamini, quia potestas vestra in tenebris est.

Hoc autem totum factum est, etc. Scripturæ ergo prophetarum sunt, *Foderunt manus meas, etc.* (Psal. xxi, 17).

Tunc, relicto eo discipuli, fugerunt. Mystice sicut Petrus, qui culpam negationis in lacrymis abluit, et confessione dominici amoris funditus extirpavit, recuperationem eorum ostendit qui in martyrio laborant. Ita cæteri discipuli, qui articulum comprehensionis fugiendo prævenerant, docent eos qui se minus idoneos ad toleranda supplicia sentiunt, quibus tutius est multo præsidia latebrarum petere, quam se discrimini certaminum exponere.

Petrus autem sequebatur a longe, et reliqua. Mirandus est, et tamen venerandus, qui Dominum non reliquit, etiam cum timeret. Quod enim timet, naturæ est; quod sequitur, devotionis; quod negat, obreptionis; quod pœnitet, fidei. Mystice, quod ad

passionem eundem Dominum a longe sequitur Petrus, significabat Ecclesiam securam quidem, hoc est imitaturam Domini passiones; sed longe differenter, Ecclesia enim pro se patitur, at ille pro Ecclesia.

Et ingressus intra, et reliqua. Quomodo Petrus ingredi posset Joannes manifestat: vel amore magistri, vel humana curiositate, scire cupiens quid judicaret de Domino pontifex, utrum eum neci adiceret, an flagellis cæsum dimitteret.

Princeps autem sacerdotum, usque cum multi, etc. Bene autem convenit nomen pontificis actionis suæ strenuitati: interpretatur enim Caiphas investigator, vel sagax, sive vomens ore; sagax enim fuit ad explendam doli sui nequitiam, sed impudens ad proferendum mendacium; et impleta est Scriptura: *Scrutati sunt iniquitatem; defecerunt scrutantes scrutiny: sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum* (Psal. lxxiii, 7).

Novissime autem venerunt duo falsi testes, et reliqua. Falsi testes eum calumniantur, sive quod non eodem sensu intellexerunt quo dicta sunt, et paucis additis vel mutatis quasi juram calumniam faciunt, commutant et aiunt: *Ego dissolvam templum hoc manufactum; et Salvator: Vos, inquit, solvite, non ego, quia illicitum est ut ipsi nobis inferamus mortem.* Deinde vertunt: *Et post triduum aliud non manufactum ædificabo, ut proprie de templo Judaico dixisse videatur.* Dominus autem, ut ostenderet animal vivum et spirans templum, dixerat: *Et ego in triduo suscitabo illud: aliud est ædificare, aliud suscitare.*

Et surgens princeps sacerdotum, et reliqua. Ira præceps et impatiens non inveniens calumniæ locum, executit de solio pontificem, ut insaniam mentis motu corporis demonstraret.

Et princeps sacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, etc. In adjurando arguitur condemnare tacentem, quia consenti credere noluit.

Dicit illi Jesus: Tu dixisti. Simili sententia adversus Pilatum usus est, ut propria sententia condemnentur. Marcus posuit, *Ego sum, ut ostenderet tantum valere quod ei dicit Jesus, Tu dixisti, quantum si diceret, Ego sum.*

Verumtamen dico vobis, usque Venientem in nubibus cæli. Id est, in perpetua felicitate regnaturum probaveritis eum, et venturum cum majestate, ut judicet in æquitate, quem modo in infirmitate positum, in juste judicatis.

Tunc princeps sacerdotum, etc. Consuetudinis Judaicæ est, cum aliquid blasphemæ et quasi contra Deum audierint, scindere vestimenta sua: quod Paulum et Barnabam fecisse legimus. Mystice vero, in passione Domini scidit ipse pontifex vestimenta sua, ut ostendat Judæos pro sceleribus ipsorum pontificium sacerdotale gloriæ perdidisse, et vacuum sedem habere pontifices: quod vero tunica Domini nec ab ipsis qui eum crucifixerunt, nec a militibus scindi potuerit, significat quod soliditas sanctæ et

universalis Ecclesiae, quæ veatis sui Redemptoris A solet appellari, nunquam valeat illo pacto perturbationis dirumpi.

Alii autem palmas in faciem ejus dederunt, et reliqua. Qui tunc a Judæis cæsus est, nunc etiam falsorum Christianorum blasphemias cæditur, colaphis vero cæditur ab his qui ei honores suos præferunt. Spuunt in faciem ejus illi qui ejus præsentiae gratiam respiciunt. Palmas in faciem ei dant, qui perfidia cæcati eum non venisse affirmant, tanquam præsentiam ejus exterminantes et repellentes. Error hæreticorum de Christo tribus generibus terminatur: aut enim de divinitate, aut de humanitate, aut de utroque falluntur.

Petrus vero sedebat foris in atrio. Non appropinquabat Jesu ministris, ne aliqua suspicio nasceretur. B

Et accessit una ancilla ad eum, dicens: Et tu cum Jesu Galilæo eras. Prima utique mulier prodit eum, ut etiam iste sexus peccasse in necem Domini videretur, et per passionem Domini redimeretur; unde resurrectionis accipit prima mysterium, ut veterem prævaricationis aboleret errorem.

Exeunte autem illo januam. Exiit ergo post primam negationem ante atrium, et mox gallus cantavit, quod Marcus commemorat: quo reverso iterum in atrium, fit quod sequitur.

Vidit eum alia ancilla, etc. A duobus hic compellatus est, ancilla scilicet, quam commemorant Matthæus et Marcus; et ab alio, quem commemorat Lucas. Post primam igitur negationem rediens in atrium, stabat, juxta Joannem, ad focum, et animadvertit eum ancilla, cum resurgeret ut exiret; et dixit his qui ad ignem aderant intus in atrio, *Et hic erat cum Jesu Nazareno*: ille autem qui foras exierat, hoc auditore diens, jurat illis contranitentibus quod non novisset hominem. C

Et post pusillum accesserunt qui stabant, etc. Matthæus et Marcus plurali numero enuntiant eos qui cum Petro aiebant. Lucas vero et Joannes singulari. Intelligendum est quod aut pluralem numerum illi pro singulari usitata locutione posuerunt, aut quod unus maxime tanquam sciens, et qui eum viderat, affirmabat: cæteri autem, secuti ejus fidem, Petrum simul arguebant.

Nam et loquela tua manifestum te facit. Non quod alia lingua Galilæi loquerentur, sed quod unaquæque provincia et regio suas habendo proprietates, vernaculum loquendi sonum vitare non possit. D

Et continuo gallus cantavit. Quod enim Petrus ante primum galli cantum negavit illos significat qui Christum ante resurrectionem Deum esse non putaverunt, ejus morte turbati. Quod vero his ante secundum galli cantum negavit, illos significasse credendus est qui nunc in illo, vel secundum hominem, vel secundum Deum, errant in utraque substantia, et ideo veritatem negant. Primus enim galli cantus capitis est resurrectio, hoc est ipsius Domini. Secundus autem ipsius, sed in corpore universæ Ecclesiae. Moraliter autem gallus aliquem doctorem

significat, si per statum temporum vis intelligere meritum causarum.

Et recordatus est Petrus verbi Domini, etc. In alio evangelista legimus, *Respexit Dominus Petrum*. Mibi videtur illa resurrectio divinitus facta, ut ei veniret in mentem quoties jam negasset, et quid ei Dominus prædixisset. Atque ut misericorditer Domino respiciente, pœniteret eum, et salubriter fieret, sicut quotidie dicimus in aliquo periculo, vel labore positi, *Domine, respice in me, etc.*

Et egressus Petrus, flevit amare. Egreditur foras, ut ab impiorum concilio secretus, pavidæ negationis sordes liberis fletibus abluat: sic quotidie convenit pœnitentibus a pravorum consortio segregari.

CAPUT XXVII.

Et vincitum adduxerunt eum, etc. Joannes declarat quod mox comprehensum nocte ligaverunt, et sic adduxerunt eum ad Annam primum, et sic ad Caipham, deinde ad Pilatum, nec non et ad Herodem, ut uterque Domino illuderet. Habebant enim hunc morem ut quem adjudicassent morti ligatum duci traderent.

Tunc videns Judas, qui eum tradidit. Quid ad nos, inquirunt, pertinet acceptum pretium? Tu illud probaveras, tu fac inde quod volueris. Nihil quidem nefando proditori profuit egisse pœnitentiam, per quam scelus corrigere non potuit. Si quando sic frater peccat in fratrem, ut emendare valeat quod peccavit, potest ei dimitti. Si autem permanent opera, frustra voce assumitur pœnitentia, hoc quod in psalmo de eodem infelicissimo Juda dicitur: *Et oratio ejus fiat in peccatum (Psal. cviii, 7)*, ut non solum emendare non quiverit proditoris nefas, sed ad prius scelus etiam proprii homicidii crimen addiderit.

Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, etc. Ager, interpretante Domino, mundus vocatur; figulus vero noster Christus est, qui nos primitus de limo terræ creavit, iterumque per corpus terrenum recreavit. Cujus sanguinis pretium in peregrinorum datum est sepulturam; quia nos qui peregrini eramus a lege et prophetis, prava eorum studia suscipimus in salutem, et requiem in pretio sanguinis æternam possidemus.

Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam, etc. Hoc testimonium in Jeremia non invenitur, in Zacharia vero invenitur quædam similitudo; et quanquam sensus non multum discrepet, tamen ordo et verba diversa sunt. Est apud Jeremiam quod emerit agrum a filiis fratris sui, et dedit ei argentum; non quidem sub hoc nomine pretii, quod positum est apud Zachariam triginta argenteis, verumtamen agri emptio non est apud Zachariam: et indulitanter accipere debemus, quæcumque per eos Spiritus sanctus dixit, singula esse omnium, et omnia singulorum. Cum igitur et quæ dicta sunt per Jeremiam, tam sint Zachariæ quam Jeremiæ, et quæ dicta sunt per Zachariam, tam sint Jeremiæ quam Zachariæ, quid opus erat ut emendaret Matthæus,

cum aliud pro alio sibi nomen occurrens, a se scriptum relegisset, ac non potius sequens auctoritatem Spiritus sancti, a quo mentem suam regi plus nobis ille utique sentiebat ?

Jesus autem stetit ante præsidem, etc. Hunc locum de accusationibus eorum manifestius Lucas explanat, et arguuntur Judæi impietatis, quod accusantes Salvatore, ne falso quidem aliquid verisimile, quod ei obijcere possint, inveniunt, et ideo, sicut Marcus dicit, convenientia eorum testimonia non erant.

Dicit ei Jesus : Tu dicis. Sic ipse sermonem suum temperat, ut et verum dicat, et sermo ejus calumniæ non pateat.

Tunc illi dicit Pilatus, etc. Ethnicus quidem est qui condemnat Jesum, sed causam refert in populum Judæorum. Vide in quantis te accusant : Jesus autem nihil respondere voluit, ne, crimen diluens, dimitteretur a præside, et crucis utilitas differretur.

Per diem autem solemnem, etc. Hanc utique habebat consuetudinem, qui per talia alienæ genti placere gaudebat.

Habebat autem tunc vinctum insignem, etc. Barabbam filium magistri eorum, Lucas propter seditionem factam in civitate, et homicidium, missum refert in carcerem. A quo quis vincitur, ejus filius appellatur.

Sedens autem illo pro tribunali, etc. In muliere autem species plebis gentilium est, quæ jam fidelis eum cum quo conversabatur, incredulum populum ad Christi fidem advocat : quæ quia ipsa multum sit passa, pro Christo in eandem gloriam futura, illam cum quo conversabatur, insinuat. Hæc enim vice, non ante, se intellexit diabolus per Christi mortem nudandum, et spolia humani generis sive in mundo, sive apud tartaros, amissurum : et ideo satagebat per mulierem, per quam spolia mortis invaserat, Christum eripere de manibus Judæorum, ne per illius mortem ipse amitteret mortis imperium. Porro tribunal sedes est judicum ; solium, regum ; cathedra, doctorum.

At illi dixerunt : Barabbam. Hæret usque hodie Judæis sua petitio, qui pro Salvatore, interfectorem ; pro datore vitæ, elegerunt ademptorem, ut hactenus eam quam vendidere sive animæ, seu corporis, libertatem recipere non meruerint.

Dicunt omnes : Crucifigatur. Quanta perfidorum crudelitas, quæ innocentem occidere ; pessimo ut sibi videbatur mortis genere, desiderat ! sed a Domino electa erat : ipsam enim crucem habiturus erat signum, ipsam diabolo, superato, tanquam tropæum in frontibus fidelium positurus.

Videns autem Pilatus, usque vos videritis. Pilatus accepit aquam, juxta illud propheticum : *Lavabo inter innocentes manus meas* (Psal. xv, 6), ut in lavaero manuum ejus gentilium opera purgarentur, et ab impietate Judæorum qui clamaverunt, *Crucifige eum, nos alienos faceret.*

Innocens ego sum a sanguine justis hujus. Judex qui cogitur contra Dominum ferre sententiam, non

A damnat oblatum, sed arguit offerentes, justum esse pronuntians qui crucifigendus est. *Vos, inquit, videritis ; ego minister sum legum vestrarum, vos sanguinem funditis.*

Tunc dimisit illis Barabbam. Non mirum, si pacem Judæi habere nequeunt, quibus est auctor seditionis dimissus, id est diabolus, qui jam olim patria lucis ob culpam superbiæ pulsus, et in tenebrarum fuerat carcerem missus. Quia vero Barabbas, filius patris, vel filius magistri eorum interpretatur, potest Antichristi typum gerere, quem illi quibus dicitur, *Vos ex patre diabolo estis*, Dei Filio sunt prælaturi.

Jesum autem flagellatum, etc. Primitus ipse Pilatus flagellavit, post militibus tradidit illudendum, ut B satiati pœnis et opprobriis ejus Judæi, mortem illius sitire ultra desisterent. Mystice autem Pilatus, qui os malleatoris interpretatur, significat diabolum, qui secundum prophetam malleus universæ terræ, per quem Dominus vascula sua in ministerii usum formanda percutit, cum electos suos variis tentationibus probare permittit.

Tunc milites præsidis, usque Ave, rex Judæorum. Milites quodcumque fecerunt, tamen nobis qui credimus, sacramenta tribuebant. In chlamyde coccinea, quam Marcus purpuram nominat, eo quod quædam purpura sit rubra et cocco simillima, peragentium cruenta sustentat, sive ejus carnem, quam passionibus objecit, insinuat. In corona spinea, maledictum solvit antiquum, sive susceptionem nostrorum peccatorum, pro qua mortalis fieri dignatus est, ostendit. In calamo venenata occidit animalia, sive calamum tenebat in manu, ut sacrilegium scriberet Judæorum. Potest in utroque Domini habitu inimicorum quidem sententia probroso, sed ipsius Domini electione gloriosissimo, omnis electorum ejus multitudo, quæ in martyres venerandos, et cæteram fidelium plebem distinguitur, apertissime designari. Alba etenim veste secundum Lucam induitur, cum munda justorum confessione circumdatur. Purpura sive cocco vestitur, cum triumpho victoriosorum martyrum gloriatur.

Et exspuentes in eum, et reliqua. Hæc faciunt usque hodie pagani et hæretici, milites utique diaboli, quasi D arundine caput Christi feriunt, qui divinitati illius contradicentes, errorem suum confirmare auctoritate sacræ Scripturæ conantur. Per arundinem enim solet scriptura confici. Spuunt in faciem ejus qui ejus præsentiam gratiæ verbis execrandis ex interca cæcæ mentis iusania conceptis respuunt, et Jesum Christum in carne venisse denegant.

Et postquam illuserunt ei, et reliqua. Quando flagellatur Jesus, et conspuitur et irridetur, non habet propria vestimenta, sed ea quæ propter peccata nostra sumpserat ; cum autem crucifigeretur, et illusionis atque irrisionis pompa præterierit, tunc pristinas vestes recipit, et proprium assumit ornatum.

Exeuntes autem, in: enerunt hominem Cynæum, etc.

Primitus secundum Joannem portabat ipse, post imposita est Simoni, qui obediens interpretatur, venienti de civitate Libyæ Cyrenæ, quæ hæres interpretatur; quia nimirum Christus pro nobis passus, præbens exemplum fidelibus, ut sequantur vestigia ejus. Et Simon, de pago egrediens, crucem portat post Jesum, cum populus nationum, paganis ritibus derelictis, vestigia dominicæ passionis obedienter amplectitur.

Et venerunt in locum qui dicitur Golgotha, etc. Golgotha namque Syrum nomen est, et interpretatur Calvaria. Est autem ipse locus in Helia tunc extra urbem ad septentrionalem plagam montis Sion, et Calvariæ non ob calvitium primi hominis, quem ibi quidam errantes sepulchrum frustra suspicantur, sed ob decollationem reorum atque damnatorum dicitur; et propterea ibi crucifixus est Dominus, ut ubi prius area damnatorum, erigerentur vexilla martyrii. Moralem quoque crucis figuram describit Apostolus, ubi ait: *In charitate radicati et fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, etc.* (Ephes. III, 17, 18).

Et dederunt ei vinum bibere, etc. Amara vitis vinum fecit amarum, quod propinant Domino Jesu, ut impleatur quod scriptum est: *Dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto* (Psal. LXXVIII, 22). Quod autem dicitur: *Cum gustasset, noluit bibere*, hoc indicat quod gustaverit quidem pro nobis mortis amaritudinem, sed tertia die resurrexerit. Marcus vero quod gustasset tacuit; quod noluit, aperuit dicendo, *Non accepit*: quod Marcus ait, *myrrhatum vinum*. Fel posuit pro amaritudine, et myrrhatum vinum amarissimum est, quamquam fieri possit ut et felle et myrrha vinum amarissimum redderent.

Postquam autem crucifixerunt eum, etc. Joannes autem distinctius explicat quemadmodum hoc gestum sit. Quadripartita autem vestis Domini quadripartitam ejus figuravit Ecclesiam, toto scilicet quatuor terrarum partibus orbe diffusam, et omnibus eisdem partibus concorditer distributam. Tunica vero illa sortita omnium partium significat unitatem, quæ quia charitatis vinculo continetur, quæ super eminentiorem habet viam, et super omnia præcepta est, merito vestis, qua significatur, desuper contexta perhibetur. Quid in sorte, quæ non personæ, vel meritis, sed occulto Dei judicio conceditur, nisi gratia Dei commendata est, quæ in unitate ad omnes pervenit.

Et sedentes servabant eum. Diligentia militum et sacerdotum nobis proficit, ut major et apertior virtus resurgentis appareat.

Et imposuerunt super caput ejus, etc. Pulchre titulus, qui Christum regem testetur, non infra, sed supra crucem ponitur: quia licet in cruce pro nobis hominis indrunitate dolebat, super crucem tamen regis majestate fulgebat. Qui a te etiam, quia rex simul et sacerdos est, cum eximiam Patris suæ carnis hostiam in altare crucis offerret, regis quoque,

quia præditus erat titulo, dignitatem prætendit. Ut cunctis legere, hoc est audire et credere, volentibus innolescat, qui suum per crucem non perdidit, sed confirmavit potius, et corroboravit imperium. Quantum vero ad litteram, hæ tres linguæ ibi præ cæteris eminebant: Hebræa, propter Judæos in lege gloriantes; Græca, propter gentium sapientes; Latina, propter Romanos, jam pene omnibus gentibus imperantes. Velint nolint ergo Judæi, omne mundi regnum, omnis mundana sapientia, omnia divinæ legis sacramenta testantur quia Jesus Judæorum est, hoc est, imperator, credentium et consentientium Deus.

Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, etc. Latrones qui cum Domino sunt hinc inde crucifixi, significant eos qui sub fide et confessione Christi, vel agonem martyrii, vel qualibet continentia arctioris instituta subeunt. Sed quicumque hæc pro æterna solum cælestique gloria gerunt, hi profecto dextri latronis merito ac fide designantur. At qui sive humanæ laudis intuitu, seu qualibet minus digna intentione mundo abrenuntiant, non immerito blasphematoris mentem imitantur et actus.

Similiter et principes sacerdotum, etc. Itaque ens hæc confitentes, propria condemnat sententia. Qui enim alios salvos fecit, utique seipsum, si vellet, salvare poterat.

Si rex Israel es, etc. Fraudulenta promissio. Surrexit ergo, etiamsi de cruce descenderit, similiter non creditis.

Id ipsum et latrones, et reliqua. Hoc quia secundum Lucam unus fecit, alter vero digna invectione redarguit, et Dominum fideli supplicatione precatur, potuit usitato locutionis modo per pluralem numerum significari. Usque hodie hæc geri in Ecclesia videmus, cum mundanis tacti afflictionibus veri simul ac falsi fuerint Christiani. Illi quidem qui ficta mente dominicæ passionis sacramenta gestant, ad præsentis vitæ gaudia cupiunt liberari a Domino. At qui simplici intentione cum Apostolo gloriantur in cruce Domini nostri, ita potius a præsentibus ærumnis optant erui, ut spiritum suum in manus sui commendent auctoris. Potest in duobus latronibus uterque populus designari, quia uterque blasphemavit, quando in mortem Domini pariter consenserunt. Sed alter, magnitudine signorum exterritus, egit poenitentiam, et usque hodie Judæos increpat blasphemantes.

A sexta autem hora tenebræ factæ sunt, etc. Quod vero Marcus recapitulando horam scilicet exprimit, qua maxime Judæi clamaverunt ut Dominus crucifigeretur. Quod ergo maxime videri fecisse nolebant hoc eos hora tertia fecisse ostendit: verissime indicans magis fuisse Domini necatricem linguam Judæorum quam militum manus, qui eum hora sexta crucifixerunt. Rationis igitur, imo divinæ pietatis ordine posebat, ut eodem temporis articulo quo olim Ad prævaricanti occluserat januam paradisi, non latroni Dominus poenitenti januam paradisi reseraret, et qua hora primus Adam peccando mortem huius

mondo inveniit, eadem secundus Adam mortem moriendo destrueret.

Et circa horam nonam, etc. Quorum suscepit naturam, eorum deplorat mi eriam. Ipsa enim natura, quam ille susceperat, propter peccatum derelicta fuerat a Patre, non filius, qui unum cum Patre est. Ostenditque quantum flere debeant qui peccant, quando sic flevit qui nunquam peccavit; et ostendit quam patientes et sperantes inter flagella debeant esse qui peccatores sunt, quando ille ad immortalitatem non nisi per mortem transit.

Quidam autem illic stantes, etc. Quos puto milites Romanos fuisse, non intelligentes sermonis Hebræi proprietatem. Sin autem Judæos, qui hoc dixerint, intelligere volueris, et hoc more solito faciunt ut Dominum imbecillitate infament, qui alienum auxilium deprecatur.

Qui continuo currens unus ex eis, etc. Postquam omnia profecerunt, dabant quod essent. Judæi quoque ipsi erant acetum, degenerantes a vino prophetarum et patriarcharum, tanquam de pleno vase, de iniquitate mundi hujus impleti, cor habentes velut spongiam cavernosis quodammodo atque tortuosis latibulis fraudulentum. Hyssopum, cui circumposuerunt spongiam, quoniam herba est humilis et pectus purgat, ipsius Christi humilitatem congruenter accipimus, quam circumdederunt, et se circumvenisse putaverunt; unde est illud in Psalmo: *Asperges me hyssopo, et mundabor* (Psal. L, 9). Per arundinem vero, cui imposita est spongia, Scriptura significatur, quæ implebatur hoc facto.

Jesus autem iterum, clamans vocem magna, emisit spiritum. Postquam accepto aceto, dixit: *Consummatum est*; hanc [hoc] magna voce protulit. In hoc quid dixerit, Lucas aperte designat: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*. Quod autem dixerit, *emisit spiritum*, ostendit divinæ potestatis esse emitte spiritum, ut ipse quoque dixerat: *nemo potest tollere animam, etc.*

Et ecce velum templi scissum est, etc. Josephus quoque refert virtutes angelicas, præsidet quondam templi, tunc pariter conclamasse, *Transamus ab his sedibus*. Mystice scinditur velum templi, ut arca testamenti, et omnia legis sacramenta, quæ tegebantur, appareant, atque ad populum traueant nationum.

Et terra mota est, etc. Non dubium est quid significet juxta litteram magnitudo signorum: ut crucifixum scilicet Dominum suum et cælum et terra omnia demonstrarent. Sed mihi videtur terræmotus et reliqua typum ferre gentium, quod pristinis errorum vitis, et cordis emollita duritia, qui prius similes erant tumulis mortuorum, postea agnoverint Creatorem.

Et multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt, etc. Sanctorum corpora surrexerunt, ut Dominum ostenderent resurgentem; et tantum cum monumenta aperta sunt, non ante surrexerunt quam Dominus, ut esset primogenitus ex mortuis. Sanctam

autem civitatem, in qua visi sunt resurgentes, aut Hierosolimam cælestem intelligatous, aut hanc terrenam, quæ ante sancta fuerat appellata, propter templum, et sancta sanctorum, ad distinctionem aliarum urbium, in quibus idola colebantur.

Centurio autem, et qui cum eo erant, custodientes Jesum. Non solus centurio glorificavit Deum, sed et milites. Quanta ergo cæcitas Judæorum, qui tot per Dominum virtutibus factis, tantis in morte ejus apparentibus signis credere respuerunt! Unde merito per centurionem fides Ecclesiæ designatur, quæ, velo mysteriorum cælestium per mortem Domini reserato, continuo Jesum, et vere justum hominem, et vere Dei Filium Synagoga tacente confirmat. Nam et ipsa summa centenaria, quæ in flexu digitorum a sinistra manu transit in dexteram, Ecclesiæ sacramento et fidei apertissime congruit: cui pro lege, Evangelium creditum; pro terræ divitiis, regnum est cæleste promissum.

Erant autem mulieres ibi multæ a longe, quæ secutæ, etc. Ministrabant autem Domino de substantia sua, ut metret eorum carnalia, cujus illæ metebant spiritalia: non quod indigeret cibus Dominus creaturatum, sed ut typum ostenderet magistrorum, quod victu atque vestitu ex discipulis deberent esse contenti.

Cum autem sero factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathia, etc. Dives refertur non de jactantia scriptoris, qui virum nobilem atque divitissimum referat Jesu fuisse discipulum, sed ut ostendat causam quare a Pilato corpus Jesu potuerit impetrare. Arimathia autem ipsa Ramathaim, est civitas Helcanæ et Samuelis, in regione Thamnitica juxta Diospolis.

Et accepto corpore Joseph, involvit illud in sindone munda. Ex simplici sepultura Domini ambitio divitum condemnatur, qui ne in tumulis quidem possint carere divitiis. Possumus autem juxta intelligentiam spiritalem hoc sentire quod corpus Domini non auro, et gemmis et serico, sed linteamine puro obvolvendum sit; quanquam et hoc significet quod ille in sindone munda involvat Jesum, qui pura eum mente suscepit.

Et posuit illud in monumento novo, etc. In novo ponitur monumento, ne post resurrectionem cæteris corporibus remanentibus surrexisse aliud fingeretur. Potest et novum sepulcrum Mariæ virginis uterum demonstrare; saxum ostio appositum, et saxum magnum illud ostendere, quo non absque auxilio plurimorum potuisset sepulcrum reserari. De monumento Domini ferunt qui nostræ ætatis tempore de Jerusalem venere, quod domus fuerit rotunda, de subjacente rupe exarsa, tantæ altitudinis, ut intro consistens homo vix manu extenta culmen possit attingere; quæ habet introitum ab oriente, cui lapis ille magnus advolutus atque impositus est, in cujus monumenti parte aquilonali sepulcrum ipsum, hoc est locus domini corporis, de eadem petra factus est, septem habens pedes longitudinis, trium verè

palmarum mensura cætero pavimento altius eminens: A qui videlicet locus non desuper, sed a latere meridiano per totum patulus est, unde corpus inferebatur, color autem ejusdem monumenti ac loculi rubicundo et albo dicitur esse permistus.

Erat autem ibi Maria Magdalene, etc. Omnibus ad sua remeantibus solæ mulieres quæ arctius amabant, funus subsecutæ, quomodo poneretur inspicere curabant, ut ei tempore congruo munus posent devotionis offerre. Sed et hactenus sanctæ mulieres diei Parasceve præparationis idem faciunt, cum animæ humiles, et quo majoris sibi consciæ fragilitatis, eo majori Salvatoris amore ferventes, passionis ejus vestigiis in hoc sæculo, quo requies est præparanda futura, diligenter obsequuntur; et si forte valeant B imitari, pia curiositate, quo ordine sit eadem passio completa, perpendunt.

Altera autem die, quæ est post Parasceven. Quia ergo sexto die homo factus et tota est mundi creatura perfecta, septimo autem conditor ab opere suo requievit, unde et hanc sabbatum, hoc est requiem, voluit appellari, recte Salvator eadem sexto die crucifixus, humanæ restaurationis implevit arcanum. Sabbato autem in sepulcro requiescens, resurrectionis, quæ octava die erat ventura, expectabat eventum, ubi nostræ simul devotionis ac beatæ retributionis prælucebat exemplum, quos in hac quidem sexta sæculi ætate pro Domino pati, et velut mundo necesse est crucifigi. In septima vero ætate, id est, cum lethi quis debitum solvit, corpora quidem in tumultis, animas autem secreta in pace cum Domino manere, et post bona oportet opera quiescere, donec octava tandem veniente ætate, et jam corpora ipsa resurrectione glorificata, cum animabus simul incorruptionem æternæ hereditatis accipiant.

Convenerunt principes sacerdotum, etc. Mystice in nomine seductoris et furto discipulorum, verum licet ignorantes vaticinantur. Seductor enim erat Christus, non ut illi arbitrantur, a veritate in errorem mittens, sed a falsitate in veritatem, quia sicut diabolus est mediator, ad mortem homines seducendo, ita et Christus mediator est ad vitam mundum Deo reconciliando. Discipuli quoque Salvatoris fures spiritualiter erant, quia contemptoribus et ingratis Scripturam Novi et Veteris Testamenti, per justum ablatum iudicium, in usus Ecclesiæ conferebant; et Salvatorem, qui eis promissus et missus fuerat, illis nocte dormitantibus, id est infidelitate torpentibus, distulerant, et gentibus credendum tradebant. Et erat illis pejor infidelitas resurrectionis quam crudelitas crucis.

Illi autem abeuntes, usque, signantes lapidem cum custodibus. Quantum in ipsis est, manum imponerent resurgenti, ut diligentia eorum nostræ fidei proficeret: quanto enim amplius reservaretur, tanto magis resurrectionis virtus ipsius ostenditur.

Vespere autem sabbati, usque videre sepulcrum. Vespere quidem sabbati venire cœperunt; sed lucescente mane in prima sabbati, ad sepulcrum per-

venerunt, id est, vespere aromata paraverunt, sed parata mane ad sepulcrum detulerunt, quod Matthæus quidem brevitate causa obscurius posuit, sed evangelistæ alii quo ordine sit factum evidentium ostendunt. Sepulto namque sexta feria Domino, reversæ a monumento mulieres, paraverunt aromata et unguenta, quandiu operari licebat, et sabbatum quidem siluerunt secundum mandatum, sicut Luca aperte designat. Cum autem transisset sabbatum vesperaque adveniente tempus operandi rediisset, mox prompte ad devotionem emerunt quæ minime paraverant aromata, sicut Marcus commemorat, *ut venientes ungerent eum.*

Et valde mane una sabbatorum, venerunt ad monumentum. Sed quæritur quomodo dicat evangelista *Vespere autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati* cum consuetus ordo temporum habeat vesperam magis tenebrescere in noctem quam in diem lucescere. Sed mystice loquens evangelista, quantum dignitati hæc sacratissima nox de gloria devictæ mortis accepit, insinuare studuit. Siquidem ab exordio mundi usque huc, ita temporum cursus distinguebatur, ut dies noctem præcederet, juxta ordinem primæ conditionis. Hac autem nocte per mysterium resurrectionis Domini, temporum ordo mutatus est. Nam quæ nocte surrexit a mortuis, die vero sequente ejusdem resurrectionis effectum discipulis ostendit rectissime nox illa sequentis diei conjuncta est luci ac sic temporum ordo statutus, ut dies noctem sequatur. Et quidem aptissime quondam diem sequatur nox, quia homo a luce paradisi peccando lapsus, in hujus sæculi tenebras decidit. Aptissime nunc sequitur dies noctem, quando resurrectione per fidem a peccati tenebris et umbra mortis, a lucem vitæ Christo largiente reducimur. Dux unius nominis ejusdemque amoris ac devotionis femina quæ dominicum venerunt visere sepulcrum, dux fidelium plebes, Judaicum scilicet et gentilem designant, quæ uno atque simili studio passionem resurrectionemque sui Redemptoris celebrare desiderant.

Et ecce terræmotus factus est magnus. Terræmotus significat corda carnalium per fidem passionis et resurrectionis concutienda ad poenitentiam, ac saluberrimo pavore permota ad vitam sublimanda petuam.

Angelus enim Domini, usque. Et sedebat super eum. Advenit angelus, ut obsequium servitutis, quod Domino debuit, exsolveret. Revolvit lapidem, ut egresus Domini jam facti hominibus præstet indicium. Stans apparuit angelus, qui adventum Domini mundo prædicabat, ut etiam stando signaret, quia quem prædicabat ad debellandum mundi principem veniret; iste sedens, ut etiam sedendo figuraret eum superato mortis auctore, sedem regni jam consecisse perpetui. Sedebat super lapidem quo ostium monumenti claudebatur, ut claustra infernorum illum virtute dejectis superasse doceret.

Erat autem aspectus ejus sicut fulgur, et vestimenta

ejus sicut nix. Ut ipso quoque significaret habitu ac vultu quia is gloriam resurrectionis nuntiabat qui et terribilis ad damnandum reprobos, et benignus esset ac blandus ad consolandum electos.

Respondens autem angelus, dixit mulieribus: Nolite timere, vos. Ac si aperte dicat: Paveant illi qui non amant adventum supernorum civium, et carnalibus pressi desideriis, ad eorum se societatem desperant posse pertingere; non vos, quæ vestros concives videtis.

Scio enim quod Jesum, qui crucifixus est, quæritis, etc. Scio, inquit, quod funus Salvatoris, charitatis officio celebrare venistis, sed hic præsentem cernere non habetis, qui jam sua virtute surrexit, licet nunquam majestate sentiat absentem; et si meis verbis non creditis, veritatem resurrectionis, vel vacuo probate sepulcro; subjunxit:

Et cito euntes, usque Ibi eum videbitis, ecce prædixit vobis. Felices feminae, quæ angelico ductæ oraculo, triumphum resurrectionis mundo annuntiare meruerunt, ac mortis imperium quam Eva serpentino seducta afflatu induxit, prædicare dirutum!

Præcedet vos in Galilæam. Id est, in volutabrum gentium, ubi ante error erat, et lubricum vestigium stabili pede non ponebat. Interpretatur enim Galilæa, volubilis, sive rota, vel transmigratio facta: moraliter, in mortificatione carnis agnoscitur, in transmigratio mentis videtur.

Et exierunt cito de monumento cum timore magno, etc. Merito quem movet quomodo Marcus scribat, *Et nemini quidquam dixerunt*, cum Lucas, Matthæo concordans, dicit: *Et regressus a monumento, nuntiaverunt hæc omnia, etc.*; nisi intelligamus ipsorum angelorum, nemini ausus fuisse aliquid dicere, id est, respondere ad ea quæ ab illis audierant: aut certe custodibus, quos jacentes viderunt.

Et ecce Jesus occurrit illis dicens: Ave. Primæ resurgentis Domini salutationem audire merebantur, ut maledictum Evæ mulieribus solveretur. Moraliter occurrit Jesus cum salutatione, omnibus virtutum iter inchoantibus præbendo auxilium, ut ad salutem perpetuam pervenire queant.

Illæ autem accesserunt, etc. Istæ accedunt et tenent pedes ejus, quia adoraverunt eum. Cæterum illa quæ quærebatur viventem cum mortuis, et nesciebat adhuc Filium Dei resurrexisse, merito audit: *Nel tangas me, nondum enim ascendi ad Patrem meum.*

Tunc ait illis: Nolite timere. Et in Veteri et in Novo Instrumento hoc semper observandum est quod quando angustior aliqua apparuerit visio, primum timor pellatur, ut sic mente placita possint quæ dicuntur audiri.

Ite, renuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam, ibi me videbunt. Hæc promissio dominici aspectus, quia multis completa est, prophetice dictum accipiendum est. Galilæa namque interpretatur vel transmigratio, vel revelatio. Transmigraverat enim gratia Christi de populo Israel ad gentes, ut præ-

dicantibus Evangelium apostolis viam in cordibus hominum præpararet.

Ibi me videbunt. Id est, ibi mea membra inveniunt, et vivum corpus agnoscunt in eis qui eos suscipiunt: secundum illud quod Galilæa interpretatur revelatio, non jam in forma servi intelligendum est, sed in illa in qua æqualis est Patri; illic erit revelatio tanquam vera Galilæa, cum similes ei erimus, ibi eum videbimus, sicuti est (I Joan. III, 2).

Quæ cum abiissent, ecce quidam de custodibus, usque et securos vos faciemus. Omnes igitur qui stipe templi et his quæ conferuntur ad usus Ecclesiæ abutuntur malis rebus, quibus suam expleant voluptatem, similes sunt scribarum, sacerdotum redimentium mendacium, et sanguinem Salvatoris.

Undecim discipuli in Galilæam abierunt, etc. Quid est ergo quod Jesus præcedit discipulos in Galilæam, ut videatur ab eis? Sequuntur illi, ut videntes eum adorent, nisi quia surrexit Christus a mortuis primitiæ dormientium; sequuntur autem hi qui sunt Christi, et ipsi in suo ordine ad vitam de morte transmigrant, ibique eum videntes adorant, quia in specie suæ divinitatis contemplantes sine fine colaudant. Cui visioni congruit illud: *Tunc enim revelata facie, sicut Apostolus testatur: gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur (II Cor. III, 18)*, quicumque modo revelamus ad eum viam nostram, ejusque vestigia sequimur fide non ficta.

Quidam autem dubitaverunt. Cognoscunt ergo Dominum, quem missis in terram vultibus adorant; sed inerat mentibus eorum non contemenda dubietas, quia se non corpus in quo passus est resuscitatum, sed spiritum quem finita passione tradidit solum videre putabant.

Et accedens Jesus, locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra. Hæc de assumpta loquitur humanitate, quam suscipiendo minoratus est paulo minus ab angelis, et in qua resurgendo a mortuis, gloria et honore est coronatus (Hebr. I, 9), et constitutus super opera manuum Patris, omniaque subjecta sub pedibus ejus: interque omnia, etiam mors ipsa ejus pedibus substracta est, quæ ei ad tempus visa est prævalere.

Euntes ergo docete omnes gentes, etc. Prius ergo docere gentes, id est, scientia veritatis instituere, ac sic baptizare præcipit, quia sine fide impossibile est placere Deo; et: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei (Joan. III, 5)*; ad extremum vero subjungit: *Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis, quia sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine operibus mortua est.*

Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Marcus ait: *Et Dominus quidem postquam locutus est, assumptus est in cælum, et sedit a dextris Dei;* quia enim ipse Deus et homo

est, assumptus est in cœlum, et sedit ab humanitate, quam de terra susceperat; manet cum sanctis in terra divinitate, qua terram pariter implet et cœlum. Notandum interea quod præsens ubique divina majestas, aliter electis suis, aliter est reprobis: adest enim reprobis potentia naturæ incompre-

hensibilis, qua omnia cognoscit novissima et antiqua, intelligit cogitationes a longe, et omnes vias singulorum prævidet. Adest electis gratia piæ protectionis, qua illos specialiter per præsentiam dona vel flagella, quasi filios pater erudit, atque ad possessionem futuræ hærediatis erudiendo provelit.

ORATIO DOMINICA EXPLANATA.

Pater noster, qui es in cœlis. Apud evangelistam Matthæum, septem petitiones continere videtur oratio, quarum in tribus æterna poscuntur, reliquis quatuor temporalia: quæ tamen, propter æterna consequenda, sunt necessaria. Nam quod dicimus:

Sanctificetur nomen tuum: Adveniat regnum tuum, et fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra. Quod non absurde quidam intellexerunt in spiritu et corpore, omnino sine fine retinenda esse, et hic incloantur. Quantumcunque proficimus, augentur in nobis. Perfecta vero (quod in alia vita sperandum est) semper possibilebuntur. Quod vero dicimus:

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie; et: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris; et: Ne nos inducas in tentationem; et: Sed libera nos a malo. Quis non videat ad præsentis vitæ indigentiam pertinere? In illa itaque vita æterna, ubi nos semper speramus futuros, et nominis Dei sanctificatio, et regnum ejus, et voluntas ejus, in nostro spiritu et corpore perfecte atque immortaliter permanebunt. Panis vero quotidianus ideo dictus est, quia hic est necessarius, quantum animæ carnique tribuendus est, sive spiritualiter,

sive corporaliter, sive utroque modo intelligatur. Hic est etiam remissio quam posuimus, ubi est commissio peccatorum. Hæ tentationes, quæ nos ad peccandum vel alliciunt vel impelluntur. Hic denique malum unde cupimus liberari, illic autem nihil istorum est. Evangelista vero Lucas in Oratione Dominica petitiones non septem, sed quinque amplexus, neque ab isto utique discrepavit. Sed quomodo ista septem sint intelligenda, sua ipsa brevitate commonuit. Nomen quippe Dei sanctificatur in spiritu; Dei autem regnum in carnis resurrectione venturum est. Ostendens ergo Lucas tertiam petitionem duarum superiorum esse quodam modo repetitionem, magis eam prætermittendo fecit intelligi. Deinde tres illas adjungit de pane quotidiano, de remissione peccatorum, de tentatione vitanda. At vero quod ille in ultimo posuit, *Sed libera nos a malo*, iste non posuit ut intelligeremus ad illud superius quod de tentatione dictum est pertinere; ideo quippe dicit: *Sed libera*, non ait, *et libera*; tanquam unam petitionem esse demonstrans. Noli hoc, sed hoc, ut sciat unusquisque in eo se liberari a malo quod non inferatur in tentationem.

IN MARCI EVANGELIUM EXPOSITIO.

EPISTOLA AD ACCAM.

Expositionem Evangelii secundum Marcum, opitulante ipsa evangelica gratia, scripturi, primo quæ fuerit eidem Marco causa Evangelii scribendi, breviter insinuandum esse censuimus. Cum Romanæ urbi clarum veri Dei lumen prædicante beato Petro apostolo fuisset exortum, adeo sermo veritatis universorum mentes placito illustrabat auditu, ut quotidie audientibus eum nulla unquam satiatus fieret. Unde neque auditio sola eis suffecit, sed Marcum discipulum ejus omnibus precibus obsecrantes orant, ut ea quæ ille verbo prædicabat, ad perpetuam eorum commotionem habendam Scripturæ traderet, quo domi forisque in hujuscemodi verbi meditationibus permanerent. Nec prius ab obsecrando desistunt, quam quæ oraverant impetrarent. Petrus vero, ut per Spiritum sanctum religioso se spoliatum com-

perit furto, delectatus est; et fidem eorum devotionemque per hæc considerans, factum confirmavit, et in perpetuum legendam Scripturam Ecclesiis tradidit. Clemens in sexto Dispositionum libro hæc ita gesta esse describit. Cui simile dat testimonium etiam Hierapolites episcopus, nomine Papias, qui et hoc dicit, quod Petrus in prima epistola sua, quam de urbe Roma scripsit, meminere Marci, in qua tropice Romam Babyloniam nominavit, cum dicit: *Salutat vos ea Ecclesia, quæ in Babylone electa est, et Marcus filius meus.* Assumpto itaque Evangelio quod ipse confecerat, perrexit in Ægyptum, et primum Alexandriæ Christum annuntians, constituit Ecclesiam tanta doctrina, et vitæ continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Judæorum, videns